

BALANSSI

6/2015

**Yrityssaneeraus
ja tilintarkastajan
eri roolit**

38

**PIE-yhteisöjen
tilintarkastus
– kansalliset
ehdotukset**

13

**Compliance
henkilötietojen
käsittelyssä**

18

KARI STORCKOVIUS

**Ylin johto tarvitsee kokonais-
näkömyksen riskeistä ja
valmiuksista niiden hallitsemiseksi**

Aina olennaisin. Aina tuorein. Aina mukanasasi.

Talentum Fokus sisältää kattavan valikoiman digitaalisia teoksia juridiikasta, taloudesta, verotuksesta ja esimiestyöstä. Sisältöjen ajantasaisuudesta vastaavat aihelueiden johtavat asiantuntijat.

BALANSSI

6/2015

HAASTATELUSSA

- 8 KARI STORCKOVIUS**
Luovassa ammatissa on kyse kommunikoinnista
- 24 JUUKA MÄHÖNEN**
Ammattimaistuminen vahvistanut tilintarkastusalan uskottavuutta

TILINTARKASTUS

- 13 JUHA KARTTUNEN, TIINA TORNIAINEN:**
Tilintarkastuksen EU-reformin kansallinen toimeenpano: PIE-yhteisöjen tilintarkastusta koskevat ehdotukset
- 60 KIM ITTONEN:** Tutkimuksesta ei tukea tilintarkastusmarkkinoiden vapaan kilpailun rajoittamiselle

ETIIKKA

- 32 TUOMAS KIIHAMÄKI, ANTTI FREDRIKSSON, EIJA VINNARI:**
Talousasiantuntijoiden eettinen ajattelu

TIETOSUOJA

- 18 EIJA WARMA, NIINA RATSULA:** Askelmerkit henkilötietojen vaatimukseenmukaiseen käsittelyyn

TILINPÄÄTÖS

- 28 JARKKO RAITIO:** Hallituksen esitys kirjanpitolain uudistuksesta pitkälti työryhmäraportin mukainen

YHTIÖOIKEUS

- 38 SEPPÖ SUONTAUSTA, JARI PIRINEN:**
Yrityssaneeraus ja tilintarkastajan eri roolit saneerausmenettelyssä
- 44 JANNE RUOHONEN:** Osakeyhtiön ja osakkeenomistajan vastuu – uutta oikeuskäytäntöä

– Sisäisen tarkastuksen on kyettävä tarjoamaan ylimmälle johdolle kokonaisnäkemys riskeistä ja valmiuksista niiden hallitsemiseksi, sanoo IIA:n puheenjohtaja **Kari Storckovius 8**

AJANKOHTAISTA

- 5** Onnea uusille tilintarkastajille!
- 54** Julkissektorin tehostaminen puhutti Valtionhallinnon tarkastajien juhlaseminaarissa

JULKISET AVUSTUKSET JA TUET

- 48 RITVA WECKSTRÖM:** EU:n rahoittamat hankkeet ja niiden tarkastus

VAKIOPALSTAT

- 7 PÄÄKIRJOITUS**
- 52 PYKÄLÄPILOTTI**
- 53 VEROTUKSEN VIISARIT – PAULI K. MATTILA:** Hallituksen verolupaukset koetuksella
- 56 PÄIVITYKSEN PAIKKA:** Sähköiset palvelut sujuvoittavat veroasiantuntijan arkea

Jukka Mähönen arvioi tilintarkastusalan kehitystä valvontajärjestelmän uudistuksen kynnyksellä. **24**

Oikaisu Balanssi 4-5/2015

Lokakuun Balanssissa s. 30–35 ilmestyneen Helsingin kaupungin tarkastusviraston johtaja **Pirjo Hakanpään** ja sisäisen tarkastuksen päällikkö **Sari Kyllösen** yhteishaastattelun kuvateksteissä haastateltavien nimet olivat väärinpäin.

Alla haastateltavien kuvat oikeilla nimillä.

Toimitus pahoittelee virhettä!

Sari Kyllönen, Helsingin kaupungin sisäisen tarkastuksen päällikkö

Pirjo Hakanpää, Helsingin kaupungin tarkastusviraston johtaja

Onnea uusille tilintarkastajille!

Tämän vuoden tilintarkastajatutkinnoissa hyväksyttiin 70 uutta tilintarkastajaa. Heistä 47 läpäisi KHT-tutkinnon ja 23 HTM-tutkinnon.

KHT-tutkinnoissa hyväksytyt

Heidi Alitalo	Kari Knuutila	Joonas Pekkinen	Antti Syrjälä
Nicolina Bergström	Maria Kotiranta	Vesa Peltola	Jukka Terho
Jan-Erik Björklöf	Kati Kumpulainen	Henrik Pohjus	Anne-Mari Ulfves
Timo Eerola	Hanna Laasonen	Tuomo Pöntinen	Robert Wakkinen
Heidi Heikkinen	Kukka Lehtimäki	Silja Ruusu	Mari Valtonen
Laura Heinonen	Satu Lehto	Antti Rönkkö	Antti Varila
Heidi Heiskanen	Anna-Riikka Maunula	Arttu Sallinen	Saila Vartia
Sofia Hellsberg	Markus Maunula	Jonna Sallinen	Jenni Vatanen
Terhi Jutila	Tomas Monte	Tom Sandell	Janne Viitala
Pirjo Kannelniemi	Lisen Niemi	Henrik Snellman	Eero Vuorte
Lotta Kauppila	Matti Oksanen	Mika Starczewski	Elina Ylihärtilä
Jose Kautonen	Emmi Ollitervo	Sonja Suosalo	

HTM-tutkinnoissa hyväksytyt

Maija-Liisa Elenius	Helena Järvenpää	Aino Lepistö	Tuula Salminen
Anne-Mari Harjula	Minna-Liisa Kallio-Ranta	Emma Paananen	Eelis Salo
Nina Heikkilä	Timo Kervinen	Satu Packalén	Hoiman Tang
Juha Heikkola	Tuomas Kylänpää	Markus Palmola	Antti Varila
Marja Hentunen	Anne Kymäläinen	Ritva Raitmaa	Hanna Viljakainen
Tuija Junni	Tuomas Lehti	Anna-Mari Riihimäki	

Verolainsäädäntöön kohdistuu jatkuvasti muutospaineita, jotka johtuvat mm. talouden toimintaympäristön muutoksista, EU:n vaikutuksesta ja kansainvälisestä verokilpailusta.

Valtiovaraministeriön asettama elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmä on selvittänyt elinkeinoverotukseen tehtäviä uudistuksia, jotka olisivat tarpeellisia kilpailukyyn ja veropohjan turvaamiseksi. Työryhmän selvityksessä on ollut esillä mm. konserniverojärjestelmän uudistaminen, tappionta-
sausjärjestelmän laajentaminen ja tulolähdejaon poistaminen osakeyhtiöiltä.

Verolainsäädännön ja verotuskäytännön muutosten ja tulkintojen päivittäminen ja ajan tasalla pysyminen edellyttää verotusasioiden jatkuvaa seuranta. *Verotus-lehti*, joka on ilmestynyt vuodesta 1950 alkaen, on veroalan ammattijulkaisuna luotettava ja aikaansa seuraava tietolähde yrityksen verotusasioita hoitavalle sekä verotusta seuraavalle henkilölle.

Lehdessä kirjoittajina ovat verotuksen parhaat asiantuntijat, jotka selvittävät mm. yritysverotuksen, arvonlisäverotuksen, henkilöverotuksen, perintö- ja lahjaverotuksen ja varainsiirtoverotuksen muutoksia ja tulkintoja. Artikkelien lisäksi lehdessä on lyhyitä kirjoituksia. Tämän osaston kirjoituksissa julkaistaan katsauksia ja käydään keskustelua ajankohtaisista tai muuten kiinnostavista veroaiheista.

Lehdessä julkaistaan säännöllisesti IFRS-palstaa, kansainvälisten veroasioiden palstaa, EU-uutisia ja kommentoidaan KHO:n veroratkaisuja. Lehden sisältö on objektiivista asiantietoa.

Verotus 1/2016

Suomen verolainsäädännön ja verotuskäytännön tuntemusta edistävä aikakausjulkaisu

Verolainsäädännön ja verotuskäytännön tuntemusta edistävä aikakausjulkaisu

Vuosikertaan kuuluu viisi numeroa

Tilaushinta vuodeksi 2016 on 107 euroa

Julkaisijat:

Verovirkailijain Liitto r.y.

Suomen Veromiehet r.y.

Suomen Verotarkastajat SVT r.y.

Etelä-Suomen Veroammattilaiset ProVero ry.

Lehteä julkaisevat verotusalan yhdistykset

2016

Aikakausjulkaisu Verotus PL 223 00101 Helsinki
sähköp. webmaster@verotus-lehti.fi; www.verotus-lehti.fi

Tilaukortti

Tilaan *Verotus-lehden*

kestotilauksena alkaen vuodesta 2016

vuodeksi 2016

Kestotilaus jatkuu ilman uudistusta, kunnes tilaaja irtisanoo tilauksensa. Tilaus laskutetaan vuosittain helmikuussa kulloinkin voimassa olevin hinnoin. Tilaushinta vuonna 2016 on 107 euroa (sis. alv 10 %).

Tilaajan nimi _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Aikaisempia vuosikertoja on myös saatavissa. Tilaan

vsk 2015 102 € vsk 2014 97 € vsk 2013 97 €

vsk 2012 89 € vsk 2011 80 € vsk 2010 75 €

Verotus maksaa postimaksun

AIKAKAUSJULKAISU VEROTUS
Tunnus 5001799
00003 Vastauslähetyt

BALANSSI

Julkaisija

Kustannus Oy Tase-Balans
Toimitusjohtaja Jukka Silvo

Kustannus Oy Tase-Balans julkaisee Balanssi-lehteä yhteistyössä Suomen Tilintarkastajat ry:n ja Sisäiset tarkastajat ry:n kanssa.

Toimitus

Päätoimittaja Tarja Sviili
(09) 694 4064
tarja.sviili@balanssilehti.fi
Fredrikinkatu 61 A 4. krs.
00100 Helsinki

Toimitusneuvosto

Eero Suomela, puheenjohtaja
Ari Engblom
Ilona Halla
Jani Heikkala
Markku Järvenoja
Jukka Prepula
Pontus Troberg
Tarja Sviili

Ulkoasu ja taitto

Petteri Kivekäs, Edita Publishing Oy

Ilmestymistiheys

Lehti ilmestyy v. 2016 viisi kertaa.
Vuosikerta 125,00 € (sis. alv 10 %),
Irttonumero 30,00 € (sis. alv 24 %).

Tilaukset

toimitus@balanssilehti.fi
www.balanssilehti.fi
Puh. (09) 694 4064
Fax (09) 694 9215

Ilmoitusmyynti

ilmoitukset@balanssilehti.fi

Painopaikka

Forssa Print Oy

Kirjoituksissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien omia eivätkä edusta välttämättä yhteistyöjärjestöjen virallista kantaa.

ISSN 2323-4695

Kansikuva

Jari Härkönen

Lisäsäätely loitontaa kansainvälisistä kutyymeistä

Lausunnolla oleva työryhmämietintö tilintarkastusdirektiivin muutosdirektiivin ja PIE-yhteisöjä koskevan tilintarkastusasetuksen kansallisesta toimeenpanosta sisältää hyviä aineksia EU:n sallimien joustojen hyödyntämiseen ja ylisäätelyn keventämiseen. Ovi hallinnollisen taakan kasvatamiselle on silti raollaan työryhmän esittäessä tilintarkastuslakiin myös EU-pykäliä tiukempia säädösmuutoksia.

Toimintakertomuksen tarkastuksesta voimassa olevan lain mukaisesti työryhmän näkemykset hajosivat enemmistön esittäessä kertomuksen pitämistä jatkossakin tilintarkastuksen kohteena. Eriävissä mielipiteissä tarjotaan yhtenä vaihtoehtona direktiivin vaatimusten mukaisesti tarkastettua kertomusta, jolloin varmennettaisiin mm., että se on säännösten mukaisesti laadittu ja ristiriidaton tilinpäätöksen kanssa.

EU-säätelyn alaisten suurten yritysten siirtyessä uuteen tillivelvollisuuden aikaan mm. toiminnan sosiaalisia ja ekologisia vaikutuksia koskevien raportointivelvoitteiden takia vastaisi direktiivin mukainen tarkastus niin raportoitajien kuin sijoittajienkin tarpeita. Se myös keventäisi varmennukseen liittyvää hallinnollista taakkaa ja antaisi yrityksille mahdollisuuden kehittää joustavasti sijoittajaystävällisiä raportointimuotoja ei-taloudellisen ja kvalitatiivisen tiedon esittämiseksi.

Eriäviä mielipiteitä kirjoitti myös ehdotus hallinnon tarkastuksen säilyttämisestä tilintarkastuksen kohteena. Tarvetta ei nähty kansainvälisille käytänteille vieraseen erillisäsäätelyyn, koska esimerkiksi ISA-standardien mukaisesti suoritettu tilintarkastus kattaa jo nyt useita hallinnon tarkastukseen liittyviä osa-alueita.

Ehdotus yhtiökokouksen edellyttämistä muista tilintarkastukseen perustuvista lausumista tilintarkastuskertomuksessa jäi myös vaille yksimielistä kannatusta työryhmässä. Vastuuvapautta, tilinpäätöksen oikeellisuutta ja varojenjako koskevat lausumat poistettiin jo vuosia sitten laista, ja ehdotetun säädöksen katsottiinkin paitsi olevan paluuta menneeseen niin myös laajentavan kertomuksessa annettavia lausumia. Raportointikäytäntöjen todettiin tämän myötä loittonevan kansainvälisistä kutyymeistä suomalaisyhtiöiden tilintarkastuskertomusten vertailukelpoisuuden ja informaatioarvon heikentyessä. Epätietoisuutta arvioitiin syntyvän siitä, millaisia tilintarkastusta koskevia lausumia voidaan pyytää kirjattavaksi kertomukseen ja millaisia lausuntoja tilintarkastaja antaa osana muita toimeksiantoja tai eri lakien vaatimuksesta.

Ensi kesänä voimaan tulevan lakiuudistuksen jatkovalmistelussa tulisi ohjenuorana pitää hallitusohjelmaan kirjattua tavoitetta pidättäytyä kansallisesta lisäsäätelystä EU-säännöksiä implementoitaessa. Lainsäädäntömme kansalliset pukinsorkat eivät välttämättä lisää taloudellisen raportoinnin luotavuutta ja laadukkuutta suomalaisyrityksissä.

Onnittelut tilintarkastajatutkiminnon suorittaneille ja rauhallista joulunodotusta!

TARJA SVIILI

päätoimittaja

tarja.sviili@balanssilehti.fi

Luovassa ammattissa on kyse kommunikoinnista

Musiikki, teatteri ja compliance täyttävät IIA:n uuden puheenjohtajan, Cargotec Oyj:n tarkastuspäällikkö Kari Storckoviuksen elämän. Hän haluaa laajentaa ja syventää yhteistyötä sisäisiä tarkastajia lähellä olevien toimijoiden kanssa.

TEKSTI // TAINA KIVELÄ KUVAT // JARI HÄRKÖNEN

Viime keväänä Sisäiset tarkastajat ry:n puheenjohtajuuden vastaanottanut **Kari Storckovius** on isänperintönä luonteeltaan sosiaalinen ja aktiivinen, monessa ammatillisessa ja muussakin puuhassa mukana – esimerkiksi Teatteri Hyökyvuoren joukoissa jo kymmenen vuotta. Näyttelijänä, rumpalina, kapellimestarina ja sovittajana.

Mies monessa roolissa

Hän laulaa myös kahdessa kuorossa. Ja on muutenkin, omien sanojensa mukaan, paljon äänessä ja päätynyt siksi elämänsä varrella monesti vastuuroolin: muun muassa Musiikkitalon Kuoron, asuntoyhtiön tai Rotary-klubin hallituksen puheenjohtajaksi, ISO-standardien laadintaan tai rallin yleisen SM-sarjan kilpa-autojen pääkatsastajaksi.

Ensi vuonna 60-vuotista taivaltaan juhlija Sisäiset tarkastajat ry on-

kin saanut Kari Storckoviukselta puheenjohtajan, joka todella viihtyy roolissaan.

Fokus kumppanuustyöhön

Sisäiset tarkastajat ry:n uusi luotsi arvioi, että järjestö on onnistunut tehtävässään lisätä sisäisen tarkastuksen tunnettua organisaatioiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmien ja johtamiskäytäntöjen asiantuntijoina ja edistäjänä tiettyyn pisteeseen asti hyvin.

– On syytä erottaa sisäisten tarkastajien keskuudessa tehty työ ja ulkoinen työ. Alan ammattilaiset ja jäsenkunta mieltävät tehtävämme ja roolimme hyvin. Sidosryhmien keskuudessa on vielä paljon työtä tehtävänä roolin selventämiseksi, sanoo Storckovius.

Hän kaipaa lisää systemaattisuutta varsinkin ulkopuoliseen kommunikointiin – mitä haluamme viestiä, kenelle, miten, ja kenen kanssa haluamme olla tekemisissä.

– Olemme perustaneet Advocacy-toimikunnan hoitamaan kumppanuuksia ja laajentamaan yhteistyötä yhteiskunnan meitä lähellä olevien eri toimijoiden kanssa.

Mallia on otettu myös IIA Kanadasta, josta kerrottiin lehden edellisessä numerossa (4-5/2015). Suomen yhdistyksen kumppaniluettelo on pitkä: esimerkiksi Suomen Tilintarkastajat, Riskienhallintayhdistys, tietojärjestelmätarkastusyhteisö ISACA, Hallitusammattilaiset, ministeriöt, oppilaitokset, yrityselämän järjestöt, ekonomien SEFE, Laatuokeskus ja yritys vastuuvastuuverkosto FIBS. Myös kansainvälistä yhteistyötä halutaan tehostaa.

Kumppanuustyötä maailmalla

– Tekemistä ja tahoja on paljon, joten työtä ja taakkaa pitää jakaa. **Jani Heikkala** on Advocacy-toimikunnan puheenjohtaja, ja **Kristiina Lagerstedt** on mukana globaalien kattojärjestön IIA:n Professio- →

– Olennaista sisäisessä tarkastuksessa on pystyä tarjoamaan ylimmälle johdolle ja tarkastusvaliokunnalle kokonaisvaltainen näkemys riskeistä ja valmiuksista niiden hallitsemiseksi, Kari Storckovius painottaa.

nal Issues -komiteassa ja Euroopan IIA:n hallituksen jäsen. Minä taas toimin IIA:n Exam Development -komiteassa. Toiminnanjohtaja **Matti Mikola** on käynyt luennoimassa opiskelijoille, ja moni muu on tuonut kortensa kekkoon yhteistyön kehittämisessä, Storckovius kertoo. Viime kesänä starttasi uusi Baltian ja pohjoismaiden yhdistysten foorumi, Nordic Light Audit Executive Seminar,

– *Cargotecissa sisäinen tarkastus on päässyt strategiselle tasolle, mikä näkyy kysynnän ja odotusten kasvuna, Kari Storckovius iloitsee.*

Näin Cargotec loikkaa

Suomi mataa lamassa, talous taantuu eikä vienti vedä. Kilpailukyvyyn parantamiseksi tarvitaan hallituksen mukaan iso loikka, ja monet ovat asiasta samaa mieltä. Keinoiksi on tarjottu työn tehon parantamista ja kustannusten laskua.

Tiukassa tilanteessa pärjää varsin hyvin globaali lastinkäsittelylaitteita valmistava Cargotec Oyj. Miten se on onnistunut omassa loikkassaan? Ja onko sisäisellä tarkastuksella ollut onnistumiseen osuutta?

Liiketoiminta-alueet pelaavat hyvin yhteen

Kari Storckoviuksen mukaan kilpailukyvyyn ytimessä on liiketoimintamalli, jossa on kolme toisistaan poikkeavaa ja samalla toisiaan tukevaa liiketoiminta-alueita.

– Olemme tehneet strategisesti hyvän valinnan. Vaikka kaikki liiketoiminta-alueet ovat hyvin itsenäisiä ja toimivat omalla tavallaan, niiden tuotteet liittyvät lastinkäsittelyyn ja tavaroiden kuljetukseen. Markkinoiden ja asiakkaiden suuntaan kaikki liiketoiminnat pelaavat hyvin yhteen.

Ensimmäisen liiketoiminta-alueen Hiabin tuotteita ovat esimerkiksi ajoneuvonosturit, lavojenkäsittelyjärjestelmät ja auton perässä kuljetettavat kevyet trukit. Kalmar taas valmistaa esimerkiksi trukkeja ja nostureita satamiin ja terminaaleihin ja MacGregor erilaista alusten ja lastin sitomiseen, liikkutteluun ja käsittelyyn liittyvää kalustoa satamiin, laivoihin ja öljynporaustalautoille.

Sopeutus osui oikeaan aikaan Storckoviuksen mukaan suhdanteen sykli on Cargotecin menestymisessä keskeisessä roolissa.

– Hiabin toiminta on hyvin lyhytsyklisiä, olemme lähes kuluttajabisneksen tahdissa mukana. Kalmarin alueen sykli on pidempiä kuin Hiabilla, mutta selvästi lyhyempiä kuin MacGre-

gorilla, sillä laivoja ostetaan harvoin ja ne toimitetaan vuosien päästä tilauksesta. Kun yhden alueen suhdanteet ovat huonot, muilla alueilla tilanne voi olla toisenlainen. Toimivilla huolto- ja varaosapalveluilla täytämme vielä suhdannevaihteluiden laaksopaikkoja ja pidämme asiakkaiden laitteet jatkuvasti toimintakykyisinä.

Esimerkiksi Cargotecin tammi-syyskuun 2015 osavuositarkastuksen mukaan Kalmarin ja Hiabin tilaukset ja kannattavuus kehittyivät myönteisesti, mutta MacGregorin haastava markkinatilanne jatkui. Yhtiössä onkin aloitettu maailmanlaajuinen matokuuri toiminnan sopeuttamiseksi kauppalaivojen heikentyneeseen kysyntään.

– Operatiiviset toimet ovat tukeneet strategiaa hyvin. Sopeutustoimet ja kustannusjohdot ovat osuneet oikeaan aikaan. Parempaa tuottoa haettaessa myös markkinoinnin ja myynnin panostukset ovat tukeneet tavoitteen saavuttamista hyvin, Kari Storckovius analysoi.

Kolmen puolustuslinjan ajattelu ajettu sisään

Cargotecin sisäinen tarkastus toimii samassa tempossa muun organisaation kanssa, palvelee strategiaa ja ottaa huo-

joka järjestetään jatkossa joka toinen vuosi. Avaustapahtumassa Tukholmassa oli mukana noin sata kutsuttua ammattilaista ja Keynote-esiintyjänä IIA:n ylin johto, pääjohtaja **Richard Chambers** ja hallituksen puheenjohtaja **Anton van Wyk**.

– Tapahtuma on suunnattu sisäisen tarkastuksen johto- ja kehittämistehtävistä vastaaville. Suomen itsenäisyyden juhluvuonna 2017 toimimme isäntämaana.

Lisäarvo syntyy ammattimaisuudesta

Kari Storckoviuksen mielestä vain ammattimaisesti toteutettu sisäinen tar-

mioon siinä tapahtuvat muutokset.

– Suhdannevaihtelujen ääripää, jyrkkä nousukausi ja laskusuhdanne nostavat riskiä erilaisten oikopolkujen käyttöön. Sisäisen valvonnan on toimittava kaikissa suhdanteissa ja sisäisellä tarkastuksella on luonteva rooli sen kehittämisessä ja varmistamisessa syklin vaiheet ja riskit huomioiden. Tarkastuksessa on syytä huomata, että Cargotecin bisnesalueiden itsenäisen luonteen takia menettelyt voivat tietyissä rajoissa kehittyä alueen omien tarpeiden mukaan.

Kolmen puolustuslinjan ajattelua on ajettu sisään muutaman vuoden ajan ja tulokset alkavat Storckoviuksen mukaan näkyä. Hallitustyö on organisoitu puolustuslinjojen mukaisesti; Cargotecilla on tarkastus- ja riskienhallintavaliokunta ja riskienhallintaa toteutetaan systemaattisesti ja tehokkaasti.

– Roolit ovat selkeät ja yhteistyö linjojen välillä toimii. Tarkastusjohtaja **Stephen Foster** onkin sekä sisäisen tarkastuksen että konsernin riskienhallintajohtajan esimies. Kaikilla liiketoiminta-alueilla on omat riskienhallinnan prosessit ja toimintatavat, vaikka sisäinen tarkastus ja riskien hallinta

kastus voi tuoda aitoa lisäarvoa organisaatiolle. Tällä hän tarkoittaa tarkastustyöhön pätevytyneen henkilön alan standardien mukaisesti ja riippumattomasti tekemää tarkastusta.

– Tutkinto ja standardit ovat malleja, jotka on kehitetty pitkän ajan kuluessa ammatin sisällä. Kaikkien ei tarvitse keksiä pyörää uudestaan. Asian tärkeys ymmärretään Suomessa kohtuullisen hyvin, varsinkin organisaatioissa, joissa tarkastustyöllä on merkitystä. Uusia tarkastajia rekrytoitaessa pätevyysvaatimuksena onkin silloin usein CIA tai vastaava ammattitutkinto.

Toki toisenlaisiakin esimerkkejä löytyy, profession merkityksen vahvistamisessa on vielä parantamisen varaa.

– Välillä asiat ja termit ovat sekaisin jopa rekrytointi-ilmoituksissa. Eräänkin kerran haettiin sisäistä toiminnan tarkastajaa kunnalliselle sektorille.

Riskit ja osaamisvaateet kasvavat

Pariisin terrori-iskut ja Euroopan pakolaiskriisi ovat viimeistään tehneet selväksi, että globalisaation ja kyberaikakauden mukanaan tuomat riskit ovat viime vuosina kasvaneet myös

entiset tekijät ovat jääneet eläkkeelle tai edenneet yhtiössä uusiin tehtäviin.

Tällaisella urapolulla ja tilanteessa tarkastusjohtajaksi päätyneellä on vain tuoreita ajatuksia ammatista ja sen mahdollisuuksista eikä mitään poisopittavaa. Hän tuntee lisäksi liiketoiminnan ja talouden hyvin. Kari Storckovius pitää rekrytointimallia erinomaisena, ja suosittelee sitä muillekin.

Roolin vaihdos tuonut uusia näkökulmia

Kari Storckoviukselle itselleen taas siirtyminen palveluntarjoajan roolista organisaation omaan yksikköön on tuonut uusia näkökulmia tuttuun ammattiin ja työhön.

– On syntynyt syvällisempi näkemys tarkastuksen johtamisesta ja toteuttamisesta organisaation sisältä käsin. Haasteet, ratkaisumallit ja toteuttamissykli ovat aivan erilaiset. Palveluntarjoajan etu on nopeus, sisäisellä toimijalla kehittämissykli voi olla hitaampi, ja asioita voidaan tutkia syvällisemmin. Vaikka Cargotec on suuri suomalainen pörssi-yhtiö, yksittäiset yhtiöt maailmalla ja tarkastuskohteet voivat olla hyvin pieniä. Sekin vaikuttaa toimintaamme selvästi.

Euroopassa ja Suomessa. Sääntelyn lisääntyminen ja toimintaympäristön monimutkaistuminen taas korostavat vaatimuksenmukaisuuden merkitystä.

Kaikkien yritysten ja julkisten yhteisöjen on huomioitava toiminnassaan ja hallinnointi- ja ohjausjärjestelmien kehittämisessä riskien kasvu ja muuttuminen, ja sisäisen tarkastuksen ammattilliset osaamisvaateet kasvavat.

– Olennaista on pystyä tarjoamaan ylimmälle johdolle ja tarkastusvaliokunnalle kokonaisvaltainen näkemys, insight, riskeistä ja organisaation valmiuksista niiden hallitsemiseksi. Seläisessä organisaatioissa, jossa on sekä riskienhallinnan että compliance-henkilöstöä, on tehtävä yhteistyötä kokonaisuuden hahmottamiseksi.

TARVITSEMME VAHVOJA ANALYYSSITAITOJA, JOTTA VOIMME TUNNISTAA RISKIEN JA ONGELMIEN JUURISYYT.

Yhdistyksen jäsenilleen tarjoaman koulutuksen kehittämisen lähtökohdista on osaamisvaateiden lisäksi saatava palaute ja kysyntä.

– Koulutustarjonnan perustan muodostavat sisäisen tarkastuksen peruskurssit, jotka ovat aina suosittuja. Muuta tarjontaa päivitetään jatkuvasti. Lisäksi koulutustoimikunta on kehittämissä koulutusmatriisia, jonka avulla jäsenet voivat tunnistaa omat tarpeensa ja erilaiset osaamisprofiilit eri tehtäviä varten. Matriisin avulla voi suunnitella oman kouluksensa markkinatarjontaa hyödyntäen.

Ammatti muuttuu

Helsingin kaupungin sisäisen tarkastuksen päällikkö **Sari Kyllönen** (Balanssi 4-5/2015) ennakoii sisäisen tarkastuksen resurssihin kohdistuvan kuntasektorilla keventämistarpeita, kun sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä vastuu siirtyy SOTE-itsehallintoalueille.

– Ammatteja ja niiden kehittymistä koskevien tutkimusten perusteella näyttää siltä, että tarkastuksen painoarvo tulee vähenemään, koska tietojärjestelmät korvaavat kontrollien suunnittelun ja varmistamisen, kertoo Kari Storckovius.

Hän on silti luottavainen sisäisen tarkastuksen ja tarkastajien tulevaisuuden suhteen.

– Itse näen asian niin, että ammatti ei häviä vaan se muuttuu. Tarkastajia tarvitaan edelleen. Jos toiminnot siirtyvät organisaatiosta toiseen, ei niiden valvonnan kehittämisen tarve muutu miksiäkään. Toki riskinä on, etteivät uudet toimijat tiedosta tällaisen funktion tarpeellisuutta.

Operatiivinen osaaminen korostuu

Alan kansainväliset kehitysnäkymät puheenjohtaja tiivistää kolmeen pointtiin: tietojärjestelmien parempi hyödyntäminen, operatiivisten asioiden osaamisen kehittäminen ja strategiakeskusteluun osallistuminen.

– Tilintarkastusta on jo pitkään tehty ilman kynää ja paperia, sisäinen tar-

kastuksen tietojärjestelmien hyödyntäminen ei sen sijaan ole kehittynyt riittävästi nopeasti. Meidän on entistä tehokkaammin hyödynnettävä olemassa olevia ERP- ja muita järjestelmiä jatkuvan tarkastuksen näkökulmasta.

Operatiivisen osaamisen merkityksen konkretisoimiseksi Storckovius ottaa esille Volkswagenin päästöskandaalin. Se on samalla hyvä esimerkki riippumattoman tarkastustyön merkityksen ja tarpeen kasvusta, kun liiketoiminta laajenee ja kansainvälistyy, ja hallituksen ja operatiivisen johdon välinen etäisyys ja informaatiovaje väistämättä kasvavat.

Yksi keskeinen kysymys huijauksen mittakaavan paljastuttua on, oliko ylin johto tietoinen tapahtumista. Ja jos ei ollut, kuten julkisuuteen on kerrottu, miten se oli mahdollista. Storckovius ei pysty vastaamaan kysymyksiin, mutta pohtii asiaa yleisemmin.

– Jotta tarkastuksen keinoin voisi päästä asian jäljille, pitäisi perehtyä tuotannon prosesseihin ja tuotekehitykseen. Myös myynnin tavoitteet ja insenttiivit, johdon palkitseminen ja organisaation tapa toimia vaikuttavat asiaan. Isoissa kansainvälisissä organisaatioissa pystytään tekemään hämmäntävää suuria liikkeitä niin, ettei ylin johto välttämättä tiedä mitään. Joissakin perinteisissä hallituksissa ei välttämättä edes haluta tietää, koska tiedon mukana tulee vastuu.

Vahvoja analyysitaitoja tarvitaan

Strategiakeskusteluun osallistuminen puolestaan edellyttää Kari Storckoviuksen mukaan organisaation valvontaympäristöltä maturiteettia, jossa sisäinen tarkastus on ansainnut paikansa ja pystyy uskottavasti osallistumaan hallitustason työskentelyyn.

– Tarvitsemme vahvoja analyysitaitoja, jotta voimme tunnistaa riskien ja ongelmien juurisyyt ja erottaa niihin liittyvät havainnot massasta. Lisäksi tarvitaan kommunikointitaitojen kehittämistä. Hyvästä osaamisesta ei ole hyötyä, jos asioista ei osata keskustella kaikilla tarvittavilla foorumeilla. □

TILINTARKASTUKSEN EU-REFORMIN KANSALLINEN TOIMEENPANO

PIE-yhteisöjen tilintarkastusta koskevat ehdotukset

Työryhmämietinnössä esitetään jäsenvaltio-optioiden hyödyntämistä PIE-yhteisöjä koskevan tilintarkastusasetuksen toimeenpanossa. Helputukset koskisivat mm. tilintarkastusyhteisön pakollista kierrättämistä ja tilintarkastusyhteisöiltä hankittavia muita palveluja.

JUHA KARTTUNEN, TIINA TORNIAINEN

Kirjoitimme tilintarkastusta koskevasta EU-sääntelyuudistuksesta Balanssi-lehdessä 3/2014. Tässä artikkelissa uudistusta koskevat tiedot on päivitetty vastaamaan joulukuun 2015 tilannetta, kun EU-sääntelyn kansallista toimeenpanoa koskevat TEM:n työryhmämietinnön ehdotukset ovat lausuntokierroksella.

Uudistuksen eteneminen Suomessa ja muissa EU-maissa

Uusi tilintarkastusdirektiivi ja yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastusta koskeva PIE-asetus tuovat paljon erilaisia muutoksia yrityksiä ja tilintarkastajia koskevaan sääntelyyn. Suurimmat PIE-yh-

teisöjä koskevat muutokset kohdistuvat seuraaville osa-alueille; firmarotaatio, rajoitukset palveluiden ostamiseen tilintarkastajalta sekä tilintarkastajan raportointi. Uusia säännöksiä tulee noudattaa EU-maissa lähtökohtaisesti 17.6.2016 alkaen, mutta käyttöön ottoon liittyy erityisiä siirtymäsääntöjä. Uusia sääntöjä koskien tilintarkastajan valintaa ja firmarotaatiota sekä palveluiden ostamista tilintarkastusyhteisöiltä tulee noudattaa alkaen siitä PIE-yhteisön tilikaudesta, joka alkaa 17.6.2016 jälkeen, eli yleensä tilikauden 2017 alusta.

Euroopan Unionin uusi tilintarkastussääntely sisältää tilintarkastusasetuksen ja tilintarkastusdirektiivin. Asetus koskee PIE-yhteisöjen tilintarkastuksia ja se tulee kansallisesti voimaan

sellaisenaan. Suomessa on tehtävä päätökset asetukseen sisältyvistä jäsenvaltio-optioista.

Direktiivin säännökset tulee implementoida Suomen lainsäädäntöön. Työ- ja elinkeinoministeriö, TEM, asetti lokakuussa 2014 työryhmän valmistelemaan EU-sääntelyn edellyttämiä muutoksia Suomen lainsäädäntöön. Työryhmän ehdotukset julkistettiin marraskuussa 2015 lausuntokierrokselle, ja tämä artikkeli perustuu työryhmän ehdotuksiin.

Useimmissa muissa EU-maissa uusin säännösten kansallinen käyttöönotto on edelleen työn, joten toistaiseksi ei vielä tiedetä, millaisia päätöksiä niissä tehdään jäsenvaltio-optioiden suhteen. Valitettavasti näyttää todennäköiseltä, että eri EU-maihin muodostuu harmo- →

Tilintarkastusyhteisön pakollinen rotaatio PIE-yhteisöissä Siirtymäsäännöt

nisoinnin sijaan erilaisten säännösten monimutkainen "tilkkutäkki", joka aiheuttaa kansainvälisesti toimiville PIE-yhteisöille ja tilintarkastajille lisätyötä ja kustannuksia.

PIE-yhteisöjen määritelmä

Seuraavaksi käsiteltävät uudet rajoittavat säännökset koskevat ainoastaan PIE-yhteisöjä. Direktiivin mukaan PIE-yhteisöjä (Public Interest Entity) eli yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä ovat julkisen kaupankäynnin kohteena olevat yhteisöt, luottolaitokset ja vakuutusyhtiöt. Näiden lisäksi Suomessa voidaan eri toimialoja koskevin erityislaeilla saattaa muitakin yhteisöjä PIE-vaatimusten piiriin.

Aiemmin Suomessa on ollut direktiiviä laajempi PIE-yhteisöjen määritelmä. Se on pitänyt sisällään esim. sijoituspalveluyritykset, suuret vakuutusyhtiöt ja AB- ja B-eläkesäätiöt ja lakisääteistä eläkevakuutus toimintaa harjoittavat eläkekassat.

Ehdotus tilintarkastajan rotaatiosta PIE-yhteisöissä

Yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen on vaihdettava tilintarkastusyhteisöä vähintään 10 vuoden välein. Suomessa TEM:n työryhmä eh-

dottaa otettavaksi käyttöön jäsenvaltio-option, jonka mukaan sama tilintarkastusyhteisö saa toimia PIE-yhteisön tilintarkastajana enintään 20 vuotta, mikäli tilintarkastus kilpailutetaan ensimmäisen 10 vuoden jälkeen. Maksimikausi voi olla 24 vuotta, mikäli on valittu kaksi tilintarkastajaa/tilintarkastusyhteisöä. Tällaiset ns. joint audit -tarkastukset ovat Suomessa harvinaisia.

Tilintarkastusyhteisön vaihtamisen jälkeen tulee olla 4 vuoden jäähytelyperiodi ennen kuin rotatoitu tilintarkastusyhteisö voi tulla valituksi uudelleen. Nykyisin tilintarkastuslaissa oleva vaatimus PIE-yhteisön päävastuullisen tilintarkastajan (luonnollinen henkilö) vaihtamisesta 7 vuoden välein säilyy ennallaan.

Tilintarkastusyhteisön vaihtamista koskeva vaatimus tulee voimaan eripituisin siirtymäajoin riippuen tilintarkastustoimeksiannon kestosta kesäkuussa 2014, jolloin uusi tilintarkastusasetus tuli voimaan. Siirtymäsäännöt ovat seuraavat (olettaen että PIE-yhteisön tilikausi on kalenterivuosi):

- Jos tilintarkastusyhteisö on toiminnut PIE-yhteisön tilintarkastajana yli 20 vuotta, vuoden 2020 tilintar-

kastus on ns. vanhan tilintarkastajan viimeinen vuosi ja vuoden 2021 tilintarkastusta suorittamaan tulee valita uusi tilintarkastusyhteisö.

- Jos tilintarkastussuhde on kestänyt 11–20 vuotta, vuoden 2024 tilintarkastusta suorittamaan tulee valita uusi tilintarkastusyhteisö.
- Jos nykyinen tilintarkastusyhteisö on valittu välillä 16.6.2003–17.6.2006 alkaneelle tilikaudelle (yleensä kalenterivuodet 2004, 2005, 2006), on vuoden 2017 tilintarkastusta koskien tehtävä joka tapauksessa kilpailutus, vaikka sen jälkeen nykyinen tilintarkastusyhteisö valittaisiinkin jatkamaan.
- Jos nykyinen tilintarkastusyhteisö on valittu 17.6.2006 jälkeen alkavalle tilikaudelle (vuosi 2007 ja siitä eteenpäin), pätee uusi sääntely heti. Eli yhteisö saa toimia tilintarkastajana 10 vuotta ja yhdennelletoista vuodelle on tehtävä kilpailutus, jonka jälkeen sama yhteisö voi haluttaessa jatkaa enintään toiset 10 vuotta.

Siirtymäsäännöt johtavat käytännössä siihen, että vuonna 2016 on odotettavissa runsaasti tarjouskilpailuja PIE-yhteisöjen vuoden 2017 tilintarkastuksista.

Firmarotaation ja tarjouskilpailuiden käytännön vaikutuksia

Nykyisin Suomessa on tavanomaista, että listayhtiöt kilpailuttavat tilintarkastuksen säännöllisesti esim. 5–7 vuoden välein. Tarjouskilpailut aiheuttavat yhteenlaskettuna huomattavia kustannuksia ja ne ovat työläitä kaikille tarjouskilpailussa mukana oleville tilintarkastusyhteisöille ja myös asiakasyrityksen johdolle ja organisaatiolle.

Tilintarkastusyhteisön vaihtaminen suuressa ja kansainvälisessä konsernissa on laaja ja suuritoinen operaatio, joka vaikuttaa läpi konsernin kaikissa maissa. Tilintarkastus on luonteeltaan pitkäjänteistä työtä, jossa hyödynnetään aiempina vuosina tehtyä tarkastustyötä. Tilintarkastuksen laadun kannalta yksi tärkeimpiä tekijöitä on asiakkaan toiminnan laaja-alainen tuntemus, mikä tilintarkastajan on mahdollista saavuttaa vasta, kun tarkastustyötä on tehty useampi vuosi.

Näistä syistä tilintarkastusyhteisön vaihtaminen usein on selkeästi epäedullista kaikkien osapuolten kannalta. Toivottavaa onkin, että jatkossa PIE-yhteisöissä tarjouskilpailuiden sykliksi vakiintuisi esim. 10 vuotta, joka on uudessa sääntelyssä lähtökohtana.

Suomen kaltaisissa pienissä maissa voi käytännössä myös tulla tilanteita, joissa yrityksillä on vain yksi tai kaksi yrityksen asettamat kriteerit täyttävää vaihtoehtoa uudeksi tilintarkastusyhteisöksi, koska muut vaihtoehtoiset tilintarkastusyhteisöt toimittavat ns. kiellettyjä palveluita eivätkä täytä riippumattomuusvaatimuksia.

Muiden palvelujen ostamista tilintarkastusyhteisöltä rajoitetaan

Tilintarkastusasetus sisältää luettelon ns. kielletyistä palveluista, joita PIE-yhteisö ei saa ostaa tilintarkastajaltaan tai saman ketjun jäseniltä. Rajoitus koskee myös PIE-yhteisön määräysvallassa olevia EU-alueella toimivia konserniyrityksiä. Työ- ja elinkei-

PIE-yhteisöjen tilintarkastukseen ehdotettuja muutoksia

- TEM:n työryhmä esittää EU:n jäsenvaltio-optioiden hyödyntämistä PIE-yhteisöjen tilintarkastussääntelyssä. Uudet säännöt tulevat voimaan 17.6.2016. Firmarotaatiota sekä palveluiden ostamista koskevia rajoituksia tulee noudattaa tilikauden 2017 alusta. Firmarotaation osalta on erilliset monimutkaiset siirtymäsäännöt.
- Eri EU-maat tekevät erilaisia päätöksiä implementoinnissa ja EU-alueelle muodostuu monimutkainen säännösten ”tilkkutäkki”.
- Tilintarkastuslain PIE-yhteisön määritelmä kattaa direktiivin mukaisesti noteeratut yhtiöt, luottolaitokset ja vakuutusyhtiöt. Lisäksi PIE-sääntelyn alle voi tulla muitakin yhteisöjä.
- Vuoden 2016 aikana on odotettavissa runsaasti tilintarkastuksen tarjouskilpailuita.
- Muiden palveluiden ostamista tilintarkastusyhteisöltä rajoitetaan; tietyt palvelut kielletään ja muiden palveluiden palkkioille tulee 70 % katto suhteessa konsernin tilintarkastuspalkkioihin.

ministeriön työryhmä ehdottaa, että Suomessa hyödynnetään asetuksen antama jäsenvaltio-optio ja sallitaan tiettyjen veropalveluiden ja arvonmäärityspalveluiden ostaminen tilintarkastusyhteisöltä määrätyin edellytyksin.

Seuraavat palvelut olisivat sallittuja edellyttäen, että niiden vaikutus tarkastettavaan tilinpäätökseen ei ole vähäistä suurempi:

- a) veropalvelut, kun ne liittyvät:
 - verolomakkeiden täyttämiseen
 - julkisten tukien ja verokannustimien yksilöintiin
 - verotarkastuksissa avustamiseen
 - välittömien ja välillisten verojen ja laskennallisten verojen laskeamiseen
 - veroneuvontaan
- b) arvonmäärityspalvelut, mukaan lukien arvonmääritykset aktuaaripalvelujen tai oikeudenkäyntiin liittyvien tukipalvelujen yhteydessä.

Tilintarkastusasetuksessa kiellettyjä palveluja PIE-yhteisöille ovat:

- 1) veropalvelut, kun ne liittyvät:
 - i) palkkioihin liittyviin veroihin;
 - ii) tulleihin
- 2) palvelut, joihin liittyy osallistumisen tarkastettavan yhteisön johtamiseen tai päätöksentekoon;
- 3) kirjanpito sekä kirjanpitoaineiston ja tilinpäätöksen laatiminen;
- 4) palkanlaskentapalvelut;
- 5) taloudellisten tietojen laatimiseen ja/tai valvontaan liittyvän sisäisen valvonnan tai riskienhallinnan menettelyjen suunnittelu ja toteutus tai sellaisten tietoteknisten järjestelmien suunnittelu ja toteutus, joka koskee taloudellisen tiedon käsittelyä;
- 6) oikeudelliset palvelut;
- 7) tarkastettavan yhteisön sisäiseen tarkastukseen liittyvät palvelut;
- 8) palvelut, jotka liittyvät tarkastettavan asiakkaan rahoitukseen, pääomarakeenteeseen ja pääoman kohdentamiseen sekä sijoitusstrategiaan, lukuun ottamatta tiettyjen varmennuspalveluiden tarjoamista;
- 9) tarkastettavan yhteisön osakkeiden myynnin edistäminen, kau-

pankäynti tämän osakkeilla tai tämän osakkeisiin liittyvän merkintäsitoumuksen antaminen;

- 10) Tietty henkilöresursseihin liittyvät palvelut kuten organisaatiotarkenteen suunnittelu.

Rajoitukset koskevat tilintarkastuksen kohteena olevaa tilikautta sen alusta lähtien tilintarkastuskertomuksen antopäivään asti. Kohdan 5) palveluiden osalta rajoitukset ulottuvat jo tilintarkastuksen kohteena olevaa tilikautta välittömästi edeltäneeseen tilikauteen. Eli tämä pidennetty ns. clean period -vaatimus pätee, kun kyse on taloudellisten tietojen laatimiseen ja/tai valvontaan liittyvän sisäisen valvonnan tai riskienhallinnan menettelyjen suunnittelusta ja toteutuksesta tai sellaisten tietoteknisten järjestelmien suunnittelusta ja toteutuksesta, joilla käsitellään taloudellisia tietoja.

Tilintarkastusasetuksen rajoitukset ovat laajemmat kuin nykyiset, sillä ne kattavat ja vakiintuneet, voi-

massa olevan tilintarkastuslain tai Suomen Tilintarkastajat ry:n eettisten ohjeiden asettamat rajoitukset.

Monet neuvonta- ja konsultointipalvelut jatkossakin sallittuja

Uudet rajoitukset koskevat vain PIE-tilintarkastusasiakkaille tarjottavia palveluita. Jatkossakin tulee edelleen olemaan paljon ns. sallittuja palveluita, joita tilintarkastusyhteisöt saavat tarjota tilintarkastusasiakkaina oleville PIE-yhteisöille ja muille tilintarkastusasiakkaille. PIE-yhteisöjä koskeville sallituille palveluille tulee kuitenkin 70 %:n katto, jolloin PIE-yhteisön sallituista palveluista omalle tilintarkastusyhteisölle maksamat palkkiot eivät saa ylittää 70 %:a konsernin kolmen viimeisen vuoden tilintarkastuspalkkioiden keskiarvosta.

Ensimmäisestä 17.6.2016 jälkeen alkavasta tilikaudesta aloitetaan 70 % enimmäismäärän laskeminen, joten käytännössä rajoitus tulee sovellet-

tavaksi ensimmäistä kertaa vuodesta 2020 alkaen.

Sallittujen palvelujen hankintaa koskeva 70 %:n katto ei kuitenkaan koske sellaisia palveluita, joita lainsäädäntö edellyttää tilintarkastajan tekävän. Tilintarkastusvalvonnalta on myös mahdollista hakea enintään kahden tilikauden pituista poikkeuslupaa 70 % kattoon esimerkiksi tilanteissa, joissa yhteisöllä on käynnissä yritysjärjestely tai listautuminen. □

OTK **Juha Karttunen** vastaa sisäisistä laki- ja compliance -asioista Oy KPMG Ab:ssa.

KHT, CIA **Tiina Torniainen** vastaa Oy KPMG Ab:ssa laatuun ja riskienhallintaan liittyvistä asioista.

RIIKKA HARJULA ALOITTAÄ PRH:N TILINTARKASTUSVALVONNAN JOHTAJANA 1.1.2016

Ensi vuoden alusta toimintansa aloittavan Patentti- ja rekisterihallituksen tilintarkastusvalvontayksikön johtajaksi on nimitetty KTM **Riiikka Harjula**. Ennen uutta tehtäväänsä Harjula on toiminut mm. Mehiläinen Oy:n talous- ja laatujohtajana sekä KHT-tilintarkastajana PricewaterhouseCoopers Oy:ssä. Tilintarkastusvalvonta vastaa 1.1.2016 alkaen tilintarkastuksen yleisestä ohjauksesta ja kehittämisestä. Se myös hyväksyy tilintarkastajat ja valvoo tilintarkastuksen laatua.

PRH:n Tilintarkastusvalvonnan uudet kotisivut

<https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta.html>

Askelmerkit

henkilötietojen vaatimuksenmukaiseen käsittelyyn

Vaatimuksenmukaisuus edellyttää kokonaiskuvaa kerättävästä tiedosta ja sen käsittelystä. Avainasemassa on tietoja käsittelevän henkilöstön kouluttaminen toimimaan määriteltyjen periaatteiden mukaisesti. Tietotilinpäätös auttaa organisaatiota ja sen sidosryhmiä arvioimaan, millä mallilla compliance henkilötietojen käsittelyssä on.

EIJA WARMA, NIINA RATSULA

Muutoksen alla oleva tietosuojasääntely on nostanut tietosuoja-asiat jokaisen organisaation merkittävien riskien joukkoon. Uudistuva EU-tasoinen tietosuoja-asetus tuo lisää vastuita ja velvoitteita rekisterinpitäjille ja velvoittaa henkilötietojen käsittelijät, sovelluskehittäjät ja muut vastaavat tahot noudattamaan omassa toiminnassaan ja tarjoamisessaan palveluissa tietosuoja-asetuksen vaatimuksia.

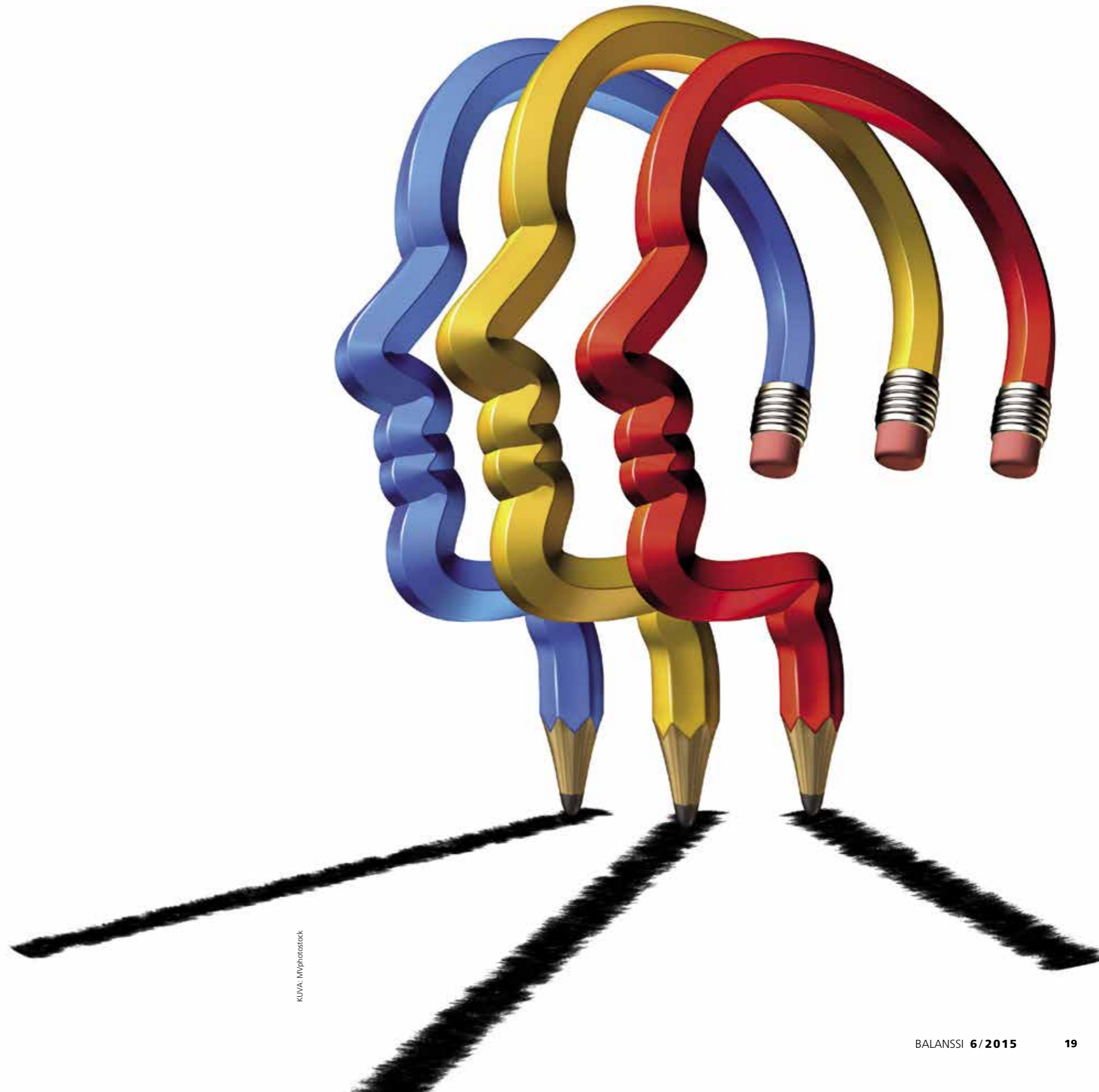
Safe Harbor -järjestelyn mitätöinnistä lisähaastetta

Rekisterinpitäjän ja myös muiden toimijoiden tulee jatkossa kyetä tarvittaessa osoittamaan, että on toiminut ase-

tuksen vaatimusten mukaisesti. Sanktiot tietosuojasäännösten rikkomisesta voivat olla jopa useita prosentteja organisaation liikevaihdosta.

Lisämaustetta tähän ajankohtaiseen teemaan tuo lokakuinen Euroopan Unionin tuomioistuimen päätös, joka mitätöi EU:n ja Yhdysvaltojen välisen niin sanotun Safe Harbor -järjestelyn. Tähän asti järjestely on mahdollistanut eurooppalaisten henkilötietojen siirtämisen Yhdysvaltoihin.

Tällä päätöksellä on merkittävät vaikutukset organisaatioille, jotka keräävät, säilövät ja käyttävät henkilötietoja. Päätöksen vuoksi organisaatioiden tulee löytää henkilötietojen siirrolle Yhdysvaltoihin jokin muu mekanismi, joka täyttää ns. riittävän tietosuojan tason lainsäädännön ja kansallisen →

KUVA: MVphotostock

valvontaviranomaisen asettamien standardien mukaisesti.

Sääntelyn muuttuessa organisaatio tulee ymmärtää, mitä vaatimusten mukainen henkilötietojen käsittely käytännössä tarkoittaa, tunnistaa tietosuojaan kohdistuvat riskinsä arvioimalla niitä ja ryhtymällä toimenpiteisiin niiden hallitsemiseksi.

Henkilötiedon käsittely elinkaarimallin mukaisesti

Organisaatio rekisterinpitäjänä on vastuussa käsittelemistään henkilötiedosta siitä hetkestä lähtien, kun saa tiedon käsiinsä. Henkilötiedon keräämiseen ja käyttöön liittyvät periaatteet tulee määrittellä ennen tietojen keräämisen aloittamista. Apuna suunnittelussa voi hyödyntää niin sanottua elinkaarimallia (kuvio 1.), jolloin kaikki tietojen käsittelyn eri vaiheet tulevat asianmukaisesti huomioiduiksi.

Lähtökohtana henkilötiedon keräämiselle on, että sen tulee aina olla asiallisesti perusteltua organisaation eli rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Organisaation on määriteltävä tietojen käsittelyn tarkoitukset ja tehtävät. Lisäksi on kerrottava, mitkä ovat tietolähteet eli mistä ja miten tietoja säännönmukaisesti kerätään. Selkoa tulee tehdä myös henkilötietojen mahdollisesta eteenpäin luovuttamisesta tai siirtämisestä sekä siitä, miten tarpeettomat tiedot poistetaan tai hävitetään.

Tietosuojavaastaavat kaikkiin organisaatioihin?

Organisaatiolla on useita keinoja ja tahoja, joiden avulla se voi varmentaa henkilötiedon käsittelyn vaatimustenmukaisuutta. Johto määrittelee organisaation toimintaperiaatteet tietojen käsittelylle ja valvoo niiden noudattamista. Jokainen yksittäinen työntekijä puolestaan vastaa omalta osaltaan tietojen käsittelyn asianmukaisuudesta. On tärkeää, että organisaatio on tunnistanut sisäisesti kaikki tahot, jotka työssään käsittelevät henkilötietoja, ja heidät on koulutettu toi-

Kuvio 1. Henkilötietojen käsittelyn elinkaarimalli (Pitkänen ym. 2013, 77)

mimaan määriteltyjen periaatteiden mukaisesti.

Uusi tietosuoja-asetus ehdottaa organisaatiokohtaisen tietosuojavaastavan nimittämistä. Se, tuleeko tämä velvoite koskemaan kaikkia organisaatioita, on vielä avoin kysymys. Tällä hetkellä voimassa oleva lainsäädäntö edellyttää tietosuojavaastavan nimeämistä lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tarjoavissa organisaatioissa. Lisäksi toki nykyiselläänkin rekisteriselosteessa tulee mainita rekisteriasioista vastaava taho.

Roolit ja vastuut

Tietosuojavaastavan tehtävänä on organisaation erityisasiantuntijana auttaa rekisterinpitäjää ymmärtämään, mitä vaatimustenmukainen henkilötietojen käsittely käytännössä tarkoittaa ja varmistaa, että nämä vaatimukset ja tavoitteet toteutuvat päivittäisessä työssä. Hyvin hoidettu tietosuoja on tänä päivänä kilpailutekijä, jonka avulla rakennetaan luottamus sekä omiin työntekijöihin että asiakkaisiin.

Luottamus on ilman muuta organisaation yksi keskeisimmistä menestystekijöistä. Näin ollen tietosuojavaastavan tehtävänä on antaa asiantuntijapua sekä organisaation henkilöstölle että ennen kaikkea johdolle, jolla on viimekätinen vastuu henkilötietojen vaatimustenmukaisesta käsittelystä.

Sisäisen varmennuksen apukäsinä voivat toimia myös compliance-toiminto ja sisäinen tarkastus. Compliance-toiminto tyypillisesti auttaa riskien tunnistamisessa ja hallintamenettelyiden määrittämisessä. Sisäinen tarkastus puolestaan omalta osaltaan arvioi tietosuojamennettelyihin ja -käytäntöihin liittyviä riskejä ja kontrolloja ja antaa arvionsa niiden toimivuudesta ja tuesta. Yksi keino osoittaa vaatimuksen-

mukaisuus on myös tuottaa ulkopuolisen varmentajan varmennuslausunto.

Vaatimustenmukaisuuden sisäinen seuranta

Tällä hetkellä henkilötietojen käsittelyn vaatimustenmukaisuuden seuranta on hyvin vähäistä. Tähän syynä on useimmiten se, että henkilötietoja ei käsitellä johdetun prosessin mukaisesti. Organisaatioissa ei usein ole tunnistettu, millä tavalla henkilötietojen käsittely liittyy toiminnan harjoittamiseen, mikä luonnollisesti johtaa siihen, että käsittelyä ei myöskään seurata millään tavoin.

Uudistuva sääntely pakottaa jokaisen organisaation muuttamaan toimintatapojaan ja tunnistamaan, mitkä tahot organisaatioissa käsittelevät henkilötietoja ja mitkä ovat käsittelyn tarkoitukset. Tämä prosessi on syytä aloittaa analysoimalla organisaation eri toiminnot, esimerkiksi yhteistyössä ulkopuolisen tahon kanssa, jolloin pyritään tunnistamaan ja löytämään organisaatioissa käsiteltävät henkilötiedot ja arvioimaan nykyiset toimintaprosessit. Tämän jälkeen organisaatio voi lähteä rakentamaan sille parhaiten sopivaa seurantamekanismia, jonka olisi hyvä olla monitasoinen.

Jokaisessa toimintayksikössä tulisi olla tapa tunnistaa, milloin johonkin toimintoon tai hankkeeseen liittyy henkilötietojen käsittelyä ja miten jo projektin alkuvaiheessa siihen liittyvät tietosuojavaatimukset tunnistetaan. Jokaisessa toiminnossa voisi olla nimettyä vastuuhenkilö, joka tukee kollegoita ja tarkkailee vaatimustenmukaisuuden noudattamista päivittäisessä työssä.

Eri toimintojen vastuuhenkilöt voisivat puolestaan muodostaa organisaation sisäisen tietosuojavaastoryhmän, joka kokoontuisi säännöllisesti käsit-

telemään koko organisaatiota koskevia kysymyksiä. Tämän työryhmän toiminnasta voisi olla vastuussa varsinainen tietosuojavaastaava, joka toimii koko organisaation asiantuntijana ja vastuuhenkilöiden tukena päivittäisessä toiminnassa. Näin tietosuojavaastaava saisi arvokasta tietoa organisaation eri toiminnoista ja toisaalta tukea omaan työhönsä.

Tietosuojavaastaava olisi puolestaan omassa roolissaan suorassa keskusteluyhteydessä organisaation johtoon ja sisäisen tarkastuksen tai compliance-toiminnon kanssa tulisi suunnitella, millä tavoin tietosuojavaastavan työtä seurataan. Toimivia tapoja voisivat olla tietosuoja-asioiden nostaminen johtoryhmän tai hallituksen esityslistalle ja vuosittaisen tietosuojavaastuksen laatiminen.

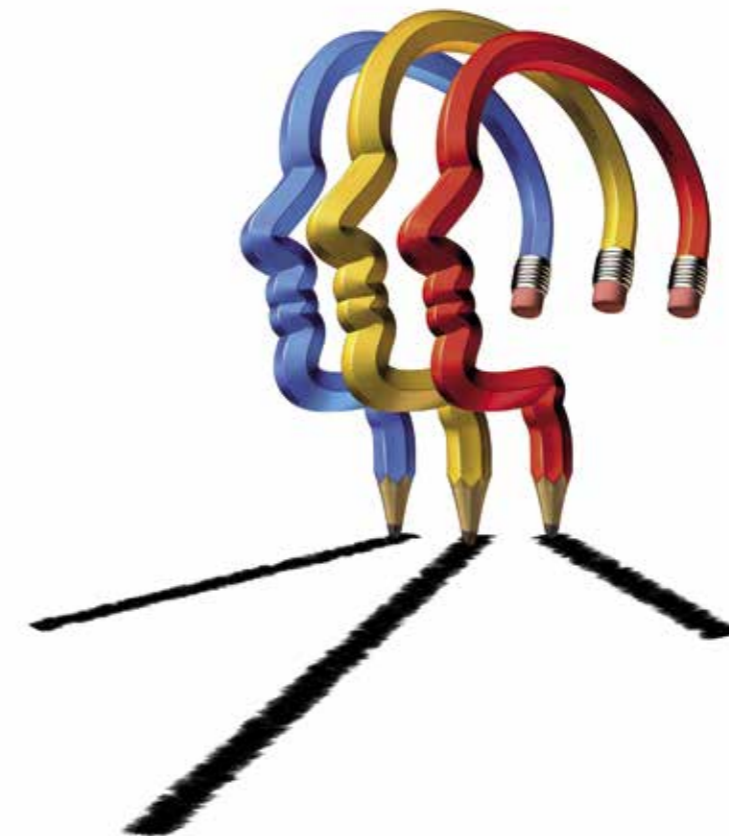
Kokonaisuus käsiteltävästä henkilötiedosta

Arvioitaessa henkilötietojen käsittelyn vaatimustenmukaisuutta tulee ensimmäisenä muodostaa kokonaiskuva siitä, mitä henkilötietoja organisaatioissa

ylipäätään kerätään, mihin tarkoitukseen niitä kerätään ja miten näitä tietoja käsitellään. Vastaus ei löydy yhdestä paikasta, sillä henkilötietoja kerätään eri puolilla organisaatiota ja tiedon kerääjä ei aina välttämättä edes tunnista käsittelevänsä henkilötietoja.

Asiaan vaikuttaa myös paljon organisaation toiminnan luonne; ulottuuko henkilötietojen kerääminen ainoastaan omaan henkilökuntaan vai myös asiakkaisiin? Monelle organisaatiolle on myös epäselvää, milloin henkilötiedot muodostavat henkilökäsitteen. Tyypillisiä henkilökäsitteitä ovat työnantajan rekisteri työsuhteiden hoitamista varten sekä yrityksen asiakasrekisteri.

Rekisterin tunnusmerkit täyttyvät myös monissa muissa tapauksissa. Esimerkiksi arkistoidut työhakemukset tai sähköpostissa oleva kirjeenvaihto on usein osa henkilökäsitteä tai se voidaan katsoa jopa erilliseksi rekisteriksi. Näin ollen on tärkeää, että kun tunnistetaan henkilötietojen käsittelyä vaativat toiminnot, niin samalla muodostetaan kaikki erilliset rekisterikokonai-

suudet ja määriteltäisiin käyttötarkoitukset, joiden perusteella henkilötietoja käsitellään.

Monesti organisaatiot mieltävät, että jokainen ohjelmisto muodostaa oman erillisen rekisterin, vaikka asia ei näin suinkaan käytännössä ole. Ratkaisua ei ole, minkä ohjelmiston puitteissa henkilötietoja kerätään ja käsitellään vaan mikä on henkilötietojen käsittelyn tarkoitus.

Tietotilinpäätöksen hyödyntäminen sisäisessä tarkastuksessa

Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on arvioida organisaation sisäistä valvontaa, riskienhallintaa ja corporate governancea. Tärkeänä osana on varmentaa lainsäädännön noudattamisen toteutumista organisaatioissa sekä sen kyvykkyyttä reagoida ulkopuolelta tuleviin uusiin vaatimuksiin.

Sisäisellä tarkastuksella on siis tärkeä rooli henkilötietojen käsittelyn vaatimustenmukaisuuden varmentamisessa. Apunaan varmennustehtävissä sisäinen tarkastus voi hyödyntää organisaation laatimaa tietotilinpäätöstä, jossa voidaan kuvata muun muassa:

- mitä tietovarantoja organisaation hallussa on
- organisaation tietoarkkitehtuuri ja toimintaan liittyvät tietovirrat
- mikä on organisaation hallussa olevien tietojen laatu ja käytettävyys
- tietojen käsittelyyn kohdistuvaa riskien arviointia ja hallintaa
- tietovarantojen ja tietovirtojen laadun valvomiseksi tehtyjä toimenpiteitä
- tietojen käsittelyprosessien valvomiseksi tehtyjä toimenpiteitä
- organisaation henkilöstön ja yhteistyökumppaneiden tietojen käsittelytoimenpiteiden valvomiseksi tehtyjä toimenpiteitä
- tietojenkäsittelyssä havaittuja kehittämiskohteita ja -toimenpiteitä
- tietojen käsittelyyn liittyvät poikkeamat ja häiriötilanteet

- henkilöstön koulutus
- miten rekisteröityjen oikeudet tietojen käsittelyssä toteutetaan.

Varmistusta myös asiakkaille ja sidosryhmille

Tietotilin päätös toimii organisaation työkaluna viestiä sisäisesti ja ulkoisesti siitä, miten henkilötietojen käsittely on hoidettu ja minkälaisia kehityssuunnitelmia on tehty tulevaisuuden varalle. Samalla voidaan varmistaa ja osoittaa, että organisaation henkilötietojen käsittely on sovellettavan lainsäädännön mukaista. Laatumalla tietotilin päätöksen organisaatio tuottaa itselleen, asiakkailleen ja muille sidosryhmilleen varmistusta siitä, että sen toiminta on lain ja hyvien käytäntöjen mukaista.

Tietotilin päätös toimii siis hyvänä tietolähteenä sisäiselle tarkastajalle tietosuojan vaatimuksenmukaisuuden arvioinnissa. Sen avulla tarkastaja voi muodostaa hyvän kokonaiskuvan tiedonkäsittelyyn liittyvistä kysymyksistä.

Toisaalta, sisäisen tarkastuksen tehtävänä on myös varmentaa, että tietotilin päätöksessä esitetyt asiat vastaavat asioiden todellista tilaa. Evidenssiä tästä tulee kerätä perinteisten varmennustoimenpiteiden muodossa; haastattelemalla, havainnoimalla ja transaktiotesauksella.

Tietosuojalainsäädäntö ja eettiset ilmoituskanavat

Eettiset ilmoituskanavat ovat tärkeä osa hyvää hallintoa; ne tarjoavat organisaation henkilöstölle luottamuksellisen väylän ilmoittaa organisaatiossa tapahtuvista epäkohdista ja mahdollisista väärinkäytöksistä. Sen välityksellä organisaatio saa tärkeää tietoa – tietoa, jota jossakin tapauksissa jäisi mahdollisesti saamatta ilman ilmoituskanavien olemassaoloa.

Eettisen kanavan käyttöönotossa tulee huomioida tietosuojalainsäädännön asettamat rajoitteet. Kanavien välityksellä jätetyt ilmoitukset sisältävät lähes poikkeuksetta henkilötietoa,

tyypillisesti organisaation työntekijöiden nimiä.

Kansainvälisessä ympäristössä toimittaessa tulee huomioida paikallinen tietosuojalainsäädäntö ja työlainsäädäntö kaikissa maissa, joihin ilmoituskanavaa ollaan pystyttämässä. Kansalliset velvoitteet vaihtelevat merkittävästikin maiden välillä, joten tarvitaan osaamista ja ymmärrystä siitä, mitä käytännön toimia vaaditaan. Myös sanktiot vaatimusten laiminlyönneistä vaihtelevat maittain.

Eettisen ilmoituskanavan käyttöönotossa huomioitavia asioita

Eettisen kanavan implementoinnissa huomioitavia seikkoja ovat esimerkiksi seuraavat:

- raportoitavien tapausten rajoittaminen koskemaan vaan tietynlaisia väärinkäytöksiä
- anonyymien raportoinnin rajoittaminen
- rajoitukset sille, kuka saa käyttää kanavaa tai olla raportoinnin kohteena
- kanavan implementoimiseen tarvittavan luvan anominen, toiminnan rekisteröinti tai ilmoittaminen paikalliselle viranomaiselle
- kanavan rekisteröintiin liittyvät velvoitteet kuten rekisteriselosteen laatiminen ja muun informaation antaminen niin työntekijöille kun kolmansille tahoille
- yhteistoimintavelvoitteen täyttäminen ja vastaavien vaatimusten huomioiminen kussakin maassa paikallisten vaatimusten mukaisesti
- maiden väliseen tiedonsiirtoon liittyvät rajoitukset
- tutkinnan johtaminen ja raportoinnin kohteena olevan työntekijän mukaan ottaminen prosessiin
- kanavan kautta tulleen tiedon suojaaminen tietosuojavaatimusten edellyttämällä tavalla
- tiedon tuhoaminen tapausten käsittelyn loppuunsaattamisen jälkeen.

Lisäksi on huomioitava, että henkilötietolain mukaan rekisteröidyillä (eli henkilöllä, josta ilmoitus on jätetty) on oikeus selvittää, mitä tietoja hänestä on kerätty ja talletettu sekä tarkastaa tiedon oikeellisuus. Eettisen kanavan kautta kerättäviin henkilötietoihin sovelletaan henkilötietolaissa mainittua tarkastusoikeutta. Tämän perusteella henkilöllä on oikeus saada kaikki itseään koskevat tiedot tai tieto siitä, että rekisterissä ei ole häntä koskevia tietoja.

Lisäksi rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle, mihin tietoja käytetään, minne niitä luovutetaan ja mitkä ovat rekisterin tietolähteet. Tietolähteiden ilmoittamisella tarkoitetaan käytännössä ilmoituksen tehnytä tahoa, ellei tätä oikeutta ole laissa erikseen rajoitettu. □

LÄHTEET:

Pitkänen, O., Tiilikka, P. & Warma, E. 2013. Henkilötietojen suoja. Helsinki, Talentum Media Oy
www.tietosuoja.fi

CCEP-I, CIA **Niina Ratsula** toimii Kemira Oyj:n palveluksessa etiikasta ja vaatimustenmukaisuudesta vastaavana johtajana.

CIPP/E **Eija Warma** toimii asianajajana Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy:ssä.

TULOSSA!

UUSI BALANSSI ONLINE – KULKEE MATKASSA MUKANA

Balanssi-lehden monipuoliset asiantuntija- ja uutissisällöt taloudellisesta raportoinnista ja corporate governancesta ovat pian luettavissa myös **Balanssi Online** -palvelussa kaikilla päätelaitteilla silloin, kun sinulle sopii.

Lehden vuosikertatilaajana saat huomattavan edun – maksuttoman lukuoikeuden alkuvuodesta 2016 avattavaan online-palveluun!

Pääset lukemaan palvelussa lehden aiemmin ilmestyneitä numeroita, artikkeleita ja niitä täydentäviä sisältöjä sekä tuoreita uutisia taloushallinnon muuttuvasta säädös kentästä.

Tehokkaiden hakutoimintojen ansiosta teet vaivattomasti mm. teema- ja kirjoittajakohaisia artikkelihakuja.

Lisää Balanssi Online -kuulumisia kotisivuillamme
www.balanssilehti.fi

– Tärkeä työskä on ollut ISA-standardien juurruttaminen osaksi hyvää tilintarkastustapaa, sanoo lakkautettavan VALA:n puheenjohtaja Jukka Mähönen.

Ammattimaistuminen vahvistanut tilintarkastusalan uskottavuutta

– Tilintarkastajilla on aihetta ammattilpeyteen, sillä ala on mennyt viime vuosina entistä professionaalisempaan suuntaan, arvioi Valtion tilintarkastuslautakunnan puheenjohtaja Jukka Mähönen.

TEKSTI // MATTI REMES KUVAT // JARI HÄRKÖNEN

Oikeustieteen tohtori **Jukka Mähösen** kahdeksan vuotta kestänyt luottamustoimi Valtion tilintarkastuslautakunnan VALA:n puheenjohtajana päättyy vuoden vaihteessa. Syksy on ollut muutenkin muutosten aikaa yhtiöoikeuden arvostetulle asiantuntijalle. Turun yliopiston siviilioikeuden professorina ja oikeustieteellisen tiedekunnan dekaanina pitkään toiminut Mähönen siirtyi syyskuun alussa tutkijaksi Oslon yliopiston kansainväliseen tutkimusryhmään.

Järjestelmän laatu parantunut entisestään

Tilintarkastusalan ylimmän valvontaelimen vetäjältä on ensimmäiseksi kysyttävä, mihin suuntaan ala on hänen mielestään kahdeksan vuoden aikana kehittynyt?

– Päällimmäisenä on jäänyt mieleen jo aiemmin hyvällä tasolla olleen suomalaisen tilintarkastusjärjestelmän la-

dun parantuminen entisestään, Mähönen tiivistää.

Isoihin haasteisiin hän laskee jatkuvassa muutoksessa olevien tilintarkastussäännösten hallinnan ja ammattitaidon jatkuvan kehittämisen.

– ISA-standardien kaltaiset säännöt pitää osata. Vaihtoehtoja ei ole.

Laadunvarmistus ykkösasia

Mähösen mukaan keskeisin asia VALA:n toiminnassa on ollut tilintarkastuksen laadun varmistaminen. Tätä työtä on tehty käytännössä Keskuskaupakamarin tilintarkastuslautakunnan TILA:n johdolla. Työ- ja elinkeinoministeriön alaisen VALA:n tehtävänä on ollut vastata tilintarkastusalan yleisestä ohjauksesta, kehittämisestä ja valvonnasta.

– Tärkeä työskä on ollut ISA-standardien juurruttaminen osaksi hyvää tilintarkastustapaa ja tilintarkastajia velvoittaviksi säännöiksi. Kun kahdeksan vuotta sitten aloitin VALA:ssa, standardeja ei otettu niin vakavasti.

Tilintarkastusalan ammattimaistuminen näkyy Mähösen mielestä etenkin HTM-puolella.

– Alalta on saatu pois sivutoimiset HTM-tilintarkastajat, jotka eivät olleet enää tehtäviensä tasalla. Viimeisetkin heikot oksat leikkautuvat laadunvarmistusjärjestelmän kautta. Tämä on tärkeää tilintarkastusalan uskottavuuden kannalta.

Kiperiä tulkintakysymyksiä

Valtion tilintarkastuslautakunnan keskeisin työskä on ollut TILA:n ja HTM-tilintarkastajia valvovien kaupakamarien tilintarkastusvaliokuntien (TIVA:t) päätöksistä tehtyjen valitusten käsittely. Kaupakamarin alaiset elimet ovat voineet antaa tilintarkastajalle huomautuksen, varoituksen tai esittää hyväksymisen peruuttamista kurinpidollisista syistä tai puutteellisen ammattitaidon vuoksi.

Kurinpitoasioita VALA on saanut käsiteltäväkseen keskimäärin muutamia vuodessa. Päätösten pohjaksi lau-

takunta on järjestänyt aina lausunto-
kierroksen, jossa on pyydetty lisätieto-
ja sekä valituksen tehneeltä tilintarkas-
tajalta että TILA:lta tai TIVA:lta.

Mähösen mukaan kovimpia pähki-
nöitä ovat olleet hyvän tilintarkastus-
tavan tulkintakysymykset.

– Valtion tilintarkastuslautakunta
on joutunut esimerkiksi pohtimaan ta-
pauksia, joissa tilintarkastaja on anta-
nut puhtaan tilintarkastuskertomuk-
sen, vaikka hänen olisi pitänyt antaa
TILA:n mielestä huomautus, kertoo
Mähönen.

Tilintarkastaja on voinut valittaa
VALA:n päätöksestä korkeimpaan hal-
linto-oikeuteen. Tätä mahdollisuutta
on Jukka Mähösen mukaan myös käy-
tetty.

– VALA:n päätökset ovat kuitenkin
pitäneet vettä. Yksikään niistä ei ole
muuttunut oikeudessa.

Auktorisoinnin peruuttamisesta tarkka perustelu

Jukka Mähösen aikana lautakunta on
joutunut peruuttamaan auktorisoin-
nin parilta tilintarkastajalta vuodessa.

– Puheenjohtajakauden alkupuolella
tapaukset liittyivät usein tilintar-
kastajan rikolliseen toimintaan tai ta-
halliseen huolimattomuuteen. Viime
vuosina toimilupia on lähtenyt lähin-
nä epäonnistuneen laadunvarmistuk-
sen vuoksi.

Mähönen korostaa, että jokaisen
auktorisoinnin peruuttamista VALA
on harkinnut tarkkaan ja myös perus-
teltut päätöksensä huolella.

– Kyse on elinkeinon harjoittamisen
oikeudesta, jonka perustuslaki turvaa.
Siksi tilintarkastajan kirjainten pois ot-
tamisessa perusteiden tulee olla aina
huomattavasti vahvemmat kuin kir-
jaimia annettaessa.

Eniten valituksia tutkinnoista

Eniten VALA:a ovat työllistäneet vali-
tukset, jotka ovat käsitelleet TILA:n tai
TIVA:n päätöksiä tilintarkastajien tut-
kinnoista. Esimerkiksi viime vuonna

lautakunta sai ratkaistavakseen neljä
tutkintoihin liittyvää valitusta.

– Tyypillisessä tapauksessa valitta-
jalta on evätty mahdollisuus päästä tut-
kintoon. Myös tutkintokokeen hylkäyk-
sistä tulee valituksia, Mähönen sanoo.

Yleisen ohjaustehtävän mukaisesti
VALA on antanut myös tilintarkastus-
alaa koskevia kannanottoja. Niitä on
laadittu Mähösen puheenjohtajakau-
della kaikkiaan kuusi kappaletta.

Hänen mukaansa kannanotot voi
luokitella kansallisiksi standardeiksi.

– Kaikki ovat olleet hyvän tilintarkas-
tustavan soveltamisohjeita, joita lauta-
kunnalla on lain mukaan oikeus antaa.

Valvonta uudistuu

Ensi vuoden alussa voimaan astuva
tilintarkastajajärjestelmän uudistus
muuttaa hyväksymis- ja tutkintojär-
jestelmän ohella myös tilintarkastuk-
sen valvonnan.

Tilintarkastuslautakunta ja tilintar-
kastusvaliokunnat sulautuvat Patentti-
ja rekisterihallituksen yhteyteen pe-
rustettavaan Tilintarkastusvalvontaan.

Patentti- ja rekisterihallituksen val-
vonnan yhteyteen tulee riippumaton
ja luottamushenkilöistä koostuva tilin-
tarkastuslautakunta. Sen ratkaisovalta
koskee tilintarkastajien yleistä ohjausta
ja kehittämistä, hallinnollisten seura-
musten määräämistä tilintarkastajille
(varoitus, huomautus, hyväksymisen
peruminen) sekä Tilintarkastusvalvon-
nan päätöksiä koskevien oikaisuvaati-
musten ratkaiseminen.

Tilintarkastuslautakunnan päätök-
sistä on mahdollisuus valittaa Helsin-
gin hallinto-oikeuteen ja edelleen kor-
keimpaan hallinto-oikeuteen. Mähö-
nen sanoo, että uuden valvontajärjes-
telmän toimivuus nähdään kunnolla
vasta käytännössä, mutta ainakin pa-
perilla uudistus näyttää hyvältä.

– On tärkeää, että valvonnassa kehi-
tetään edelleen eri osa-alueita ja edis-
tetään osaltaan hyvää tilintarkastusta-
paa, joka on yhtenäinen niin yksityisel-
lä kuin julkisella sektorilla toimiville ti-
lintarkastajille.

Tilintarkastajat vain asiantuntijoina valvonnassa

Tilintarkastajat ovat kantaneet huolta
siitä, että uudessa valvontaorganisaati-
ossa tilintarkastajat ovat pysyvän asi-
antuntijan roolissa valvonnan ensim-
mäisessä asteessa, mutta tilintarkastus-
valvonnan päätöksenteossa ammatti-
kunta ei ole edustettuna.

Mähönen myöntää, että riittävä ti-
lintarkastuksen asiantuntemus on
haaste valvonnassa ja molemmissa oi-
keusasteissa.

– EU-asetusten mukaan tilintarkas-
tajat eivät saa olla mukana valvonnas-
sa. Kyse on pakottavasta oikeudesta, jo-
ten Suomella ei ole tässä vaihtoehtoja.

Mähönen huomauttaa kuitenkin,
että tilintarkastajien osaamista voidaan
hyödyntää asiantuntijoina esimerkik-
si valvonnan tai Tilintarkastuslauta-
kunnan perustamisessa toimikunnissa.
He voivat myös osallistua tilintarkasta-
jien tutkintokokeiden laadintaan.

– Kyse on kuitenkin aina ainoastaan
asiantuntijan roolista. Päätösvalta kuu-
luu kaikissa asioissa valvonnalle ja lau-
takunnalle.

Jukka Mähösen mielestä on tärkeää,
että Suomessa on jatkossakin kansain-
välisesti laadukas tilintarkastajien val-
vontajärjestelmä. Näin luottamus tilin-
tarkastukseen ja sitä kautta myös suo-
malaiseen liiketoimintaan pysyy yhtä
korkealla kuin nyt.

– Voisimme vieläkin aktiivisem-
min nostaa kansainvälistä profiiliam-
me esimerkiksi eurooppalaisten tilin-
tarkastusvalvojen komiteassa. Tilintar-
kastuslautakuntahan on tehnyt jo pit-
kään töitä tämän eteen.

Uudistuslistalla paljon asioita

Mähönen on mukana työryhmässä,
joka valmisteli tilintarkastusta kos-
kevan uuden EU-sääntelyn kansallista
toimeenpanoa. Tilintarkastajien val-
vonta-asioissa yksi pohdinnassa olleis-
ta asioista oli seuraamusmaksu, jota
työryhmän marraskuussa julkistetussa
ehdotuksessa esitetään otettavaksi
käyttöön.

– Tilintarkastajille rikkomuksista
langetettava maksu on käytössä jois-
sakin Euroopan maissa. Jatkossa se on
otettava käyttöön myös Suomessa.

Mähösen mukaan käytännöt vaih-
televat maittain. Esimerkiksi Ruotsissa
seuraamusmaksun määräytymisperus-
teet ovat suhteellisen kapeat. Tilintar-
kastaja voi saada sakon kaltaisen mak-
sun esimerkiksi silloin, jos on rikkonut
jäähdyttelyaika eli cooling off -sääntöjä.

Isoja muutoksia PIE-yhtiöissä

Isoihin muutoksiin Mähönen laskee
hallitusten tarkastusvaliokuntien roo-
lin merkittävän kasvun yleisen edun
kannalta merkittävässä yhteisöissä (PIE)
eli käytännössä pörssi-yhtiöissä. Valio-
kuntien on valvottava jatkossa entistä
tarkemmin tilintarkastajan riippumat-
tomuutta ja myös raportoitava siitä.

– Valiokunnan on muun muassa
seurattava, etteivät tilintarkastusyhtei-
söltä hankitut muut palvelut nouse
yli säännösten salliman rajan. Valvot-
taviin asioihin kuuluu myös se, ettei ti-
lintarkastusyhteisön liikevaihdosta yh-
den asiakkaan osuus ylitä 15 prosenttia.

Mähönen muistuttaa, että EU-sään-
nökset ajavat kaikkien muiden sään-
nösten ohi. Jatkossa Suomessa on esi-
merkiksi katsottava, että listayhtiöiden
hallinnointikoodi on yhtenäinen uusi-
en EU-säännösten kanssa.

Tilintarkastuksen rajaaminen puhuttaa

Kansallista toimeenpanoa valmistel-
leen työryhmän asialista oli pitkä. Iso
keskustelunaihe oli myös tilintarkas-
tajien työkentän rajaaminen koskien
hallinnon ja toimintakertomuksen
säilyttämistä tilintarkastuksen koh-
teena. Työryhmä päätyi ehdottamaan
molempien sisällyttämistä jatkossa-
kin osaksi tilintarkastusta, mitä mie-
tintöön liitetyissä eriävissä mielipi-
teissä kritisoitiin.

Jukka Mähönen ymmärtää kritiikkiä,
mutta näkee nykykäytäntömmen
ennen kaikkea vahvuutena tilantees-
sa, jossa ei-taloudellisen informaation

– Uuden valvontajärjestelmän toimivuus
nähdään kunnolla vasta käytännössä,
mutta ainakin paperilla uudistus näyttää
hyvältä, Jukka Mähönen arvioi.

merkitys kansainvälisesti korostuu sa-
malla, kun paineet sen varmentami-
seksi kasvavat.

– Tätä ilmentää uuden EU-säänte-
lyn entistä kireämpi suhtautuminen
yhtäältä ei-taloudelliseen informaati-
oon, toisaalta tilintarkastajan velvol-
lisuuksiin tällaisen tiedon varmenta-
misessa. Suomi on toiminut tässä edel-
läkävijänä. Toimintakertomuksen tar-
kastamista on pidetty esimerkkinä hy-
västä governancesta.

Ongelmallinen ehdotus huomautusvelvollisuudesta

Työryhmä ehdottaa säilytettäväksi
säännöksen, jonka mukaan tilintarkas-
tuskertomuksessa on huomautettava,
jos yhteisön johtoon kuuluva on aiheut-
tanut yhteisölle vahinkoa tai rikkonut
lakia, yhtiöjärjestystä tai muita sääntö-
jä. Mähönen ymmärtää tätä säännöstä
kohtaan suunnatun kritiikin.

– Kyseessä ei ole tilinpäätös- ja toi-
mintakertomusinformaation oikeel-
lisuuden tarkastaminen vaan oikeu-
dellisen mielipiteen muodostaminen
esim. siitä, onko johto noudattanut lii-
ketoimintapäätösperiaatetta.

Hänen mukaansa oikeudellisten
johtopäätösten tekeminen kuuluu yri-
tyksen johdolle itselleen sekä sen osak-
keenomistajille tai jäsenille ja velkojil-
le, ei tilintarkastajalle.

– Kansainväliset tilintarkastusstan-
dardit eivät tuo vastausta esimerkik-
si osakeyhtiölain tulkintaan. Jos nyt
lausuntovaiheessa esitetään laajempia
vaatimuksia näiden säännösten pois-

tamiseksi, en vaatimuksia vastustaisi,
toteaa Mähönen.

Kertomukseen yhtiökokouksen muut lausunnot?

Työryhmä ehdottaa, että tilintarkastus-
kertomukseen jatkossa sisältyisi muut
yhtiökokouksen edellyttämät tilintar-
kastukseen liittyvät lausunnot. Vastuu-
vapautta, voitonjakoa ja tilinpäätöksen
vahvistamista koskevista lausunnoista
luovuttiin nykyisen tilintarkastuslain
astuessa voimaan vuonna 2007.

Myöhemmin VALA kuitenkin lin-
jasi kannanotollaan tilanteet, joissa
tilintarkastaja voi pyydettyä nämä
lausunnot ja muitakin lausuntoja ti-
lintarkastuskertomuksessa antaa.

– Koska laki ei ole nimenomaisesti
kieltänyt tällaisten lausuntojen pyytä-
mistä, katsoi VALA, että tilintarkastaja
voi liittää ne pyynnöstä tilintarkastus-
kertomukseen standardien vaatimus-
ten rajoissa, kertoo Mähönen.

Työ- ja elinkeinoministeriön työ-
ryhmän ehdottamia lausumia hän pi-
tää tarpeellisina tilintarkastusalan val-
vonta- ja ohjausjärjestelmän muuttu-
essa ensi vuonna.

– Valtion tilintarkastuslautakun-
nan toiminnan nyt lakatessa on oi-
keusvarmuuden kannalta hyvä nos-
taa tämä kanta lakiin. Ymmärrän kui-
tenkin hyvin vaatimukset kieltää täl-
laisten lausumien antaminen ja mikä-
li lausuntokierroksella esitetään vah-
va näkemys niiden kieltämiseksi, en
sitä vastustaisi. □

Hallituksen esitys kirjanpitolain uudistamiseksi pitkälti työryhmäraportin mukainen

Eduskunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys kirjanpitolain uudistamiseksi pohjautuu joitakin periaatteellisia muutoksia lukuun ottamatta lakimuutosta valmistelleen työryhmän raporttiin.

JARKKO RAITIO

Kirjanpitolain (1339/1997) muutosta koskeva hallituksen esitys (HE 89/2015) oli marraskuussa eduskuntakäsittelyssä. Lakihankkeessa on pääosin kyse tilinpäätösdirektiivin (2013/34/EU) implementoimisesta Suomen lainsäädäntöön. Lakimuutosta valmistelleen Kirjanpitolainsäädännön muutokset -työryhmän raportti (TEM 48/2014) jakoi odotusten mukaisesti kantaa varsin pitkälle hallituksen esityksen perustana, vaikka joitain periaatteellisiakin muutoksia hallituksen esitykseen vielä mahtui.

Kansalliset pienyrityshelpotukset

Työryhmän toimeksiannon mukaan hallituksen esityksen muotoon rakennettu raportti tuli laatia siitä näkökulmasta, että kansallisesti käytävissä olevat pienyrityshelpotukset otetaan huomioon mahdollisimman täysimääräisesti. Tätä pienet ensin -periaatteen mukaista ohjetta työryhmä myös varsin orjallisesti noudatti.

Työryhmä ehdotti mm. uuden mikroyrityskokoluokan käyttöönottoa, mikroyritysten taseen puolen kutistamista parin rivin mittaiseksi sekä mik-

royhdistyksille ja -säätiöille mahdollisuutta maksuperusteisen tilinpäätöksen laatimiseen. Toisaalta esimerkiksi liitetietovaatimuksiin liittyviä pienyrityshelpotuksia ei työryhmämietinnössä viety niin pitkälle kuin direktiivi olisi mahdollistanut. Helpotusten sijaan käyttöön otettiin direktiivin mahdollistamat lisävaatimukset.

Hallituksen esityksen ja työryhmäraportin eroavaisuudet

Hallituksen esitystä 89/2015 voidaan pitää ennakkoluulottomana ehdotuksena, vaikka aivan kaikista villeimmät työryhmän ideat eivät siihen päätyneetkään. Raportista poiketen hallituksen esitys sisälsi muutoksia mm. kirjanpitovelvollisten yksityishenkilöiden tilinpäätösvaatimuksiin, kirjanpitomerkintöjen muuttamista koskeviin menetelmäsäännöksiin, mikroyritysten tasekaavaan, PIE-yhteisön määritelmään ja pääomallainan tilinpäätös-käsittelyyn. Mainittakoon tosin, että PIE-määritelmään ja pääomallainan kirjaamiseen juuri hallituksen esityksessä ehdotetaan työryhmämietintöön verrattuna vapaampaa sääntelyä.

Lainsäädäntöteknisesti hallituksen esityksessä uudistukset esite-

tään toteutettavaksi voimassa olevaa kirjanpitolakia ja kirjanpitoasetusta muuttamalla sekä täysin uudella pien- ja mikroyrityksiä koskevalla asetuksella. Työryhmämietintö olisi rakenteeltaan mahdollistanut myös kokonaan uuden kirjanpitolain säätämisen.

Lainkäyttäjän näkökulmasta uusi laki olisi helpottanut kokonaisuutosten vertailtavuutta ja perustelutekstit olisivat olleet nykyistä kattavammat, jos niihin olisi työryhmämietinnön mukaisesti sisällytetty yksityiskohtaiset, kokonain kattavat perustelut. Kirjanpitolain ollessa kuitenkin varsin viitattu laki olisi uuden lain säätäminen edellyttänyt lukuisia teknisiä muutoksia muuhun lainsäädäntöön, minkä vuoksi tehtyä ratkaisua – nykyisen lain muuttamista – voidaan pitää perusteltuna.

Yrityskokoluokittelut pysyivät hallituksen esityksessä työryhmäraportin mukaisina lukuun ottamatta ns. keskkokoisyrittäjien luokkaa, jota hallituksen esityksessä ei terminä ehdoteta otettavan käyttöön pienyrityksen ja suuryrittäjien väliin.

Ammatin- ja liikkeenharjoittajan tilinpäätösvelvollisuus

Hallituksen esityksen mukaan (KPLE 1 luku 1a §) ammatin- ja liikkeenharjoittajan tulee laatia tilinpäätös, jos sekä päätyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vähintään kaksi seuraavista (mikroyrittäjien) rajoista; tase 350 000 euroa, liikevaihto 700 000 euroa, henkilöstömäärä keskimäärin yli 10. Vastaavaa velvoitetta ei ollut työryhmämietinnössä.

Taseessa esitettävät tiedot

Työryhmäraportissa ehdotettiin, että taseen vastaavaa-puolella esitetään erikseen pysyvät vastaavat ja vaihtuvat vastaavat. Työryhmän ehdotus olikin jo ehkä liian radikaali ja hallituksen esityksessä päädyttiinkin esittämään hieman yksityiskohtaisempia tietojen antamista. Taseen vastaavaa-

Työryhmämietintö ja hallituksen esitys – mitkä asiat muuttuivat?

- Ammatin- ja liikkeenharjoittajan velvollisuus tilinpäätöksen laatimiseen
- Taseessa esitettävät tiedot
- PIE-yhteisön määritelmä
- Pääomallainan kirjaaminen taseeseen

puolen pysyvissä vastaavissa on esitettävä erikseen aineettomat hyödykkeet, aineelliset hyödykkeet ja sijoitukset sekä vaihtuvissa vastaavissa esitetään erikseen vaihto-omaisuus, saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset.

PIE-yhteisön määritelmä

Toisin kuin työryhmämietinnössä, hallituksen esityksessä yleisen edun kannalta merkittävän yhteisön määritelmä (Public Interest Entity = PIE-yhteisö) päätettiin pitää direktiivin minimi laajuisena. Hallituksen esityksen mukaan PIE-yhteisöjä ovat sellaiset yhteisöt, jonka arvopaperi on kaupankäynnin kohteena säännellyllä markkinalla sekä luottolaitokset ja vakuutusyhtiöt.

PIE-määritelmä on merkityksellinen, koska siitä seuraa yhteisöille huomattavia lisävaatimuksia mm. tilinpäätösinformaation suhteen sekä tällaisen yhteisön tilintarkastuksessa tulee sovellettavaksi EU:n tilintarkastusasetus (537/2014), jossa säännellään mm. tilintarkastajien pakollisesta kierrättämisestä sekä tiettyjen palveluiden tarjoamisen rajoittamisesta tilintarkastusasiakkaalle.

Hallituksen esityksessä ehdotettu kirjanpitolain PIE-määritelmä vähentää ns. aitojen PIE-yhteisöjen lukumäärää sellaisenaan. Esityksen perusteluisa avataan kuitenkin porttia ns. osittai-

selle-PIE-yhteisöille, joihin liittyen sektorilainsäädännössä säädetään, mitä osia PIE-yhteisöjä koskevasta säännöksistä niiden tulee noudattaa. Tällaisia yhteisöjä ovat esimerkiksi vakuutusyhtiöt, eläkesäätiöt ja sijoituspalveluyritykset.

Pääomallainan kirjaaminen taseeseen

Pääomallainan kirjaaminen taseeseen saa uutta väriä, kun hallituksen esityksessä ehdotetaan työryhmämietinnöstä poiketen mahdollisuutta kirjata pääomallainan omaan pääomaan silloin, kun se täyttää oman pääoman kriteerit. Se, milloin kyse on omaan pääomaan kirjattavasta pääomallainasta, nojataan hallituksen esityksessä vahvasti IFRS-standardeihin.

Lähtökohtaiset edellytykset pääomallainan kirjaamiselle omaan pääomaan ovat lainan takaisinmaksun takasijaisuus, eräpäivättömyys sekä lainalle maksettavan tuoton maksamisen mahdollisuus vain, jos yhtiö olisi ollut mahdollisuus osingonmaksuun. Vastuu siitä, että kyse on oman pääoman ehtoisestä rahoitusmuodosta, on hallituksen esityksen mukaan yhtiöllä itsellään. Yhtenäisen käytännön löytymisen tullee edellyttämään Kirjanpitolautakunnan kannanottoa asiasta.

Talousvaliokunta käsitellyt muutosehdotuksia

Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2016 alusta. Lakimuutoksen eduskuntakäsittely on vielä tätä kirjoitettaessa kesken. Talousvaliokunnassa käydyn keskustelun pohjalta on mahdollista, että valiokunnan mietinnössä tullaan esittämään joitain pieniä muutoksia tarkennusehdotuksia hallituksen esitykseen. □

KTJ Jarkko Raitio työskentelee asiantuntijana Suomen Tilintarkastajain ry:ssä.

OHJELMA

TILINTARKASTAJAPÄIVÄ 2015

15.1.2016 klo 9.00–16.30

Finlandia-talo, Mannerheimintie 13e, 00100 Helsinki

Tule kuulemaan alan ajankohtaisista aiheista ja tapaamaan kollegoita.
Tutustu ohjelmaan ja varaa paikkasi pian!

SUOMEN-
TILINTARKAS-
TAJAT.FI

HINTA

Jäsenhinta 330 € + alv.
Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsenille

ILMOITTAUTUMINEN

Jäsenet: jäsenrekisterissä
Muut:
anne.suvanto@suomentilintarkastajat.fi

LISÄTIEDOT

carita.makinen@suomentilintarkastajat.fi

8.00 Ilmoittautuminen ja aamukahvi

9.00 Avauspuheenvuoro

Hallituksen puheenjohtaja, KHT Eija Niemi-Nikkola,
Suomen Tilintarkastajat ry

9.05 Uudistuva tilintarkastusvalvonta

Tilintarkastusvalvonnan johtaja Riikka Harjula, PRH

9.20 Normien purku ja valvonnan haasteet

Hallinnollisen taakan kevennys – mitä tarkoittaa tilintarkastus-
alalla?

Kansanedustaja, eduskunnan tarkastusvaliokunnan
varapuheenjohtaja, KHT Olavi Ala-Nissilä

9.50 Going concern – maksukyvyttömyysuhan havaitseminen ja raportointi

Millaiset yritykset ajautuvat maksukyvyttömyyteen? Miten tilintarkastaja tunnistaa maksukyvyttömyyden? Varhaisten ja myöhäisten varoitteiden hyödyntäminen maksukyvyttömyysnäytössä

Professori Teija Laitinen, Vaasan yliopisto

11.00 Yritysten maksukyvyttömyys tilastojen valossa

Palvelupäällikkö Ari Toivio, Suomen Asiakastieto Oy

11.15 Asiakasyritys taloudellisissa ongelmissa – mitä tilintarkastajan olisi hyvä tietää yrityksen talouden vakautuksesta?

Kriisiyrityksen talouden stabiliteetti yrityssaneerauksen avulla ja siihen liittyvä tervehdyttäminen

Toimitusjohtaja, HTM Antti Tusa, Auditus Tilintarkastus Oy

12.00 RAY-avustusten raportointi – kokemuksia ja huomioita uudesta raportista

Tilintarkastajille tuotettu uusi ohje ja raporttimalli. Tilintarkastajan raporttia raha-automaattivastustusten käytöstä on annettu kevästä 2015 alkaen.

Ylitarkastaja Anssi Pietiläinen, RAY

12.15 Lounas

13.15 Myyntiä ja asennetta – vuorovaikutus tilintarkastajan työssä

Vuorovaikutus ja luottamus asiakkaan kanssa on yhteistyön peruskivi. Miten niitä luodaan ja lujitetaan ja kuinka tärkeää on uskoa omaan tekemiseen haastavassa, vastuullisessa ja jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä.

Yrittäjä, kiinteistövälittäjä Jethro Rostedt, Aninkainen Oy

13.45 Talousrikokset – tunnistaminen ja vastuu

Talousrikosten rakenne. Käytännön havaintoja mihin seikkoihin ja tilinpäätöseriin tulisi erityisesti kiinnittää huomiota. Tilintarkastajan ja kirjanpitäjän vastuu.

Asianajaja Tuula Ylinen, Asianajotoimisto Tuula Ylinen Oy

14.30 Iltapäiväkahvi

15.00 Havainnot – dokumentointi – kommunikointi Miten toimim väärinkäytöksen havaitessani?

Työpaperit tarkastuksen eri vaiheissa

KHT Petri Tahvanainen, DHS Oy Audit Partners

15.45 PK-yritysten taloushallinnon digitalisointi

Mitkä ovat kipukohdat, mahdollisuudet, keskeiset hankkeet ja kehityssuunnat kirjanpitolain uudistuksen jälkeen? Mitkä ovat mahdolliset vaikutukset tilintarkastukseen?

Senior Fellow Anders Tallberg, Hanken SSE Executive Education

16.30 Päivän päätös ja cocktail-tilaisuus

(klo 19.00 saakka)

Pidätämme oikeuden muutoksiin.

Talousasiantuntijoiden eettinen ajattelu

Eettisen ongelman tiedostaminen sekä eettinen ajattelu päätöksentekotilanteissa ohjaavat talousasiantuntijoiden eettistä toimeenpanotaitoa.

TUOMAS KIIHAMÄKI, ANTTI FREDRIKSSON, EIJA VINNARI

Eettisyyden merkitys vastuullisen liiketoiminnan osana on viime aikoina kasvanut. Kuten Niina Rat-sula kirjoitti artikkelissaan (Balanssi 4/2014), eettisyys on nousemassa compliance-ajattelun rinnalle ja yrityksiltä odotetaan yhä enemmän la-kisääteiset vaatimukset ylittävää eettistä toimintaa.

Asiantuntijatyötä ohjaava periaate

Organisaatioiden eettiset puitteet muodostuvat käyttäytymisestä, säännöistä sekä arvoista, jotka yhdistyvät toiminnan jatkuvaan kehittämiseen, yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä suhteiden luomiseen eri sidosryhmien välille. Tutkimusten mukaan sitoutumalla eettisyyden noudattamiseen yritykset voivat kasvattaa markkina-arvoaan, tukea strategista päätöksentekoaan sekä luoda pitkällä aikavälillä lisäarvoa osakkeenomistajilleen (Lloyd & Mey 2010).

Eettisyys on pitkään ollut keskeinen asiantuntijatyötä ohjaava periaate¹. Kuitenkin aika ajoin julkisuuteen

¹ Esimerkiksi Tutkimuseettinen neuvottelukunta on kirjannut hyvän tieteellisen käytännön periaatteet, lääkärin Hippokrateen vala on antiikin ajoilta periytyvä eettinen ohjeisto ja asianajaja ohjaa hyvää asianajajatapa.

nousee tapauksia, joissa asiantuntijan eettistä toimintaa joudutaan arvioimaan. Lähivuosina esimerkiksi säätiöiden ja eläkeyhtiöiden toiminnassa on ollut viitteitä taloudenpidon ja hyvän hallintotavan epäselvyyksistä, jotka ovat johtaneet jatkotoimenpiteisiin.

Epäilyt epäeettisestä toiminnasta aiheuttavat usein organisaatioille negatiivista julkisuutta, mikä harvoin parantaa organisaation toimintaedellytyksiä. Erityisesti luottamukseen perustuvassa asiantuntijatyössä maineriskin realisoinnista voi aiheutua merkittäviä välittömiä seurauksia puhumattakaan välillisistä vaikutuksista.

Talusasiantuntijoiden eettiset ohjeet

Suomessa tilintarkastajien ammattietiikka pohjautuu International Federation of Accountants -järjestön ammattieettisiin ohjeisiin sekä tilintarkastuslain 4. luvun 20 §:ään. Ammattieettiset ohjeet asettavat vaatimuksia rehellisyydestä, objektivisuudesta, ammatillisesta pätevytydestä ja huolellisuudesta, salassapitovelvollisuudesta sekä ammatillisesta käyttäytymisestä.

Ammattina tilintarkastukseen liittyy useita rakenteellisia haasteita kuten tulkinnanvaraisuus ja ulkoisen raportoinnin yksiselitteinen vahvistaminen.

Ammattieettiset ohjeet tukevat tilintarkastajan eettistä päätöksentekoa ja ammatin edellyttämää asennetta, vastuuta sekä suhtautumista työhön.

Sitä vastoin tilintarkastusyhteisössä muina kuin tilintarkastajina työskentelevien asiantuntijoiden ammattieettinen ohjeistus nojaa pääosin yhteisön sisäisiin ohjeisiin lainsäädännöllisen ja ammattikunnan sisäisen sääntelyn sijaan. Useissa tilintarkastusyhteisöissä on muiden organisaatioiden tavoin käytössä omat eettiset ohjeensa. Ohjeet itsessään antavat merkkejä korkean laadun tavoittelusta työtehtävissä eikä niiden laatimisesta aiheudu välttämättä merkittäviä lisäkustannuksia.

Viime aikoina julkisuudessa esillä olleet eettiset epäonnistumiset voivat kuitenkin osoittaa ennalta laaditut ohjeet merkityksettömiksi. Keskeisenä tekijänä väärinkäytösten ennaltaehkäisyssä ja eettisessä liiketoiminnassa on organisaation jäsenten käsitys eettisyydestä sekä siihen liittyvien seikkojen huomioiminen päätöksenteossa.

Eettinen ajattelu suomalaisissa Big4 -yhteisöissä

Big4 -yhteisöt toimivat informaation tarjoajina sekä varmentajina suomalaisessa ja kansainvälisessä elinkeinoelämässä.

Asiantuntijarooleissaan yhteisöjen työntekijät välittävät tietoa ja toimintatapoja myös organisaationsa ulkopuolelle. Eettisyydellä voidaan nähdä olevan keskeinen merkitys heidän työnsä.

Akateemisessa kirjallisuudessa eettisyyttä on sekä tilintarkastuksessa että muussa liiketoiminnassa käsitelty suhteellisen paljon. Aiempaa tutkimustietoa suomalaisten Big4 -yhteisöjen eettisyyteen liittyvistä asioista ei kuitenkaan ole juuri tarjolla.

Turun yliopiston kauppakorkeakoulussa KTT Antti Fredrikssonin sekä TkT, KTM Eija Vinnarin ohjauksessa laaditun pro gradu -tutkielmani tavoitteena oli selvittää suomalaisen Big4 -yhteisön asiantuntijoiden eettistä tietoisuutta, ajattelua sekä eettistä toimeenpanotaitoa eri etiikan teorioita soveltaen. Tutkielmaan liittyvässä kyselyssä tilintarkastusyhteisöjen asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan kahdeksaa kuvausta erilaisista talusasiantuntijan päätöksentekotilanteista.

Hyvät valmiudet eettiseen toimintaan

Vastaajista selkeä enemmistö tiedosti kuvauksiin rakennetun eettisen ongelman. Lisäksi korrelaatiot eettisen ongelman tiedostamisesta ja omaa eettistä toimintaa kuvaavien väittämien välillä olivat positiivisia, toisin sanoen ongelman tiedostaneet ilmoittivat toimivansa vastaavanlaisessa tilanteessa eettisesti. Kokonaisuutena kohdeyhteisön eettinen tietoisuus sekä valmiudet eettiseen toimintaan olivat varsin hyvällä tasolla. Tulosten perusteella vastaajat pitivät kuvauksiin sisällyntä toimintaa ennemmin epäoikeudenmukaisena kuin oikeudenmukaisena.

Haastavat ja hankalat arviointitilanteet

Eettisyyden arvioinnissa selvästi haastavimmaksi kuvaukseksi osoittautui ensimmäinen, nuoren ja kyvykkään työntekijän irtisanomista käsitellyt kuvaus. Vaihtoehtoisena toimintamallina kuvauksessa esitettiin sellaisen van-

Tutkielma eettisestä ajattelusta Big4-yhteisöissä

Tutkielmaan liittyvään tilintarkastusyhteisöille osoitettuun kyselyyn vastasi 68 henkilöä. Alle 36-vuotiaita vastaajia oli suhteellisesti enemmän kuin kokeneita, mikä vastaa kohtalaisen hyvin tilintarkastusyhteisöjen ikärakennetta. Kysely lähetettiin koko yhteisön henkilöstölle, joten asiantuntijaksi määriteltiin tässä tutkielmassa auktorisoidut tilintarkastajat, tilintarkastajan apulaiset ja ns. muiden palvelujen kuten verotuksen ja yritysjärjestelyjen asiantuntijat.

Asiantuntijoille esitettiin kahdeksan lyhyttä kuvausta erilaisista talusasiantuntijan päätöksentekotilanteista. Heiltä kysyttiin, oliko kuvattu toiminta eettistä, millä perusteella he arvioivat toiminnan eettisyyttä sekä miten he itse toimisivat vastaavassa tilanteessa. Esitettyihin kuvauksiin sisältyi erilaisia tilanteita kuten toiminnan laillisuuden arviointia sekä mahdollisuus henkilökohtaiseen taloudelliseen hyötyyn.

Kuvauksiin liittyvissä väittämässä vastaajien tuli lisäksi arvioida todennäköisyyttä, että he itse tai toisaalta heidän kollegansa toimisivat epäeettisesti kyseisissä tilanteissa. Väittämien tarkoituksena oli kontrolloida Social Desirability Bias -ilmiön esiintymistä.

On havaittu, että ihmisillä on luontainen taipumus vastata esitettyihin kysymyksiin toivotulla tavalla objektiivisen arvioinnin sijaan nähdessään itsensä esimerkiksi muita eettisempänä toimijana. Väärinymmärryksen on esitetty edesauttavan yksilöiden ryhtymistä epäeettiseen toimintaan esimerkiksi kovassa kilpailutilanteessa (Bazerman et al. 2002).

hemman työntekijän irtisanominen, jolla lähipiirissään tapahtuneen sairastumisen takia oli paljon poissaoloja.

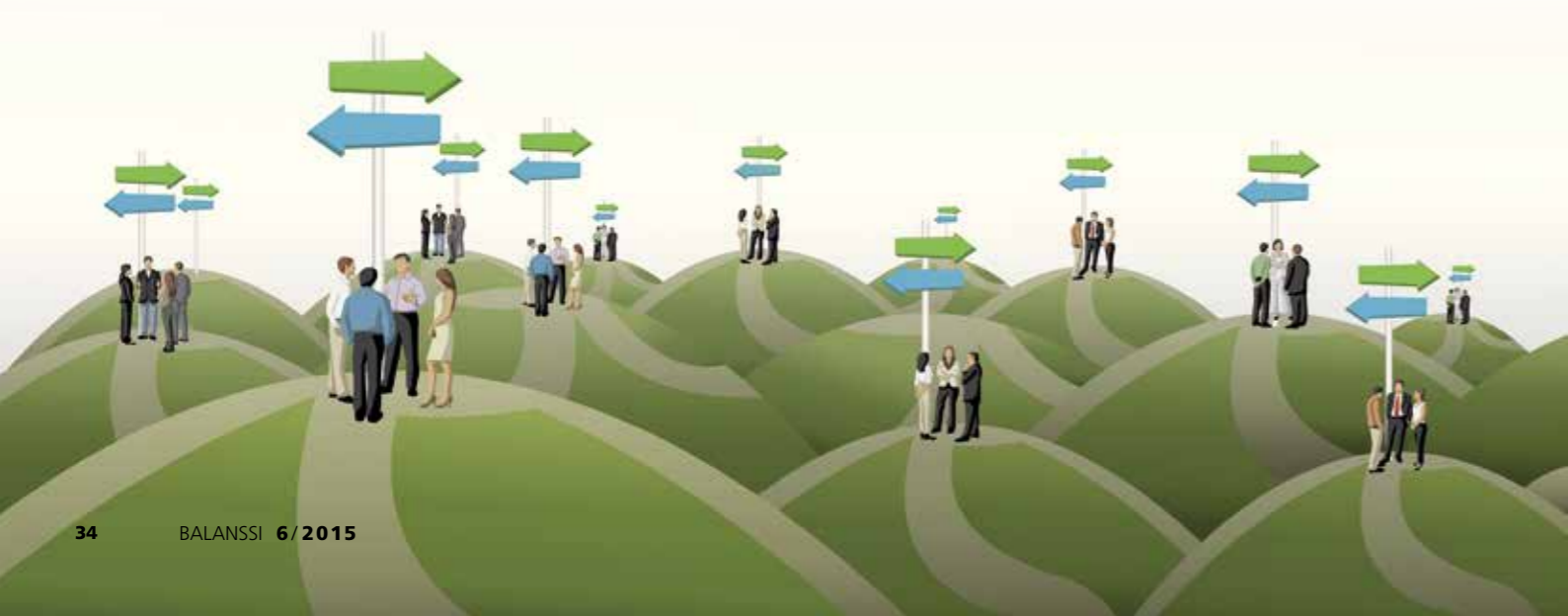
Eettisyyden arviointi oli vastaajille selkeintä kuvauksissa, joissa epäeettinen toiminta ei olisi tuottanut toimijalle yksiselitteistä taloudellista hyötyä tai lievän taloudellisen hyödyn tavoittelu ei olisi ollut yksiselitteisesti tulkittavissa väärinkäytökseksi. Epäeettisimmiksi kuvauksiksi osoittautuivat seitsemäs ja kahdeksas kuvaus, joissa työntekijä veloitti tekaistuja päivärahvoja yritykseltään ja yrityksen Controller kaunisteli luottotappiokirjausta yrityksen toimitusjohtajan pyynnöstä.

Eettisyyden arviointi ei ollut vastaajille yhtä selkeää tilanteissa, joihin liit-

tyi tulkinnanvaraisuutta sekä mahdollisuus henkilökohtaiseen taloudelliseen hyötyyn. Tuloksissa tämä näkyi kolmannen ja viidennen kuvauksen kohdalla, joissa ulkomaisia liiketoimintamahdollisuuksia laajennettiin lahjuksin sekä henkilökohtaista myyntibonusta tavoiteltiin sisäistä laskentaa manipuloimalla. Päätöksentekotilanteisiin sisältyvällä tulkinnanvaraisuudella ja taloudellisilla intresseillä näyttäisi näin ollen olevan vaikutusta eettisyyden arviointiin.

Eettisyys eri teorioiden valossa

Asiantuntijoiden eettisen ajattelun taustalla vaikuttavaa mekanismia selvitettiin kolmen eri teorian; seurause-

Kyselytutkimuksessa esitetyt kuvaukset

1. Tuotantoa harjoittavan pk-yrityksen tuloskehitys on heikentynyt yleisen taloustilanteen myötä. Yritys tavoittelee kustannussäästöjä irtisanomisilla. Laadittu analyysi ehdottaa irtisanomisen kohdistamista pitkäaikaiseen työntekijään, jolla on ollut lähipiirissä tapahtuneen sairastumisen vuoksi paljon poisoloja.

Toiminta: Pitkäaikaisen työntekijän irtisanomisen sijaan, yhtiön tuotannosta vastaava irtisanoo nuoren, kyvykkään ja vasta hetken yrityksessä työskennelleen henkilön.

2. Yritys on juuri tuonut markkinoille suuren suosion saavuttaneen keittiökodinkoneen. Tulosvastuullinen myyntijohtaja havaitsee turvallisuustestauksen olleen riittämätöntä valtion asettamiin standardeihin nähden. Tähdän mennessä laitteen turvallisuudessa ei kuitenkaan ole havaittu ongelmia.

Toiminta: Myyntijohtaja jatkaa tuotteen myynninedistämistä ja myyntiä.

3. Kotimaisen yrityksen johtohenkilö on pitkään etsinyt liiketoimintamahdollisuuksia ulkomailta. Häntä on pyydetty maksamaan käteissuoritus ulkomaiselle jälleenmyyjälle. Maksua on pyydetty hyväntahdon eleenä ja sen avulla yritys saa jakelukanavan ulkomaille. Menettelyä pidetään kohde- maassa osana normaalia liiketoimin-

taa eikä kohdemaan laki estä sen tekemistä.

Toiminta: Johtoon kuuluva henkilö hyväksyy suullisesti käteismaksun.

4. Paikallisen pk-yrityksen talousvaikeuksissa oleva omistaja pyytää ystäväänsä lainaamaan tietokantaohjelmiston kopioitavaksi. Yrittäjä uskoo ohjelmiston auttavan häntä tulevan liiketoiminnan kehittämisessä. Ohjelmiston vähittäismyyntihinta on 500 euroa.

Toiminta: Ystävä lainaa ohjelman yrittäjälle kopioitavaksi.

5. Johtaja havaitsee kvartaalikohtaisen myyntitunnuslukunsa olevan alle tavoitteen, minkä vuoksi hän on vaarassa menettää bonuksensa. Asiakas on tehnyt tilausjärjestelmään valmiin tilauksen, jonka toimittamisesta ei kuitenkaan ole vielä sovittu. Toimittamalla omatoimisesti tilausjärjestelmässä olevan tilauksen asiakkaalle, johtaja varmistaa kvartaalibonuksensa. Toimituksen aikaistamisella ei ole vaikutusta yhtiön tilikauden liikevaihtoon.

Toiminta: Johtaja määrittää tilauksen toimitettavaksi välittömästi varmistaakseen kvartaalikohtaisen myyntibonuksensa.

6. Lupaava Startup -yritys on hankkimassa rahoitusta pankista. Pankinjohtaja on yrittäjän vanha tuttu ja he käy-

vät usein golfaamassa. Startup -yritys ei kuitenkaan vielä täytä pankin määrittämiä vaatimuksia rahoituksen myöntämiseksi.

Toiminta: Pankinjohtaja hyväksyy Startup -yrityksen lainahakemuksen.

7. Myyntitehtävissä työskentelevä perheellinen henkilö on saanut ylennyksen, joka edellyttää säännöllistä matkustamista. Matkat ovat säännöllisiä ja vaikeuttavat henkilön perhe-elämää. Hän on havainnut, ettei laadittuja matkalaskujen oikeellisuutta lähtökohtaisesti tarkasteta. Kollegoidensa mukaan satunnainen tekaistujen kulojen laskuttaminen on yleinen käytäntö yrityksessä.

Toiminta: Myyntihenkilö veloittaa kaksi tekaistua kokopäivärahaa yritykseltä

8. Toimitusjohtaja pyytää yrityksen Controlleria pienentämään luottotappiokirjausta perustellen sen olevan alan yleinen käytäntö heikossa taloudellisessa tilanteessa. Aiempina tilikausina yritys on käsitellyt luottotappiot varovaisuuden periaatteen mukaisesti. Toimitusjohtajan pyynnön toteuttaminen muuttaisi olennaisesti luottotappioiden käsittelyä suhteessa muihin saman toimialan yrityksiin.

Toiminta: Controller tekee toimitusjohtajan pyytämän oikaisun.

miimpia hyväksymään epäeettisen toiminnan (Kung – Huang 2013).

Velvollisuuseetiikalle tunnusomaista ovat yleispätevät, kaikkia yksilöitä koskevat periaatteet sekä yksilön toiminnan motiivina oleva velvollisuus toimia oikein. Päätöksenteon arvioinnissa eivät korostu relativismin tapaan tilanteeseen

liittyvät olosuhteet tai seurausetiikan tapaan teosta koituvat seuraukset. Velvollisuuseetiikassa eettisyyden arviointi jää muita teorioita kapeammaksi, jolloin se ei välttämättä sovellu kaikkiin päätöksentekotilanteisiin.

Asiantuntijoilla eniten taipumusta velvollisuuseettiseen ajatteluun

Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että asiantuntijoiden eettistä ajattelua kuvaisi parhaiten velvollisuuseettinen teoria. Viidessä kuvauksessa kahdeksasta se osoittautui merkittävimäksi asiantuntijoiden vastauksien taustalla olevaksi etiikan teoriaksi.

Tutkimustulosta voidaan pitää luontevana asiantuntijatyön perusteessa usein erilaisten standardien sekä lainsäädännön tarkkaan noudattamiseen. Kirjallisuudessa velvollisuuseetiikka on lisäksi teoriatasolla liitetty ammattietiikkaan ja eettisiin ohjeisiin.

Tuloksista erotettiin vastaajien iän vaikutus etiikan teorioiden soveltamiseen, sillä ihmisten myöhempien elämänvaiheiden sekä kokemuksen on nähty vaikuttavan eettiseen arviointiin (Velasquez 2006). Nuorten alle 36-vuotiaiden vastaajien osalta tutkimustulos pysyi muuttumattomana, mutta vanhempien vastaajien osalta eettinen relativismi näyttäisi korostuvan eettisyyden arvioinnissa nuoria enemmän.

Vaikka eettinen relativismi onkin kirjallisuudessa liitetty epäeettiseen toimintaan, vanhemman kohderyhmän osalta tätä ei ollut havaittavissa. Epäeettisyyden arvioiminen oli vanhemmille vastaajille itse asiassa nuoria selkeämpää. Vanhemmilla vastaajilla näyttäisi olevan taipumus arvioida eettisyyttä eri lähtökohdista. Relativismi antaa velvollisuuseetiikkaa enemmän vaihtoehtoja arviointiin ja päätöksentekoon, joskin sen osalta on tärkeää tiedostaa liiallisen tilannekohtaisen arvioinnin ongelmat.

Social Desirability Bias -ilmiön mukainen arviontivääritys esiintyi sys-

temaattisesti tutkimustuloksissa. Vastaajat arvioivat toimivansa vastaavalaisessa tilanteessa muita eettisemmin viidessä kuvauksessa kahdeksasta.

Kirjallisuuden mukaan inhimillisistä tekijöistä johtuen tilanteiden objektiivinen arviointi saattaa ajan myötä korvautua erilaisilla intuitiivisilla peukalosäännöillä ja stereotyyppioilla. Vääristymien vuoksi oma toiminta, joka tietoisempaan koettaisiin yksiselitteisesti epäeettiseksi, saatetaankin nähdä eettisesti kestävässä (De Cremer – Tenbrunsel – Van Dijke 2010). Vääristymien tiedostaminen on keskeinen perusta eettiselle toiminnalle.

Ohjeilla kohti eettisesti toimivaa organisaatiota

Kuvauksissa, joissa toiminnan eettisyyden arviointiin liittyi enemmän tulkinanvaraisuutta sekä mahdollisuutta taloudelliseen hyötyyn, asiantuntijoiden vastauksissa oli muita kuvauksia enemmän vaihtelua. Epäeettisiksi koetuissa kuvauksissa eettisyyden arviointi oli selkeämpää. Ohjeistuksia ja toimintamalleja luotaessa päätöksentekoon sisältyvä tulkinanvaraisuus sekä päätöksentekijään kohdistuvan taloudellisen intressin olemassaolo tulisi huomioida mahdollisimman tarkkaan, esimerkiksi eriyttämällä päätöksenteko tarvittaessa useammalle henkilölle.

Tulosten perusteella velvollisuuseetiikka kuvasi parhaiten asiantuntijoiden eettistä ajattelua. Eettisten ohjeiden perusteella velvollisuuseetiikkaan voidaan ohjeilla edistää eettisesti ajattelevan organisaation rakentamista.

Ammattikunnan sisäisten ohjeiden on lisäksi nähty toimivan lainsäädäntöä tehokkaampana valvonta- ja ohjausmekanismina asiantuntijoiden eettiselle toiminnalle (Cohen – Pant 1991). On kuitenkin muistettava, ettei ohjeiden laadinta vielä luo eettisesti toimivaa organisaatiota. Eettinen toiminta muodostuu päivittäisistä toimista, jotka vaativat eettisen näkökulman tiedostamista sekä eettistä ajattelua organisaation kaikilla tasoilla. □

VIITTEET

- Bazerman, M. H. – Loewenstein, G. – Moore, D. A. (2002) Why Good Accountants do Bad Audits. Harvard Business Review
- Cohen, J. R. – Pant, L. W. – Sharp, D. J. (1996) Measuring the Ethical Awareness and Ethical Orientation of Canadian Auditors. Behavioral Research in Accounting Volume 8, 98–119
- Cohen, J. R. – Pant, L. W. (1991) Beyond Bean Counting: Establishing High Ethical Standards in the Public Accounting Profession*. Journal of Business Ethics, 10: 45–56. Kluwer Academic Publishers.
- De Cremer, D. – Tenbrunsel, A. E. – Van Dijke, M. (2010) Regulating Ethical Failures: Insights from Psychology. Journal of Business Ethics 95: 1–6, Springer Science & Business Media B.V.
- Jenkins, N. – Bloor, M. – Fischer, J. – Berney, L. – Neale, J. (2010). Putting it in context: The use of vignettes in qualitative interviewing. Qualitative Research, 10(2): 175–198
- Kung, F. H. – Huang, C. L. (2013) Auditor's moral philosophies and ethical beliefs. Management Decision, Vol. 51, no. 13, 479–500. Emerald Group Publishing Limited
- Lloyd, H. R. – Mey, M. R. (2010) An Ethics Model to Develop an Ethical Organization. Journal of Human Resource Management/SA Tydskrif vir Menslikehulpbronbest uur, 8 (1), Art. #228.
- Ratsula, N. (2014) Eettisen ja compliance-ajattelun kiviä rakentamassa, Balanssi 04/2014, 38–41
- Velasquez, M. G. (2006) Business Ethics: concepts and cases. Pearson Education, Upper Saddle River, New Jersey

KTM **Tuomas Kiihamäki** työskentelee Senior Associatena Ernst & Young Oy:n tiilitarkastuspalveluissa.

KTT **Antti Fredriksson** toimii Turun yliopistossa laskentatoimen ja rahoituksen tutkijatohtorina.

Professori **Eija Vinnari** toimii Tampereen yliopistossa erikoisalanaan julkinen talousjohtaminen.

Yrityssaneeraus ja tilintarkastajan eri roolit saneerausmenettelyssä

Yrityksen taloudellisen tilanteen heikentyessä sen sidosryhmien kuten rahoittajien ja tilintarkastajan näkemykset auttavat oikean tilannekuvan muodostamisessa ja vauhdittavat korjaustoimia. Riippumattomuuden vaatimus asettaa saneerattavan yhtiön tilintarkastajan asiantuntemuksen hyödyntämiselle rajoitteita saneerausmenettelyssä.

SEPPO SUONTAUSTA, JARI PIRINEN

Onnistunut yrityssaneeraus edellyttää perusteellista vaihtoehtojen etukäteiskartoitusta ja saneeraustoimenpiteisiin valmistautumista sekä yrityksen rahoituksen ja pääomittamistarpeen selvitystä. Toimenpiteisiin ryhtyminen edellyttää puolestaan ongelmien havaitsemista ja etenkin niiden tunnistamista.

Sidosryhmillä tärkeä rooli oikean tilannekuvan saamiseksi

Yritykseensä sitoutuneilla yrittäjillä on joskus vaikeuksia arvioida yrityksen toimintaa objektiivisesti. Tällöin sidosryhmien rooli oikean tilannekuvan saamiseksi korostuu. Rahoittajat seuraavat yritystä läheltä ja vertaavat sitä muiden saman toimialan yhtiöihin ja usein puuttuvatkin tilanteeseen. Yrityksen taloudellisen tilanteen heiken-

tyessä merkittävästi rahoittajien näkemykset olisivat syytä ottaa vakavasti.

Yhtiön hallituksella on näköalapaikka yrityksen tapahtumiin. Olisi suotavaa, että hallituksista löytyisi yrityksen ulkopuolisiakin henkilöitä, jolloin vältettäisiin sokeutumisen vallitseviin olosuhteisiin. Hallituksen jäseniä on myös hyvä kierrättää määrävuosin, koska ihmiset tottuvat ja mukavoituvat, minkä seurauksena ikäviene asioiden nostaminen keskusteluun muuttuu vaikeaksi.

Myös tilintarkastajalla on lähes vastaava aitiopaikka ja usein riittävä toimialan tuntemus. Tilintarkastajat parhaimmillaan kiinnittävät huomionsa ns. hiljaisiin varoitajiin ja kertovat niistä yrityksen johdolle.

Yrityksen saneeraustyytit

Yrityksen saneeraukselle on käytännössä kolme menettelytapaa: vapaa-

ehtoinen sopimus yrityksen ja velkojien välillä, yrityssaneerailain mukainen lakisääteinen yrityssaneeraus sekä näiden kahden yhdistelmä ns. nopeutettu (NOPSA) saneerausmenettely. Vapaaehtoinen saneeraus on käytettävissä yleensä silloin, kun yrityksen talousvaikeuksiin pyritään hakemaan ratkaisua jo varhaisessa vaiheessa ennen kuin yritys on tullut maksukyvyttömäksi.

Lakisääteinen yrityssaneeraus sopii lähinnä niihin tilanteisiin, joissa yritys on jo maksukyvytön. Se ei pysty enää sopimaan velkojien kanssa riittävästä maksujärjestelystä ja se tarvitsee välitöntä suojaa velkojien perintätoimenpiteiltä.

Vapaaehtoinen saneeraus

Vapaaehtoisessa saneerauksessa tyypillisesti kootaan asiantuntijoiden avustuksella yrityksestä infopaketti, jossa

esitetään yhtiön nykytilanne, terveystämistoimet, toimintavaihtoehdot ja lähitulevaisuuden ennusteet. Kootut tiedot esitellään johdolle, rahoittajille ja suurimmille velkojille. Suunnitelmassa esitetään tilanteeseen sopivat vaihtoehdot aina konkurssista vapaaehtoiseen saneeraukseen eri terveystämistoimenpiteillä, rauhoitusajasta sopimiseen ja viralliseen yrityssaneeraukseen.

Hyvissä ajoin ennen täyden likviditeettikriisin syntymistä tehty vaihtoehtojen perusteellinen kartoitus luo hyvän pohjan onnistuneille jatkotoimenpiteille ja sitouttaa yrityksen johdon ja sidosryhmät suunnitelluille toimenpiteille. Terveystämisuunnitelman laadimisesta ja toteuttamisesta sekä rahoittajien kanssa käytävistä neuvotteluista vastaa yhtiön hallitus ja toimiva johto huolimatta asiantuntija-avusta.

Vapaaehtoinen saneeraus sovitaan kirjallisesti ja käytössä on jo varsin va-

kiintuneita sopimusmalleja, joissa sovitetaan usein suunnitelluista terveystämistoimenpiteistä ja niiden edistymisen seurannasta sekä velkoihin liittyvistä uusista sopimusehdoista.

Tuomioistuimen määräämä virallinen saneerausmenettely

Vapaaehtoinen saneeraus ei ole aina mahdollista. Joskus velkojien joukko on niin suuri, ettei edellytyksiä riittävän sopimuksen syntymiseksi ole. Joskus taas yritys yksinkertaisesti tarvitsee suojaa velkojiltaan väliaikaisen maksukyvyttömyyden tai sen uhkan vuoksi.

Liikevaihdon romahtaminen on saanut aikaan tilanteita, joissa velan määrä saattaa olla moninkertainen liikevaihtoon nähden. Näistä yrityksistä on tullut ns. zombeja – eläviä kuolleita – jotka kykenevät maksamaan korkokomennot nykyisellä matalalla korkotasolla,

mutta jotka eivät ole vuosiin voineet lyhentää lainojaan tai tekemään investointeja. Tällaisen näivettymiskiirteen voi ratkaista virallinen yrityssaneerausprosessi.

Lakisääteinen yrityssaneerausprosessi sisältää pelkistettynä seuraavat vaiheet: saneeraus tulee vireille, kun saneeraushakemus jätetään tuomioistuimelle, tuomioistuin päättää saneerausmenettelyn aloittamisesta ja saneerausmenettely päättyy saneerausohjelman vahvistamiseen.

Saneerauksen vaikutukset yhtiön toimintaan

Lakisääteisellä yrityssaneerauksella on vaikutuksia yrityksen toimintaan. Vaikutusten merkittävyys vaihtelee toimialoittain. Yritykselle tulee luottohäiriömerkintä ja usein sen seurauksena tarvarantoimitusten ja palvelujen maksuehdot heikentyvät. Myös avainhenkilöt →

KUVA: MVphotostock

voivat lähteä. Pankkirahoituksen saaminen vaikeutuu, koska pankit eivät useinkaan ole valmiita ”heittämään hyvää rahaa huonon perään” etenkin, jos niidenkin saatavat ovat leikkauksen kohteena.

Yrityssaneerauksessa oleva yritys voi kuitenkin olla rahoituskohteena riskitömmämpi kuin yrityssaneerauksen rajamailla hoippuva, koska saneerausmenettelyn aikaisille uusille veloille voi saada etuoikeuden mahdollisessa konkurssissa ja toisaalta muun muassa piilevät vastuut tulevat selvitettyä saneerausmenettelyn yhteydessä. Saneerausmenettelyn yhteydessä tulevat taloudelliset selvitykset ja ennusteet voivat palvella myös uusien rahoitusratkaisujen hakemista.

Saneerausmenettelyyn liittyvät kiellot

Saneerausmenettelyn alkaessa yritys on käytännössä lähes maksukyvytön eli sillä on enemmän erääntyviä velkoja likvideihin varoihin verrattuna. Yrityssaneerausmenettely antaa saneerattavalle yritykselle erityisen rauhoitusajan, jotta sa-

neerausselvittäjä saa mahdollisuuden tutustua yrityksen liiketoimintaan saneerausohjelman rakentamiseksi

Rauhoitusaika perustuu saneerausmenettelyn alkamiseen liittyviin toimenpidekieltoihin eli maksu- ja vakuudenasettamiskieltoon, perintäkieltoon, ulosmittauskieltoon (kuten muutkin täytäntöönpanokiellot) ja turvaamistoimenpiteiden kieltoon. Tuomioistuimelta on mahdollisuus pyytää toimenpidekieltoja väliaikaisena jo saneeraus-hakemuksen jättämisen yhteydessä.

Maksu- ja vakuudenasettamiskielto merkitsee sitä, ettei saneerausvelallinen saa maksaa ennen saneeraushakemuksen jättämistä syntyneitä saneerausvelkaa eikä sille saa antaa vakuutta. Yritys saa maksukiellon vuoksi yleensä muutaman kuukauden pituisen ”kasadopingin”, koska kaikki factorioimatotat myyntisaatavat tulevat kassaan.

Tämä vaikutus ei ole pysyvä, koska muutaman kuukauden jälkeen uudet ostovelat ja julkisoikeudelliset velvoitteet pyörivät normaaliin tapaan.

Tällöin yritys voi menettää liikevaihtoaan saneerausmenettelyyn liittyvän epävarmuuden vuoksi.

Maksukielltoa koskevia poikkeuksia

Maksukiellon merkittävimpiä poikkeuksia ovat työntekijöiden palkat, lomapalkat ja korvaukset saneeraushakemuksen vireille tuloa edeltäviltä kolmelta kuukaudelta. Lisäksi saneerausselvittäjän päätöksellä voidaan maksaa vähäiset (yleensä vain tuhansissa euroissa olevat) ostovelat. Poikkeus maksukieltoon on myös vakuusvelkojille maksettava korko, jonka suuruudesta sovitaan saneerausmenettelyn yhteydessä.

Perintäkielto tarkoittaa sitä, ettei saneerausvelalliseen saa kohdistaa kiellon kohteena oleviin saataviin perintätoimenpiteitä. Viivästyskoron periminen on myös kiellettyä. Myös velan irtisanominen on kiellettyä. Saneerausmenettelyn alkamisen jälkeen myöskään ulosmittaus ei ole enää mahdollista ja vireillä olevat ulosmittaustoimenpiteet on keskeytettävä.

salassapitovelvollisuus. Toimiminen useassa eri roolissa niin asiakkaan kuin asiakkaan omistajatahon avustajana saattaa johtaa tilintarkastajan riippumattomuuden vaarantumiseen. Riippumattomuuden vaarantavien tilanteiden tunnistaminen on tilintarkastajan itsensä vastuulla.

Tilintarkastajan ja asiakasyrityksen toimivan johdon välinen keskustelu on osa tilintarkastusprosessia. Tässä yhteydessä toimiva johto voi saada merkittävää asiantuntija-apua, joka liittyy esimerkiksi laskentaperiaatteisiin ja tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin, kontrollien asianmukaisuuteen sekä varojen ja velkojen määrittämisessä käytettävien menetelmien soveltuvuuteen.

Tilintarkastusasiakkaiden tämän tyyppinen tekninen avustaminen ja laskentaperiaatteita koskeva neuvon-

Erityiset oikeudet yrityssaneerauksessa

Saneerausmenettelyssä oleva yritys on useimmiten paremmassa tilanteessa kuin saneerausta ennen, koska sen taloudellinen tilanne on rauhoitettu, se on saanut ulkopuolista asiantuntija-apua ja mitä todennäköisimmin sen velkoja järjestellään odotettua maksukykyä vastaaviksi saneerausohjelmassa.

Jos saneerausmenettely päättyy ilman saneerausohjelman vahvistamista tai saneerausvelallinen asetetaan konkurssiin ennen saneerausohjelman päättymistä, ovat nämä menettelyn aikaiset velat konkurssissa etuoikeutetuja ja ne maksetaan konkurssimenettelyn aikaisten kulujen jälkeen.

Yrityssaneerausprosessi mahdollistaa työntekijöiden ja vuokra- tai vuokrausluottosopimusten irtisanomisen tietyin rajoituksin kahden kuukauden määräajassa. Työntekijöiden irtisanomismahdollisuuden käyttö kuitenkin vaatii huolellisuutta, sillä irtisanomisen on osoitettava olevan välttä-

mätön konkurssin torjumiseksi ja tämä peruste on pidettävä koko irtisanomisprosessin ja yhteistoimintalain mukaisen neuvottelun ajan esillä.

Usein määräaikaiset ja pitkäaikaiset liikehuoneistojen vuokrasopimukset nousevat tyypillisesti esille yrityssaneerauksissa. Sopimuksen tultua irtisanotuksi ovat irtisanomisajan vuokrat saneerausmenettelyn aikaista velkaa ja muu osa järjestelyn kohteena olevaa saneerausvelkaa.

Nopeutettu saneerausmenettely – NOPSA

Vapaaehtoisen saneerauksen ja lakisäänteisen yrityssaneerauksen yhdistelmä on mahdollinen tilanteissa, joissa yritys pystyy uhkaavasta tai alkaneesta maksukyvyttömyydestä huolimatta sopimaan velkajärjestelyistä ja liiketoiminnan saneeraustoimista suurimpien velkojensa kanssa. Menettelyn nopeuden vuoksi saneerauksen haitalliset vaikutukset liiketoiminnalle jäävät tavanomaista saneerausmenettelyä lyhytkestoisemmiksi.

Johdon ja hallituksen rooli taloudellisten vaikeuksien kohdatessa

On syytä korostaa, että erityisesti toimitusjohtajalla ja hallituksella on ensisijainen vastuu toimenpiteistä myös taloudellisia vaikeuksia kohdanneissa yhtiöissä. Toiminnan jatkuvuuden ollessa epävarmaa yrityksen hallintoelinten velvollisuutena on toimivaa johtoa valvomalla varmistua siitä, että yrityksissä järjestetään ja ylläpidetään sisäistä valvontaa, joka antaa kohtuullisen varmuuden raportoinnin luotettavuudesta, toimintojen tehokkuudesta ja taloudellisuudesta sekä soveltuvien lakien ja määräysten noudattamisesta.

Tarvittaessa toimielinten tulee myös toimia aktiivisesti. Selonotto- ja huolellisuusvelvoite korostuu, kun yhtiön toiminnan jatkuvuus on uhattuna. Käytännössä johdon vastuukysymykset tulevat harkittavaksi tilanteissa, joissa yhtiö on ajautunut konkurssiin tai viralliseen saneerausmenettelyyn ja yhtiön velkojille on syntynyt menetyksiä.

Saneerauksessa olevan yhtiön tilintarkastus

Useimmille tilintarkastajille tulee uran aikana vastaan tilanteita, joissa tilintarkastusasiakas ajautuu taloudellisiin vaikeuksiin tai asetetaan saneerausmenettelyyn. Yhtiön lakisääteinen tilintarkastus jatkuu tuomioistuimen päättämästä saneerausmenettelyn alkamisesta huolimatta. Tilintarkastajalta voidaan myös pyytää lausuntoa välitilinpäätöksestä, joka kirjataan pääsääntöisesti saneeraushakemuksen viireilletulohetkeen. Lausunnona noudatetaan yleensä yleisluonteista tarkastusta koskevaa standardia.

Saneerausohjelman vahvistamisen jälkeen tilintarkastajan tulee lakisää-

teistä tilintarkastustehtävää suorittaessaan ottaa huomioon saneerausohjelmassa määrätyt asiakokonaisuudet, maksuohjelma, mm. varojenjakokiello ja palkkojen maksun mahdolliset rajoitukset lähipiirille.

Tilintarkastajan säilytettävä riippumattomuutensa

Lakisääteistä tilintarkastusta suorittavan tilintarkastajan mahdollisuuksia osallistua esimerkiksi aiemmin kuvattun terveyttämisohjelman laatimiseen tai rahoittajien kanssa käytäviin neuvotteluihin rajoittavat tilintarkastuslain edellyttämä riippumattomuus ja

ta ovat sopiva tapa edistää tilinpäätöksen oikeellisuutta. Tällainen neuvonta ei yleensä vaaranna tilintarkastajan riippumattomuutta.

Toiminnan jatkuvuuteen liittyvä raportointi

Tilintarkastajan keskeinen tehtävä on tilinpäätöstietojen varmentaminen. Kun toiminnan jatkuvuuteen liittyy oleellista epävarmuutta, tulee asian ilmetä tilinpäätöksestä. Tilintarkastajan tulee osaltaan huolehtia siitä, että hallitus ja toimitusjohtaja antavat tilinpäätöksessä kaikki tarvittavat tiedot. Keskeistä on tällöin kuvata tilinpäätöksen laadintaperusteet ja todetut riskit eli epävarmuustekijät mm. toiminnan rahoitukseen liittyen.

Se, että yritys kertoo tilanteestaan riittävässä laajuudessa tilinpäätöksessä, ei vapauta tilintarkastajaa hänen vel-

vollisuudestaan huomauttaa tilintarkastuskertomuksessaan mm. osakepääoman menettämistä koskevan kaupparekisterimerkinnän laiminlyönnistä. Lisäksi tilintarkastajan tulisi tarvittaessa harkita lisätiedon antamista toiminnan jatkuvuudesta tai muusta merkittävästä epävarmuudesta. Jos tilintarkastaja arvioi, että tarkastuskohde ei pysty jatkamaan toimintaansa, tulisi hänen antaa toiminnan jatkuvuuden periaatteella laaditusta tilinpäätöksestä kielteinen lausunto.

Apua johdon suunnitelmien arviointiin

Tilintarkastaja pyrkii yleensä osana tilintarkastusta oman asiantuntemuksensa perusteella varoittamaan yritystä sen lähestyessä kriittistä tilannetta. Samalla hän pyrkii osaltaan varmistamaan, että korjaaviin toimen-

piteisiin ryhdytään mahdollisimman ajoissa. Tilintarkastaja voi tästä syystä suullisessa tai kirjallisessa raportoinnissaan kiinnittää yrityksen johdon huomiota kannattavuuden heikkenemiseen, erääntyneiden velkojen määrän kehittymiseen tai vakavaraisuuden laskuun.

Johto ja hallitus harkitsevat puolestaan, onko syytä ryhtyä toimenpiteisiin ja millaisia toimia tarvitaan. Tilintarkastaja voi tuoda esille erilaisia vaihtoehtoja ja kertoa oman näkemyksensä suunniteltuihin toimenpiteisiin liittyvistä riskeistä ja mahdollisista muista ongelmista. Johto voi näin testata suunnitelmiaan ja tarvittaessa muokata niitä. Vastuu suunnitelman sisällöstä ja toteutuksesta on kuitenkin yrityksen johdolla ja hallituksella.

Tilintarkastaja muun kuin tilinpäätöstiedon varmentajana

Tilintarkastajaa voidaan erilaisissa saneerukseen liittyvissä tilanteissa pyytää varmentamaan yrityksen tuottama informaatiota kolmansille osapuolille, esimerkiksi rahoittajille. Näissä erityyppisissä tilanteissa ja sopimusperusteisissa lausunnoissa tilintarkastaja voi rajata vastuutaan.

Yrityssaneeruksesta annetun asetuksen mukainen tilintarkastajan selvitys

Yrityssaneeruksesta annetun asetuksen 14 §:n mukaan velallisen jättämään saneeraushakemukseen tulee liittää tilintarkastajan selvitys, jossa tilintarkastaja lausuu muun muassa hakemukseen liitetystä viimeisimmästä tilinpäätöksestä ja välitilinpäätöksestä, seikoista, jotka on otettava huomioon arvioitaessa velallisen taloudellista asemaa sekä saneeraushakemuksessa esitettyjen tietojen asianmukaisuudesta. Yhtiön oma tilintarkastaja voi vallitsevan käytännön mukaisesti antaa ko. lausunnon.

Tilien ja hallinnon erityistarkastus saneerausmenettelyssä

Saneerauksen selvittäjän velvollisuutena on riittävässä laajuudessa tarkastaa velallisen toimintaa ennen menet-

telyn alkamista. Tässä tehtävässä selvittäjä käyttää yleensä tilintarkastajaa asiantuntijana. Tehtävä on tilintarkastajalle sopimusperusteinen toimeksianto, jossa noudatetaan TTL 1.2 §:ää. Yleisesti arvioidaan, että yhtiön oma tilintarkastaja on esteellinen suorittamaan erityistarkastuksen.

Erityistarkastuksessa selvitetään velallisen saneerausta edeltävää toimintaa velkojen etujen turvaamiseksi ja erityistarkastus tuottaa tietoa ensisijaisesti selvittäjän ja velkojen päätöksentekoa varten. Erityistarkastuskertomuksen perusteella selvittäjän ja velkojen tulisi pystyä arvioimaan:

- teot, jotka täyttävät velallisen rikoksia, kirjanpitorikoksia tai muita yritystoimintaan liittyvien rangaistavien tekojen tunnusmerkistöjä ja joihin liittyvä selvitys tulisi YSL 41 §:n mukaan liittää saneerausohjelmaehdotukseen
- takaisinsaantimahdollisuudet
- mahdollisten osakeyhtiöoikeudellisten vastuuperusteiden olemassaolo
- muut erikseen sovittavat asiat, esimerkiksi julkisvelvoitteiden hoitaminen, rahoitus- ja vakuusjärjestelyt ja yrityksen saneerauskelppoisuuden arviointi.

Kritiikille alttiita oikeustoimia voivat olla muun muassa tytäryhtiöiden muille konserniyhtiöille antamat lainat, takaukset, vierasvelkavakuudet, konserniavustukset ja varojen jaot sekä esimerkiksi epäedullisen hinnoittelun avulla tapahtunut tosiasiallinen varojen jakaminen. Myös konsernitiliin ja siitä irtautumiseen saneerausmenettelyn yhteydessä on havaittu liittyvän

Yrityksen toiminnan tarkastus nopeutetussa menettelyssä.

Nopeutetun menettelyn edellytys on, että yrityksen toiminnan tarkastaa tilintarkastaja tai muu asiantuntija. Tarkoituksena on sekä yrityksen että velkojen etua silmällä pitäen selvittää objektiivisesti saneerausmenettelyn edellytykset ja saneerauksen onnistumisen mahdollisuus.

NOPSA-menettelyyn liittyvä tarkastus käsittää yleensä yrityksen saneeruksesta annetun asetuksen 14 §:ssä mainitut seikat sekä takaisinsaantiperusteiden selvittämisen. Lisäksi tarkastuksessa arvioidaan yrityksen taloushallinnon ja yrityksen laatimien ennusteiden sekä muiden raporttien luotettavuutta ja asianmukaisuutta.

Tarkastus voi käsittää myös saneerauskelppoisuuden arvioinnin. Tarkastuksen laajuus sovitetaan tapauskohtaisesti saneerausohjelman valmistelijan kanssa. Tilintarkastajan näkökulmasta kyse on sopimusperusteisesta toimeksiannosta, johon ei kuitenkaan tulisi valita yhtiön omaa tilintarkastajaa. Tarkastuksesta laaditaan raportti, jota saneerausmenettelyn valmistelija käyttää omassa selvitystyössään, asian esittelyssä velkojille sekä osana tuomioistuimelle jätettävää hakemusta.

käytännön ongelmia sekä joskus tiedotamatonta varojen lainaamista konserniyhtiöille.

Huomiota yhdenvertaisuuteen ja tilinpäätösratkaisuihin

Toiminnan jatkuvuuden ollessa uhatuna on myös huomioitava, että yhtiön taloudellisen tilanteen seuraamisen tarkeys sekä tulonodotusten ja oikeus-

toimien huolellinen dokumentointi liiketaloudellisen perusteen näkökulmasta korostuvat.

Huomiota tulisi kiinnittää osakkeenomistajien, velkojen ja sopimus-kumppaneiden yhdenvertaiseen kohteluun sekä riittävän avoimeen velkojen informointiin esimerkiksi maksuvaikeuksista tai kovenanttiehtojen rikkoutumisesta. Säännösten ja yhtiötä sitovien rahoitussopimusten ehtojen hyvä tuntemus korostuu yrityksen vaikeassa tilanteessa.

Lisäksi on huomioitava, että osakeyhtiölain velkojien suojaäännökset on tehty suojaamaan myös yhtiön kanssa sopimussuhteisiin ryhtyviä uusia potentiaalisia velkoja. Näin ollen kritiikille alttiita tilinpäätösratkaisuja tulisi välttää ja tehtyjen ratkaisujen perusteet tulisi huolellisesti dokumentoida.

Näitä ratkaisuja voivat olla perustelemattomat aktivoinnit ja arvonnokrotukset, aikaisempien tilikausien tappioihin liittyvät laskennalliset verosääntävät, lähipiirisaataviin ja sijoituksiin liittyvät arvostuskysymykset sekä tilinpäätöksen vastuutietojen oikeellisuus. Ajoittain esiintyy myös tulkinna-raisia pääomalinjoja ja SVOP-sijoituksia, joiden seurauksena kohdeyhtiön oman pääoman riittävyys on liittyntä epävarmuutta. □

KHT **Seppo Suontausta** on RSM Finland Oy:n toimitusjohtaja.

VT **Jari Pirinen** on RSM Finland Oy:n osakas ja hän vastaa terveyttämispalveluista.

BALANSSI

Ilmoita 19.2.2016
ilmestyvässä
Balanssi-lehdessä!

Kysy tarjouksista ja
toistoalennuksista osoitteessa:
ilmoitukset@balanssilehti.fi

Kotisivuiltamme
www.balanssilehti.fi
löydät päivitettyä tietoa Balanssi-
lehdessä ja ilmoittelusta.

P-Analyzer Tilinpäätösanalyysi- ja ennusteohjelmisto.

Info ja ilmaisversio
www.sbb.fi

Osakeyhtiön ja osakkeenomistajan vastuu

UUTTA OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ

Korkein oikeus poikkesi erittäin harvinaisella tavalla osakeyhtiön ja omistajan erillisyyden periaatteesta asettaen osakkeenomistajan vastuuseen omistamansa yhtiön velvoitteista. Osakkeenomistajan riskienhallinnan kannalta samastamisen mahdollisuutta ei voi täysin sivuuttaa, vaikka kyse onkin poikkeuksellisesta menettelystä.

JANNE RUOHONEN

Osakkeenomistajat eivät vastaa osakeyhtiön velvoitteista. Näin ollen yhtiön konkurssitilanteessa osakkeenomistajat eivät joudu yhtiön velkojen maksumiehiksi. Poikkeustilanteessa tuomioistuinkäytännössä on kuitenkin poikettu osakkeenomistajan ja osakeyhtiön erillisyyden periaatteesta, ja osakkeenomistaja on joutunut vastuuseen yhtiön veloista.

Ratkaisussaan 2015:17 Korkein oikeus painavista syistä johtuen poikkesi harvinaisella tavalla osakeyhtiön ja omistajan erillisyyden periaatteesta ja

asetti osakkeenomistajan vastuuseen omistamansa yhtiön velvoitteista. Tätä menettelyä kutsutaan vastuun samastukseksi.

Vastuun samastamisesta

Osakeyhtiön keskeisin tunnusmerkki on osakkeenomistajan rajoitettu vastuu. Yhtiön velkojat eivät siis saa konkurssitilanteessa perittyä saatavia osakkeenomistajan henkilökohtaisesta omaisuudesta. Vastaavasti osakeyhtiön erillisen oikeushenkilöllisyyden vuoksi myöskään osakkeenomistajien velkoja ei voida periä osakeyhtiöltä. Voiko osakkeenomistaja joissain ti-

lanteissa kuitenkin joutua vastuuseen osakeyhtiön velvoitteista?

Osakkeenomistajan rajoitetusta vastuusta säädetään osakeyhtiölain 2.1 §:ssä. Osakkeenomistajat ovat siis vastuussa yhtiön veloista lähtökohtaisesti vain sijoittamallaan osakepääomalla. Juuri rajoitetun vastuun periaatteen vuoksi osakeyhtiö on Suomen – ja koko maailman – suosituin yhtiömuoto.

Yhtiöjärjestyksessä voidaan kyllä erikseen määrätä osakkeenomistajan velvollisuudesta suorittaa erityisiä maksuja osakeyhtiölle, jolloin saatetaan tosiasiallisesti olla lähellä henkilökohtaisen vastuun kaltaista tilannetta.

Tällainen tilanne on tyyppillinen esimerkiksi vaikkapa golf- ja tennisyhtiöissä.¹

Mikään ei myöskään estä osakkeenomistajaa sitoutumasta vastuuseen yhtiön velvoitteista esimerkiksi antamalla henkilökohtaista omaisuuttaan yhtiön velkojen vakuudeksi.² Tällöin osakkeenomistaja joutuu vastuuseen velkojan ja velallisen välisen sopimuksen perusteella, vaikka pelkästään osakkeenomistajan ominaisuudessa vastuuta osakeyhtiön sitoumuksista ei synny.³

Hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa osakkeenomistaja ja osakeyhtiö on suomalaisessa oikeuskäytännössä kuitenkin samastettu. Vastuun samastamisessa poiketaan osakeyhtiön ja osakkeenomistajien erillisyyden periaatteesta, minkä seurauksena osakkeenomistaja voi joutua vastuuseen yhtiön velvoitteista. Ongelmalliseksi samastuksen tekee se, että asiasta ei ole säädetty osakeyhtiölaissa mitään.

Samastamista on kuitenkin perinteisesti problematisoitu osakeyhtiöoikeudellisissa kirjallisuudessa hyvin seikkaperäisesti, ja vastuun samastamista on pidetty mahdollisena, joskin siihen on suhtauduttu ymmärrettävistä syistä varsin pidättyvästi.⁴ Tämä johtuu siitä, että samastaminen tekee säron yhtiöoikeuden keskeisimpään ytimeen eli osakkeenomistajan rajoitettuun vastuuseen.

KKO:n ratkaisu 2015:17

Tapauksessa KKO 2015:17 5 oli kyse suomalaisen A Oy:n ja virolaisen tytäryhtiön eli rajavastuuyhtiö B Oü:n vastuun samastuksesta tilanteessa, jossa tekijänoikeuden hyvitysmaksut olivat jääneet maksamatta vuosina 2006–2010 myydyistä tuotteista. B Oü:n omistusosuudet jakautuivat 30.6.2009 asti seuraavasti: A Oy omisti 29 %:a, A Oy:n ainoa omistaja, hallituksen puheenjohtaja ja toimitusjohtaja SS omisti 51 %:a ja kaksi A Oy:n hallituksen jäsentä loput yhteensä 20 %:a. B Oü oli 30.6.2009 alkaen siirtynyt kokonaan A Oy:n omistukseen.

SAMASTAMINEN EI EDELLYTÄ SITÄ KOSKEVAA NIMENOMAISTA LAIN SÄÄNNÖSTÄ.

Käytännössä A Oy tarjosi suomalaisille asiakkailleen mahdollisuutta tilata tuotteita suoratoimituksena virolaisesta B Oü:stä A Oy:n omien suomenkielisten internet-sivujen kautta. Asiakkaille todettiin, että tuotteet toimitettiin ilman hyvitys- ja kierrätysmaksuja. Näistä tilauksista B Oü ei ollut

- maksanut hyvitysmaksuja hyvitysmaksuvelvollisuuden piiriin kuuluvista laitteista Suomeen tai Viroon;
- antanut tietoja Teostolle maahan- tuoduista laitteista;
- perinyt laitteen hinnassa mainittua hyvitysmaksua asiakkailta.

Korkeimmassa oikeudessa punnittiin A Oy:n velvollisuutta suorittaa yhteisvastuullisesti B Oü:n kanssa Teostolle maksamatta jääneet hyvitysmaksut. Asiassa oli kyse siis siitä, voiko osakkeenomistaja (A Oy) joutua vastuuseen omistamansa yhtiön velvoitteista.

Mikään yksittäinen seikka kuten omistajan määräysvalta yhtiössä, ei riitä vastuun samastamisen perusteeksi. Korkeimman oikeuden mukaan tämä ei kuitenkaan johda siihen, etteikö OYL:n mukaista yhtiön erillisyyden periaatetta voitaisi poikkeustilanteessa syrjäyttää.

B Oü oli A Oy:n tai sen yksin omistaneen SS:n määräysvallassa, ja B Oü:n toiminta oli käytännössä täysin epäitsenäistä. Keskeisenä B Oü:n perustamisen syynä oli ollut hyvitysmaksujen maksamisen välttäminen. Ratkaisun mukaan A Oy:n menettely oli ollut niin moitittavaa, että B Oü:n osakeyhtiöoikeudel-

linen erillisyyks oli mahdollista syrjäyttää. Korkein oikeus katsoi A Oy:n olevan vastuussa B Oü:n suorittamatta jääneistä 3,5 miljoonan euron hyvitysmaksuista. Se painotti ratkaisussa myös EU:n tuomioistuimen omaksumaa ratkaisulinjaa hyvitysmaksujen perimisestä maahantuojalta.⁶

Samastamisen mahdollisuutta ei voi täysin sivuuttaa

Vastuun samastamisen tilannetta on tämän ratkaisun jälkeenkin pidettävä hyvin harvinaisena menettelynä.⁷ Vaikka kyseessä poikkeuksellinen menettely onkin, ei samastamisen mahdollisuutta osakkeenomistajan riskienhallinnan näkökulmasta voi aivan täysin sivuuttaakaan. Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa vastuun samastamista on pidetty mahdollisena aiemminkin, mutta kiistatta ratkaisu alleviivaa entisestään sitä, että vastuun samastaminen on Suomen osakeyhtiöoikeudessa mahdollista.⁸

Samanaikaisesti ratkaisussa kuitenkin painotetaan, että ratkaisu tulee aina tehdä tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Korkein oikeus linjaa, että osakkeenomistajan ja yhtiön erillisyyden periaatteesta poikkeaminen voi tulla kyseeseen silloin, kun menettelylle on laissa, esimerkiksi konkurssilain ulosottolaissa, säädetty peruste, tai ”konsernirakennetta, yhtiöiden välisiä suhteita tai osakkeenomistajan määräämisvaltaa on selvästi käytetty keinotekoisella ja moitittavalla tavalla siten, että siitä on seurannut esimerkiksi yhtiön velkojen vahingoittaminen tai lakisääteisen vastuun kiertäminen”.

Huomiota tytäryhtiön epäitsenäiseen asemaan

Samastaminen ei siis edellytä, että samastamisesta on laissa nimenomainen säännös vaan menettely voi tapahtua muullakin perusteella.⁹ Tapauksessa painotetaan voimakkaasti myös tytäryhtiön selkeästi epäitsenäistä asemaa suhteessa omistajaan, mikä osaltaan puolsi vastuun samastamista. Tällöin →

tarkastelun kohteena on nimenomaan osakeyhtiön taloudellinen ja hallinnollinen riippuvuusuhde suhteessa osakkeenomistajaan.

Sen sijaan 100 %:n omistusta ei tapauksen valossa voida pitää samastamisen edellytyksenä. Toinen keskeinen tekijä oli menettelyn moitittavuus. Juuri omistus- ja määräysvaltasuhteet huomioiden yhtiörakenteen keskeisenä tavoitteena oli ollut välttää lakisääteinen velvollisuus maksaa tekijänoikeuden hyvitysmaksuja.

Käytännössä vastuun samastus tulee tyypillisimmin kyseeseen harvaintai yhdenmiehenyhtiöissä. Osakeyhtiölaissa ei samastamisesta säädetä mitään. Samastamisesta ei pidäkään laissa säätää, sillä kyse on niin poikkeuksellisesti menettelystä. Varsin todennäköisesti nimenomainen säännös aiheuttaisi vain hankalia tulkintaongelmia. □

- 1 Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasnaho, Vesa: Osakeyhtiölaki I. Helsinki 2010, s. 16–17.
- 2 Ks. samastuksesta Kyläkallio, Juhani – Iirola, Olli – Kyläkallio, Kalle: Osakeyhtiö I. Helsinki 2012, s. 50.
- 3 Osakkeenomistajalle on mahdollisuus asettaa yhtiöjärjestyksessä velvollisuus suorittaa erityisiä maksuja yhtiölle nimenomaan yhtiön toiminnan aikana. Ks. tarkemmin hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölaiksi säädannöksi 109/2005, s. 38.
- 4 Joidenkin tutkijoiden mukaan samastusta koskevat oikeustapaukset voi perustella muunkin tyyppisillä oikeudellisilla konstruktiolla kuin vastuun samastamisella. Ks. keskustelusta esim. Jukka Mähönen – Villa, Seppo: Osakeyhtiö I – Yleiset opit. Helsinki 2006, s. 138–143; Airaksinen ym. 2010, s. 18–19; Huttunen, Allan: Vastuun samaistuksesta konsernissa, osakeyhtiössä ja erityisesti vakuutusosakeyhtiöiden konsernissa. Teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.): Vastuun samaistuksesta ja muita kirjoituksia. Turku 1996, s. 36–39.
- 5 Tapauksen yksityiskohdista ks. esim. Ruohonen, Janne: KKO samasti yhtiön ja tytäryhtiön eli poikkesi osakeyhtiön erillisyyden pääperiaatteesta – Poikkeuksellisesti osakeyhtiö velvoitettiin yhteisvastuullisesti suorittamaan omistamansa ulkomaisen rajavastuu-yhtiön

maksamatta jääneet lakisääteiset hyvitysmaksut. Edilex 2015.

- 6 KKO korosti hyvitysmaksujen taustalla olevan tekijänoikeuslain 26 a §:n pakottavuuden lisäksi EU:n tuomioistuimen ratkaisukäytännössä omaksuttua tulkintaa (tapaus C462/09 Opus). Sen mukaan jäsenvaltion tuomioistuimen tuli pyrkiä omaksumaan kansallisesta oikeudesta tulkinta, jolla voidaan taata hyvitysmaksun periminen myyjältä, joka on osallistunut tallennusvälineiden maahantuontiin antamalla ne loppukäyttäjien käyttöön.
- 7 Samoin Timonen, Pekka: KKO 2015:17 – Vastuun samastus ja emoyhtiön vastuu tytäryhtiölle kuuluvasta lakisääteisestä maksusta”. Teoksessa: Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein I. Helsinki 2015, s. 156–157.
- 8 Ks. esimerkiksi tapaukset KKO 1996:2, KKO 1997:17, KKO 2008:20.
- 9 Ks. aiheesta esim. Mähönen – Villa 2006, s. 141–143.

KTT **Janne Ruohonen**
työskentelee
yritysjuridiikan
yliopistonlehtorina
Tampereen yliopiston
johtamiskorkeakoulussa.

TULOSSA!

UUSI BALANSSI ONLINE – KULKEE KEVYESTI MUKANA

Balanssi-lehden monipuoliset asiantuntija- ja uutissisällöt taloudellisesta raportoinnista ja corporate governancesta ovat pian luettavissa myös **Balanssi Online** -palvelussa kaikilla päätelaitteilla silloin, kun sinulle sopii.

Lehden vuosikertatilaajana saat huomattavan edun – maksuttoman lukuoikeuden alkuvuodesta 2016 avattavaan online-palveluun!

Pääset lukemaan palvelussa lehden aiemmin ilmestyneitä numeroita, artikkeleita ja niitä täydentäviä sisältöjä sekä tuoreita uutisia taloushallinnon muuttuvasta säädöskentästä.

Tehokkaiden hakutoimintojen ansiosta teet vaivattomasti mm. teema- ja kirjoittajakohtaisia artikkelihakuja.

Kerromme pian lisää Balanssi Online -kuulumisia kotisivuillamme www.balanssilehti.fi

Lahjaksi...

Suomalainen designlasi,
jonka arvo säilyy.

- Kaj Franck
- Saara Hopea
- Gunnel Nyman
- Aimo Okkolin
- Timo Sarpaneva
- Nanny Still
- Oiva Toikka
- Helena Tynell
- Tapio Wirkkala

Osto- ja myyntiliike

Purppura Antiikki
www.purppura-antiikki.fi

Pertti Mäkelä
HTM, toimitusjohtaja
050 559 1291
pm.riihimaki@elisanet.fi

RSM

THE POWER OF BEING UNDERSTOOD
AUDIT | TAX | CONSULTING

RSM.FI

Ota yhteyttä asiantuntijoihimme!

RSM FINLAND OY | PITKÄNSILLANRANTA 3 A (PL 198)
FI-00530 HELSINKI | +358 (29) 3700 788

EU:n rahoittamat hankkeet ja niiden tarkastus

EU:n rakennerahastosta rahoitettavien tukihankkeiden valvonnalla pyritään varmistamaan tukien asianmukainen käyttö. Tarkastusten fokus on rahoituspäätöksen ehtojen noudattamisessa. Tilintarkastajan työtä tarkastuksissa ohjaa ISRS 4400 -standardi.

RITVA WECKSTRÖM

EU-rahoitusta annetaan tutkimukseen ja innovointiin. Rahoitus perustuu kilpailuun – vain parhaat hanke-ehdotukset rahoitetaan. Horisontti 2020 -ohjelma on tällä hetkellä Euroopan Unionin tärkein väline, jolla rahoituksen avulla ohjataan innovointia ja tutkimusta. Horisontista hankerahaa hakevut lähettävät hakemuksensa Brysseliin ulkopuolisten asiantuntijoiden arvioitavaksi.

Mitä rakennerahastot ovat?

Suomi sai vuonna 2014 EU:n budjetista rahaa eri hankkeisiin 1 061,9 M€. Hankerahaa hallinnoidaan suoraan Euroopan komissiosta. Hallinnoinnin kohteena ovat mm. Horisontti 2020 ja Suomesta mm. rakennerahastot ja maatalouden tuki. Rakennerahasto-ohjelman EU-rahoitus kaudelle 2014–2020

on lähes 1,3 miljardia euroa. Kansallisen vastinrahoituksen (50 prosenttia) kanssa julkista rahoitusta on käytössä noin 2,6 miljardia euroa.

Suomi saa EU:lta tukea kahdesta rakennerahastosta: Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahastosta (ESR). Euroopan aluekehitysrahaston tavoite on parantaa työllisyyttä sekä lisätä alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta. Ohjelman avulla työllisyyttä pyritään parantamaan erityisesti maamme heikommin työllistyvillä alueilla.

Euroopan aluekehitysrahasto tukee työllisyyden lisäämiseksi esimerkiksi

- innovaatiotoiminnan ja verkottumisen edistämistä
- uusien ympäristöteknologioiden kehittämistä
- alueiden saavutettavuuden parantamista

- palvelualojen uusia, luovia hankkeita
- yritysten sukupolvenvaihdon helpottamista
- pk-yritysten kasvua ja kilpailukykyä
- työllisyyttä edistävien toimintaympäristöjen ja palvelujen kehittämistä.

Euroopan sosiaalirahaston tavoitteena on tukea työllisyyttä ja työllistymisedellytyksiä osaamista ja palvelurakenteita kehittämällä. Euroopan sosiaalirahaston tuella voidaan edistää tasa-arvoa, ehkäistä syrjäytymistä, kehittää osaamista, työoloja ja henkilöstön hyvinvointia tai kehittää järjestelmiä, jotka helpottavat työmarkkinoiden toimintaa sekä aktivoivat ihmisiä osallistumaan ja tekemään työtä.

Euroopan sosiaalirahasto tukee työllisyyden lisäämiseksi esimerkiksi

- työvoiman saatavuusongelman helpottamista

KUVA: MVphotoStock

- rakennemuutoksen vuoksi työttömäksi joutuneita henkilöitä työllistymään
- nuorten työllistymistä
- työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistämistä
- nuorten koulutuksen keskeyttämisen alentamiseen pyrkiviä toimenpiteitä
- työvoiman ikääntymisen vaikutuksiin varautumista
- henkilöstön osaamisen ja työorganisaatioiden kehittämistä
- pk-yritysten ja henkilöstön valmiuksien lisäämistä globalisaation kohtaamiseen
- koulutuksen työelämävastaavuutta ja työelämään siirtymistä
- työperäistä maahanmuuttoa.

Rakennerahasto-ohjelman avulla tavoitellaan muun muassa 12 700 uuden työpaikan ja 1 200 uuden yrityksen syntymistä vuoteen 2023 mennessä. Uutta liiketoimintaa tavoitellaan 850 yrityksessä, liikevaihdon ja henkilöstön lisäystä 2 350 yrityksessä. Tavoitteena on, että 5 180 yritystä osallistuu tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämiin hankkeisiin.

Suomessa kaksi rakennerahaston alaista ohjelmaa

Rakennerahastotoiminta käynnistyi Suomen liittyessä Euroopan unioniin vuonna 1995. Ohjelmakausia on yhteensä neljä: 1995–1999, 2000–2007, 2007–2013 ja 2014–2020.

Investointi kasvuun ja työpaikkoihin -tavoitteen mukaisia ohjelmia on Suomessa kaksi: Manner-Suomen ja Ahvenanmaan ohjelmat.

Samassa ohjelmassa toteutetaan sekä EAKR- että ESR-toimintaa. Ohjelman nimi on ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020”. Lisäksi Suomi osallistuu rajat ylittäviin alueellisen yhteistyön ohjelmiin.

Millainen hanke voi saada rahoitusta?

Rakennerahastoista rahoitettavan hankkeen on toteutettava jotakin Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 –Suomen rakennerahasto-ohjelman tavoitetta. Ohjelmassa kuvataan tavoitteita toimintalinjojen ja erityistavoitteiden avulla. Keskeisiä tavoitteita ovat innovoinnin ja uuden luomisen edistäminen, työpaikkojen ja yritysten kehittäminen sekä kasvun tukeminen, osaamisen ja ammattitaidon kehittäminen sekä osallisuuden lisääntyminen.

Alueellisen hankkeen on lisäksi tuettava alueellisia painopisteitä. Valtakunnallisista ohjelmista rahoitettaville hankkeille on asetettu omat eri teemojen mukaiset tavoitteensa. EU-tukia myöntävät laajasti eri ministeriöt ja viranomaiset. Tukien myöntäjien lukumäärästä johtuen myös rahoituksen myöntämistä koskevia säännöksiä on lukuisia ja myöntämiskäytännöt ovat erilaisia.

Raportointi

Rahoittajalla on velvollisuus valvoa myönnetyn rahan käyttöä ja sitä, että

kaikkia sääntöjä noudatetaan. Toteuttajaorganisaation johto ja hankkeen ohjausryhmä voivat seurata raportoinnin avulla projektin tilannetta ja tarvittaessa puuttua havaittuihin epäkohtiin.

Raportointi ja raportointijaksojen lukumäärä voi vaihdella paljonkin eri projekteissa. Raportointi on kuitenkin aina säännöllisin väliajoin tapahtuvaa.

Euromääräisesti pienissä ja ajallisesti lyhyissä hankkeissa saattaa olla vain yksi raportointijakso. Tällöin raportointi tehdään projektin toteutusajan päättyessä. Euromääräisesti suurissa ja ajallisesti pitkissä hankkeissa raportointi voidaan tehdä useamman kerran vuodessa. Tämän lisäksi voidaan tehdä erilliset väli- ja loppuraportit.

EU-hankkeille on olemassa ohjelmakohtaiset, määrämuotoiset lomakkeet, jotka rahoittaja toimittaa hanketoteuttajan käytettäväksi. Hankkeen raportointi jakautuu sisällöllisen osuuden raportointiin ja kustannusten raportointiin.

EU-ohjeistus hyväksytyistä kustannuksista ja tiedottamisesta

Hyväksyttävien kustannusten kohdalla on huomioitava rahoittajan erityiset ohjeistukset, sillä ne voivat olla tiukempia kuin kansalliset lait. Esimerkkinä voidaan käyttää hankintojen kilpailutusta. Laki julkisista hankinnoista määrittelee kansallisen kynnyksen määräksi vähintään 30 000 euroa, jonka alittavia hankintoja laki ei koske.

Rahoittajan ohjeistuksessa voidaan kuitenkin vaatia hintavertailua ja tarjousten dokumentointia pienhankintojen yhteydessä. Myös projektirahoitusta saavan organisaation omat sisäiset ohjeistukset tulee huomioida. Tiukinta ohjeistusta tulee noudattaa.

Euroopan Unioni edellyttää myös tiedotusohjeiden tarkkaa noudattamista ja viestintäsunnitelman tekoa. Euroopan unionin rahoituksella toimivan hankkeen tulee huomioida kaikkis materiaaleissa ja tiedottamisessa ohjeistus logojen käytöstä. Tuen myöntäjä tulee mainita kaikessa tiedottamisessa. Hankkeen järjestämissä tilaisuuksissa tulee olla EU:n lippu näkyvällä paikalla. Mikäli tiedotusohjeiden mukaisesti ei ole toimittu, on tilintarkastajan mainittava siitä raportissaan.

Avustuspetos ja kustannusten tukikelpoisuus

Avustuspetoksesta voi olla kyse, jos hankkeen toteuttaja on raportoinut enemmän kustannuksia kuin mitä todellisuudessa on toteutunut. Rahoittaja voi takaisinperinnän lisäksi velvoittaa hanketoteuttajan maksamaan sopimussakkoa, joka muodostuu väärin perustein maksetun avustuksen suuruudesta.

Teon tahallisuudella ei ole merkitystä. Merkittävässä väärinkäytöstapauksissa voidaan määrätä sopimussakon lisäksi rangaistusmaksu, joka lasketaan myönnetyn kokonaistuen perusteella.

Kustannusten tukikelpoisuutta määrittelee hankkeen rahoituspäätös ja sen ehdot sekä kansallinen lainsäädäntö ja erityisesti ns. tukikelpoisuusasetus (valtioneuvoston asetus rakennerahastoista osarahoitettavien kustannusten tukikelpoisuudesta, 358/2014). Ohjelmakauden 2014–2020 hankkeita koskeva tukikelpoisuusasetus tuli voimaan 1.5.2014.

Hankkeen tarkastus ja valvonta

EU-tukia saavien projektien tarkastuksessa on kyse julkisen rahan käytön val-

vonnasta viranomaisen halutessa varmistua, onko sen myöntämiä varoja käytetty projektisuunnitelman ja projektipäätöksen mukaisesti. Tilintarkastajilla saattaa olla virheellisiä käsityksiä siitä, miten projektien tarkastus tulee tehdä. Kansainvälinen liitännäis-palvelustandardi ISRS 4400 ohjaa tilintarkastajan työtä projektien tarkastuksessa.

Hankkeisiin tehtävien tarkastusten ja valvonnan tavoitteena on varmistaa rahoituksen asianmukainen käyttö ja ohjelmien noudattaminen. Tarkastuksista yleisempiä ovat rahoittavan viranomaisen tekemät varmennuskäynnit.

Paikan päällä tapahtuvien tarkastusten tarkoituksena on varmistua hankesuunnitelmaan kuuluvien tulosten ja tavoitteiden toteutumisesta ja kustannusten tukikelpoisuudesta. Nämä varmennukset pyritään tekemään hankkeen toteutusaikana ja ne ovat luonteeltaan myös ohjaavia ja hankkeen toimintaa tukevia. Lisäksi tarkastuksia tekevät tarkastusviranomainen (valtiovarainministeriön controller -toiminto) sekä EU:n tarkastuselimet.

Tukikelpoiset palkkakustannukset

Palkkakustannusten hyväksyttävyyttä arvioitaessa on keskeistä, että palkkakustannukset aiheutuvat sellaisesta työstä, joka on hankkeen kannalta tarpeellista. Tämä tarkoittaa sitä, että tuen myöntävälle viranomaiselle on jo hakemuksen yhteydessä toimitettava selaiset tiedot suunnitellun työn sisällöstä, että viranomainen voi arvioida työn tarpeellisuuden hankkeen toteuttamisen kannalta.

Palkkakustannuksia ovat hankkeelle työtä tehneiden työsuhteesta aiheutuneet työajanseurannan mukaisesti projektille kuuluvat palkkakustannukset. Palkkakustannuksiin ei lueta lyhyitä ostopalvelun luonteisia korvauksia kuten taloushallinnon kustannuksia.

Hankkeen varoilla palkatuilla henkilöillä on aina oltava kirjallinen tehtävänkuvaukseen, jonka perusteella voidaan

arvioida tehtävien tarpeellisuus hankkeen kannalta. Palkan lisäksi siitä aiheutuvat lakisääteiset sivukulut kuten sosiaaliturva- ja eläkevakuutusmaksut sekä muut lakisääteiset vakuutukset ovat hyväksyttäviä palkkakustannuksia.

Lisäksi edellytetään, että palkat hyväksytään tukikelpoisiksi vain siltä osin kuin ne eivät ylitä henkilön normaalia palkkatasoa. Eli jos hankkeen vuoksi nostetaan henkilön palkkaa, on normaalia palkkatasoa vastaava työajanseurannan mukainen projektille tuleva osuus tukikelpoista. Tarkoituksena ei ole määritellä työntekijälle maksettavan palkan määrää vaan ainoastaan rajoittaa tukikelpoiseksi hyväksyttävää osuutta palkasta. Tukikelpoisia eivät ole tulospalkkiot, luontoisedut eivätkä bonukset.

Tilintarkastaja raportoi rahoitusehdoista poikkeamisen

Tilintarkastaja tekee projektin tarkastuksesta rahoittajaviranomaisen edellyttämällä tavalla tilintarkastajan raportin. Projektien tarkastuksissa ei ole varsinaista olennaisuusrajaa vaan tärkeintä on, että tilintarkastaja on katsonut, että hankkeessa on noudatettu rahoituspäätöksen ehtoja. Ja jos ehtoja ei ole noudatettu, tulee poikkeamista tällöin raportoida.

Raportin saava viranomainen päättää, hyväksytäänkö kustannukset. Keskeistä tilintarkastajan kannalta on, että hän tuo raportissaan esille poikkeavat kustannukset, joita kirjanpitoon on kirjattu ja raportoitu viranomaiselle. □

JHTT, HTM **Ritva Weckström**illä Ritant Oy:stä on pitkä kokemus julkisten avustusten ja tukien tarkastamisesta. Hän on VALAn jäsen.

Pykäläpilotti

Pykäläpilotin on koonnut **Jenni Parviainen** (Associate) Asianajotoimisto Castrén Snellmann Oy:stä.

Esitys tehokkaasta katumisesta vedettiin pois

Hallitus on vetänyt pois esityksensä laiksi verotuksen oikaisemisesta oma-aloitteisesti annettujen tietojen perusteella vuonna 2016 (HE 32/2015). Esitys sisälsi ns. tehokasta katumista verotuksessa koskevat säännökset, jotka olisivat esityksen mukaan olleet voimassa vuoden 2016 ajan.

VEROHALLINNON UUSIA OHJEITA JA KANNANOTTOJA

Tuloverotus

- Kuntien ja seurakuntien tuloveroprosentit vuonna 2016 (24.11.2015)
- Kapitalisaatiosopimuksen verotus (23.11.2015)
- Eläketulojen verotus kansainvälisissä tilanteissa (20.11.2015)
- Verohallinnon päätös matkakuluvähennyksen määrästä vuodelta 2015 toimitettavassa verotuksessa (18.11.2015)
- Koulutusmenot henkilöverotuksessa (30.10.2015)
- Tuloverotuksen julkiset tiedot verovuosi 2014 (26.10.2015)
- Korkojen vähentäminen henkilöverotuksessa (23.10.2015)
- Muutoksenhaku osakkeen vertailuarvoon (16.10.2015)
- Joukkoistetun henkilökuljetustoiminnan verotus (16.10.2015)
- Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa (12.10.2015)
- Verohallinnon päätös muiden verovelvollisten kuin yhteisöjen ja yhteisetuoksien verovuoden 2014 verotuksen päättymisestä (9.10.2015)
- Metsätalouden matkakustannukset (7.10.2015)

Perintö- ja lahjaverotus

- Verohallinnon päätös tiedoista, jotka vakuutusyhtiön tai muun etuuden maksajan on ilmoitettava perintö- ja lahjaverotusta varten (10.11.2015)
- Portugalissa asuvan Suomesta saaman eläkkeen verotus (14.10.2015)
- Perintö- ja lahjaverotus kansainvälisissä tilanteissa (2.10.2015)

Muuta

- Verohallinnon päätös rakennusmaan verotusarvon laskentaperusteista (24.11.2015)
- Verohallinnon päätös pellon keskimääräisestä vuotuisesta tuotosta ja salaojituslisästä (10.11.2015)
- Verohallinnon päätös metsän keskimääräisestä vuotuisesta tuotosta (10.11.2015)
- Ennakonpidätystietojen massaluonteinen luovuttaminen vuodelle 2016 (26.10.2015)
- Peruskorko ja viitekorko ovat pysyneet ennallaan (5.10.2015)

EROTUKSEN VIISARIT

Hallituksen verolupaukset koetuksella

Pääministeri Juha Sipilän komentama hallitus koottiin nopeasti keväällä heti eduskuntavaalien jälkeen. Ripeä eteneminen oli mahdollista, kun hallitukseen hyväksyttiin vain kolme puoluetta, kun Kataisen hallituksesta taas jätettiin neljä vuotta aikaisemmin rannalle vain kaksi puoluetta. Pienellä porukalla asioista sopiminen kävi nyt näppärästi. Sipilä nimitti hallitusohjelmaansa strategiseksi ohjelmaksi.

Verotus on aina saanut hallitusohjelmissa suuren painoarvon, mikä on ymmärrettävää, koska onhan verotus aina suuria tunteita ja erilaisia mielipiteitä herättävä maailma. Hallitusohjelmassa kaavailut verouudistukset jaettiin kolmeen eri koriin, joita olivat sovitut asiat, selvitettävät asiat ja ehdolliset toimet.

Ensimmäiseen pakettiin otetuista uudistuksista sovittiin jo hyvinkin yksityiskohtaisesti. Selvitettävistä aiheista taas kirjattiin ylös vain maininta, että niiden selvittely tehdään vaalikauden aikana ja tämän jälkeen katsotaan, onko niistä aineksia verolainsäädännöksi. Kolmannen korin aiheet taas elävät tai kuolevat sen mukaan, saadaanko maassa aikaiseksi jo useaan eri otteen kaadettu yhteiskuntasopimus.

Verotukselle on annettu useita erilaisia tehtäviä. Tärkein niistä on ns. fiskaalinen tehtävä, joka tarkoittaa sitä, että verotuksen tarkoituksena on tuottaa julkisyhteisöjen tarvitsemat taloudelliset resurssit. Usein verotukseen liitetään muitakin hyviä tavoitteita. Näihin ei nyt tässä yhteydessä ole tarkoitus puuttua. Tarkastelussa keskitytään siihen, mitä merkitsee fiskaalisen tarkoituksen toteuttaminen maassa, joka on elänyt jo useita vuosia yli varojensa.

Sipilän hallitusohjelman ylevin veropoliittinen linjaus oli sopimus siitä, että kokonaisveroaste ei saa vaalikauden aikana nousta. Lupausta voi olla vaikea pitää useastakin eri syystä. Julkistalous on jo velkaantunut tasolle, joka alkaa ylittää

EU:n ja eurojärjestelmän asettamat rajat. Jos menoja ei saada leikattua riittävästi ja suhteellisen nopeasti, julkistalouden tasapainottaminen tuo paineita verotuksen kiristämiseen.

Todellinen rakenteellinen uhka veroasteen nousulle siikää sote-uudistuksesta. Tehdäänpä tämä välttämätön uudistus miten tahansa, vaarana on verotuksen kiristyminen. Kunnat eivät tule leikkaamaan kunnallisveroaan samalla määrällä, millä ne vapautuvat rahoittamasta sote-uudistuksen jälkeen sote-alueille siirtyviä palveluja. Todennäköinen uusi sote-vero ja jäljelle jäävä kunnallisvero maksavat veronmaksajille enemmän kuin vanha kunnallisvero.

Sote-kuviossa miljardi euroa ei ole kuin kättelyraha. Jos Sipilän hallitus selviää tästä harjoituksesta kuivin jaloin eli kokonaisveroasetta nostamatta, kysymys on ihmeestä.

Toinen Sipilän hallituksen pyhä lupaus oli, että kenenkään palkansaajan tuloverotus ei tule kiristymään. Jos sote-uudistuksen vaikutus kokonaisveroasteeseen on vielä spekulatioiden tasolla, tämä palkkaverotusta koskeva lupaus on jo rikottu. Rikkomiseen tarvittiin vain pari vaivaista kuukautta.

Palkkaverotus kiristyy jo ensi vuonna niille, joiden verotettava tulo ylittää laskutavasta riippuen joko 55 000 euroa tai 91 000 euroa. Tämä johtuu solidarisuusveron alarajan madaltumisesta ja työttömyysvakuutusmaksun noususta. Jos palkkaveron kiristyminen johtuu pelkästään kunnallisverotuksen muutoksista, siitä ei toki voida syyttää Sipilän hallitusta.

Eipä taida Sipilän hallitus pärjätä verolupaustensa suhteen juurikan paremmin kuin edelliseltäkään hallitukset. Suomalaiset ovat tottuneet siihen, että ei niitä hallituksen kaikkia lupauksia ihan todesta tarvitse ottaa. Kun kansa taas käy vaaliurnille 2019, mielessä ovat uudet haasteet ja vanhat pölyttyneet vaalilupauksen on jo annettu hallitukselle anteeksi. Onneksi näin, sillä muutoin maahan ei saataisi taas uutta intoa puhkuvaa hallitusta uusine lupauksineen. □

” SOTE-KUVIOSSA MILJARDI EUROA EI OLE KUIN KÄTTELYRAHA. JOS HALLITUS SELVIÄÄ TÄSTÄ KOKONAISVEROASETTA NOSTAMATTA, ON KYSYMYS IHMEESTÄ.

PAULI K. MATTILA

Julkissektorin tehostaminen puhutti Valtionhallinnon tarkastajien juhlaseminaarissa

TEKSTI // RITVA WECKSTRÖM, TARJA SVIILI KUVAT // JAN HOLMBERG, JARI HÄRKÖNEN, EUROOPAN TILINTARKASTUSTUOMIOISTUIN

– Valtionhallinnon tarkastajat pystyvät jatkossakin hoitamaan tehtävänsä laadukkaasti kehittämällä uusia työmenetelmiä ja tiivistämällä tarkastajien välistä yhteistyötä. Tämä edellyttää tarkastusresurssien määrän säilyttämistä nykytasolla, sanoi puheenjohtaja Jyrki Pennanen VHT ry:n 30-vuotisjuhlaseminaarissa.

Julkishallintoon kohdistuvat tehostamisvaatimukset nousivat korostetusti esiin Helsingissä Säätytalolla 13.11.2015 pidetyssä Valtionhallinnon tarkastajat ry:n 30-vuotisjuhlaseminaarissa. Yhdistyksen puheenjohtaja **Jyrki Pennanen** mukaan tehostaminen näkyy tarkastajien arjessa lisääntyvänä priorisointitarpeena.

– Valvonta on vaarassa heiketä valtionhallinnon tiukassa taloustilanteessa, hän korosti.

Uusia työmenetelmiä ja yhteistyötä tarvitaan

Pennanen arvioi, että keskittymisen tuoma vastuun hämärtyminen, kontrollien automatisointi ja virastojen talouden kiristyminen saattaa osaltaan johtaa valvonnan vähenemiseen, kun valtion kirjanpitoyksiköiden tehtäviä

siirtyy valonnopeudella palvelukeskuksiin.

Virastojen ulkoinen tarkastus on pääosin keskitetty Valtiontalouden tarkastusvirastolle. Sisäinen tarkastus tehdään pääsääntöisesti yhden tai muutaman henkilön yksiköissä. Pennanen kuitenkin uskoi, että tarkastuksen parissa työskentelevät ulkoiset ja sisäiset tarkastajat pystyvät vastaamaan muutoshaasteisiin.

– Kirjanpitoyksiköiden tarkastukset voidaan jatkossakin hoitaa laadukkaasti kehittämällä uusia työmenetelmiä, seuraamalla alan kansainvälistä kehitystä ja tiivistämällä tarkastajien välistä yhteistyötä, kunhan tarkastukseen varataan toimintaan nähden nykyinen määrä resursseja.

Tarkastajayhdistyksen puheenjohtajan mukaan laadukas valvonta edellyttää valtionhallinnon palvelujen tar-

kastamista laajempina kokonaisuuksina huomioimalla samalla yksittäiseen virastoon liittyvät riskit.

Painopiste varojenkäytön tuloksellisuuteen EU:ssa

Juhlaseminaarissa esiintynyt Euroopan Tilintarkastustuomioistuimen jäsen **Ville Itälä** painotti, että tarkastajien viestin on mentävä perille päättäjille saakka, jotta parannuksia EU:n varojenkäytössä saadaan aikaan.

– Euroopan tilintarkastustuomioistuin on linjannut strategiassaan tavoitteekseen maksimoida panoksensa EU:n tilivastuun lisäämiseksi. Veronmaksajien rahoilla EU:ssakin on saatava tuloksia aikaan.

Itälä nimesi EU-budjetin perustavaa laatua olevaksi ongelmaksi useit or lose it -ajattelumallin.

– Digitalisaatio muuttaa sisäisen ja ulkoisen valvonnan toteuttamista ja siten syvällisesti julkista hallintoa, ennakoii Tuomas Pöysti.

Use it or lose it -ajatusmallista irrottautuminen on Eero Heinäluoman mukaan suurin haaste julkisella sektorilla.

– Tarkastajien viestin on mentävä perille päättäjille, jotta parannuksia saadaan aikaan EU:n varojenkäytössä, totesi Ville Itälä.

– Valtaosa seitsemän vuoden budjettikehyksestä on etukäteen kohdennettu maittain, jolloin suurin kannustin on saada rahat ylipäättään käytettyä. Toisena prioriteettina on ollut sääntöjen noudattaminen ja kolmantena näkökohtana, jos ollenkaan, tuloksellisuus, kertoi Euroopan tilintarkastustuomioistuimen suomalaisjäsen.

Seminaarissa tervehdyksensä esittänyt Eduskunnan tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja **Eero Heinäluoma** piti julkisella sektorilla suurena haasteena irrottautumista use it or lose it -ajatusmallista.

– Verovaroja tulee käyttää tehokkaasti ja varojen käyttö edellyttää tehokasta julkista sektoria. Varojenkäytön arviointi puolestaan edellyttää riippumatonta tarkastustoimintaa, ja huomiota tulee kiinnittää myös siihen, onko tarkastustoiminta kehittynyt ajassa.

Tarkastajien osaamiselle kysyntää muutosten myllerryksessä

Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan sijaisena toimiva ylijohtaja

Tytti Yli-Viikari muistutti VHT ry:n juhlaseminaarissa, että hallinnon järjestelmien ja toimintatapojen myllerryksessä tarkastajakunnan osaamiselle on suuri tarve. Suurten muutosten läpiviemisessä korostuu tarkastajakunnan rooli muun hallinnon tukijalkana.

– Perustehtävämme arvo vahvistuu, tuotamme päätöksentekijän kannalta hyödyllistä tietoa. Käsiteltävän tiedon ja datan määrä kasvaa, mutta samalla myös analyysityökalut kehittyvät. Tarkastaja kykenee katsomaan kokonaisuuksia ja arvioimaan järjestelmien toimivuutta.

Digitalisaatio kasvattaa varmennetun tiedon tarvetta

Euroopan petostentorjuntaviraston OLAF:n valvontakomitean puheenjohtajan, alivaltiosihteeri **Tuomas Pöystin** mukaan digitalisaatio muuttaa sisäisen ja ulkoisen valvonnan toteuttamista ja siten syvällisesti julkista hallintoa.

– Teknisten järjestelmien ja ihmisen välinen vuorovaikutus nousee lainsäädännön sekä hallinnon valvonnan ja tarkastuksen suureksi kysymykseksi. Julkisten organisaatioiden ylimmän

johdon ja sidosryhmien sekä kansalaisten ja asiakkaiden tarve saada varmennettua tietoa säilyvät ja muutosvaiheessa tarpeet varmentavalle ja arvioivalle tiedolle itseasiassa lisääntyvät

Pöysti totesi, että kehityksen seurauksena niin sisäisen ohjauksen ja valvonnan kuin ulkoisen valvonnan ja tarkastuksen toteuttamista täytyy uudistaa.

– Sisäinen valvonta on johdon ja henkilöstön toimintaa julkisen hallinnon tavoitteiden ja hyvän hallinnon toteutumisen varmistamiseksi. Sisäisessä valvonnassa tulevat ICT:n ja älykkäiden kontrollien ohella korostumaan työyhteisölliset ja laajemmat osallistamisen yhteisölliset mallit, joissa koko henkilöstö ja sidosryhmät sekä myös asiakkaat ja kansalaiset osallistuvat ohjaukseen ja valvontaan sekä niiden kehittämiseen. □

SÄHKÖISET PALVELUT SUJUVOITTAVAT VEROASIAANTUNTIJAN ARKEA

Yritysverotusta työkseen seuraava Maria Volanen pitää digitaalisia palveluja korvaamattomina työkaluina jatkuvasti muuttuvan valtavan tietomäärän hallitsemiseksi verotuksen rintamalla.

TEKSTI // MATTI REMES KUVAT // VEIKKO SOMERPURO

Maria Volanen valmistui juristiksi Helsingin yliopistosta vuonna 2004 ja on työskennellyt suurimman osan työurastaan yritysverotuksen asiantuntijana tilintarkastusyhteisöissä, Verohallinnossa ja oppimateriaalikustantamossa.

Lokakuun alussa hän aloitti työt Teknologiateollisuus ry:n veroasiantuntijana. Teknologiateollisuus on elinkeino- ja työmarkkinapoliittinen edunvalvontajärjestö, jolla on noin 1 600 jäsenyritystä elektroniikka- ja sähköteollisuudessa, kone- ja metallituotealalla, metallien jalostuksessa, tietotekniikassa sekä suunnittelu- ja konsultointialalla.

– Elinkeinoelämän järjestöissä on harvoin veroasiantuntijan paikko-

ja avoinna, joten hain ilman muuta paikkaa. Tämä on näköalapaikka seurata yritysverotuksen kehitystä, Volanen sanoo.

Vireillä paljon uusia lakihankkeita

Volanen tehtävänä on seurata yritysten verotukseen liittyviä asioita ja pyrkiä vaikuttamaan valmisteilla olevaan lainsäädäntöön.

– Tavoittemme on saada jäsenyritystemme toimintaa entistä paremmin tukevia lakeja, jotka kannustavat investoimaan, innovoimaan, työllistämään ja omistamaan Suomessa.

Veroasiantuntijaa työllistävät erilaiset lausuntopyynnöt Verohallinnolta, ministeriöiltä ja Euroopan komissiolta.

Toisaalta työssä on tärkeää pyrkiä vaikuttamaan lakiesitysten sisältöön jo ennen niiden valmistumista ja virallisia lausuntokierroksia.

Juuri nyt lainsäädäntötyötä seuraavilla asiantuntijoilla riittää kiireitä. Juha Sipilän hallituksella on vireillä useita verotuksen liittyviä lakihankkeita, ja ne halutaan vauhtiin jo hallituskauden alkupuolella.

Tapetilla kansainväliset hankkeet

Kiireitä lisäävät suomalaisiin yrityksiin vaikuttavat verohankkeet Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestössä OECD:ssä ja Euroopan unionissa. Tärkein niistä on OECD:n BEPS-toimenpidesuunnitelma (base erosion and profit shifting). Sen tavoitteena on →

– Työssä tarvittavaa valtavaa tietomäärää olisi mahdoton hallita ilman sähköisiä palveluja, sanoo Maria Volanen.

Sähköisten palveluiden suurkuluttaja Maria Volanen seuraa verotusta monella rintamalla.

torjua verojärjestelmien eroista johtuvia verottomuustilanteita ja kansainvälisten yhtiöiden voitonsiirroista johtuvaa veropohjan rapautumista.

– Ohjeistuksiin on tulossa paljon muutoksia esimerkiksi siirtohinnoittelussa. Vaikka OECD:n siirtohinnoitteluohjeet eivät sido jäsenmaita, ne ovat kuitenkin tärkeä tulkintalähde, jota sovelletaan käytännössä suomalaisissa yrityksissä, verohallinnossa ja tuomioistuimissa.

Muut OECD:n toimenpidesuosituksia koskevat muun muassa digitalisaation tuomia haasteita verojärjestelmille, kiinteän toimipaikan muodostumisen ehtoja ja kahdenkertaisen verotuksen poistamista.

– Suositusten kansallinen implementointityö on jo aloitettu valtiovarainministeriössä. Euroopan Unionin tasolla on myös esillä ehdotus, jonka mukaan osa toimenpide-ehdotuksista säädeltäisiin direktiivissä.

Volanen seuraa tarkasti myös Euroopan komission valmistelemissä toimitasuunnitelmia verotuksen avoimuuden lisäämiseksi sekä yhtiöverojärjestelmän uudistamiseksi ja EU-maiden yhteisen veropohjan luomiseksi (niin sanottu CCCTB-hanke).

Tärkeintä on ennakointi

Volanen yrittää ennättää käydä yritysverotusta käsittelevissä koulutustilaisuuksissa, jos aihe on kiinnostava ja ajankohdainen. Tulevien muutosten ennakoinnissa oleellisia ovat myös tapaamiset ja

keskustelut ministeriöiden ja Verohallinnon edustajien sekä eri organisaatioiden veroasiantuntijoiden kanssa.

Muutoksia lainsäädäntöön voi ennakoita myös esimerkiksi valtion talousarvioesityksestä, jonka perustelut Volanen käy läpi tiheällä kammalla.

– Tärkeintä on pyrkiä muodostamaan kokonaiskuva, missä mennään ja mistä puhutaan eri tahoilla.

Maria Volanen sanoo, että monien muiden ammattilaisten tavoin myös veroasiantuntijoiden työtahti on muuttunut viime vuosina entistä hektisemmäksi. Esimerkiksi verokonsulttien asiakkaat eivät suostu enää odottamaan vastausta seuraavaan viikkoon.

– Kärjitetysti sanoen he haluavat toimeksiannon olevan valmis tänään tai viimeistään kello kahdeksan seuraavana aamuna.

Digitaalisista työkaluista suuri apu

Jatkuvasti muuttuvan lainsäädännön ohella verotukseen vaikuttavat myös muun muassa Verohallinnon ohjeistukset sekä tuomioistuinten päätökset. Volanen myöntää, että nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä on täysi työ pitää omat tiedot ja taidot ajan tasalla. Onneksi tarjolla on entistä tehokkaampia työkaluja.

Työuransa alussa Volanen haki suurimman osan tiedosta perinteisistä kirjoista. Nyt tiedonhaku on siirtynyt pitkälti sähköisiin palveluihin.

– Muutos on melkoinen. Ennen piti miettiä ensin, missä kirjassa asiaa käsiteltiin ja sitten etsiä teos käsiinsä. Jos sitä ei löytynyt omasta hyllystä, piti mennä kirjakauppaan tai kirjastoon. Aikaa säästyy huomattavasti, kun sähköinen tiedonhaku sujuu nopeasti ja pääsee pohtimaan heti itse asiaa. Valtavaa tietomäärää olisi mahdotonta hallita, jos kaikki tieto olisi esittävä kirjoista.

Tärkeintä tiedon ajantasaisuus

Volaselle sähköisistä palveluista käytetyin on Talentumin Fokus-palvelu, joka sisältää digitaalisia teoksia juridi-

kan, talouden, verotuksen ja esimiestyön aihealueilta.

– Käytän päivittäin Fokuksesta löytyvää Yritysverotus I–II -teosta. Ilman sitä en voisi käytännössä tehdä työtäni.

Hänen mielestään on oleellista, että palvelua päivitetään säännöllisesti ja sieltä löytyy aina tuorein tieto. Hänelle hyödyllinen on Fokuksen Viime muutokset-toiminto, josta on saatavilla viimeisimmät teokseen tehdyt muutokset, Verohallinnon ohjeistukset ja tuomioistuimen päätökset.

– Tällä tavalla näkee yhdellä silmäyksellä, mikä on muuttunut uusimmalla päivityskierroksella.

Sähköisistä teoksista löytyvät myös suorat linkit lakiteksteihin. Se nopeuttaa työskentelyä, kun kohtaa ei tarvitse erikseen hakea lakikirjasta.

– Toki käytän myös oikeusministeriön Finlex-palvelua ja muita sähköisiä lähteitä paljon.

Volanen arvostaa sitä, että teoksen kirjoittajat ja päivitysten tekijät ovat veroasioiden rautaisia ammattilaisia. Fokus-palvelu toimii myös älypuhelimessa. Hän sanoo tarkistavansa kännykän kautta asioita, jos ei ole tietokoneen äärellä esimerkiksi työmatkalla.

Myös digikirjoja tarvitaan

Maria Volanen ahkerassa käytössä on myös Talentumin Verkkokirjahylly, josta voi lukea ammattikirjoja digitaalisessa muodossa. Volanen työssä on tärkeää, että verkosta löytyvät teokset ovat identtiset painettujen kirjojen kanssa sivunumeroita myöten. Lainopillisissa teksteissä viitataan usein asioihin, jotka löytyvät jonkun tietyn kirjan määrättyltä sivulta.

Verkkokirjahyllyssä on myös hyödyllinen hakutoiminto, joka kattaa kaikki kirjahyllyn kirjat.

– Työ lähtee usein liikkeelle siitä, että haen asiansanalla tietoa aihepiiristä.

Maria Volanen pitää hyödyllisinä myös sähköisten kirjojen lähdeluetteiloita, joiden kautta pääsee kiinni lisätietoihin aihepiiristä. Sähköisiin kirjoihin voi tehdä lisäksi kirjanmerkkejä ja liittää mukaan omia muistiinpanoja. □

Toivotamme lukijoille ja yhteistyökumppaneillemme rauhallista joulua ja vireää uutta vuotta!

Balanssi-lehti ja Kustannus Oy Tase-Balans

Raportointi & hyvä hallinto

BALANSSI

ILMESTYMISAJAT VUONNA 2016

1/2016	19.2.2016
2/2016	22.4.2016
3/2016	17.6.2016
4–5/2016	14.10.2016
6/2016	16.12.2016

Vuosikerta 125,00 € (sis. alv 10 %)
Irttonumero 30,00 € (sis. alv 24 %)

www.balanssilehti.fi

Tutkimuksesta ei tukea tilintarkastusmarkkinoiden vapaan kilpailun rajoittamiselle

Tutkimuksissa on selvitetty tilintarkastusmarkkinoiden keskittymisen ja kilpailun vaikutusta tilintarkastuksen laatuun. Jossain määrin ristiriitaiset tulokset eivät näyttäisi laajasti tukevan esitettyjä huolia tilintarkastuksen laadun heikkenemisestä keskittyneillä markkinoilla.

KIM ITTONEN

Lainsäätäjät Euroopassa ja Yhdysvalloissa ovat viime vuosina esittäneet huolensa tilintarkastusmarkkinoiden keskittymisestä ja suurten yhteisöjen markkina-asemasta. Markkinoiden keskittyminen ja suurten tilintarkastusyhteisöjen korkea markkinaosuus on kiistan tosiasia, joka on todettu useissa eri tilastoissa.

Alan järjestelmäriskiä halutaan vähentää

Euroopan komissio ehdottaa vihreässä kirjassa (2010) lukuisia toimenpiteitä markkinoiden keskittymiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyen. Vihreässä kirjassa markkinoiden keskittymistä purkavia toimenpiteitä perustellaan pääosin järjestelmäriskin vähentämi-

sellä eli tavoitteena olisi, että suuren tilintarkastusyhteisön ajautuminen vaikeuksiin ei merkittäväällä tavalla häiritisi koko markkinaa.

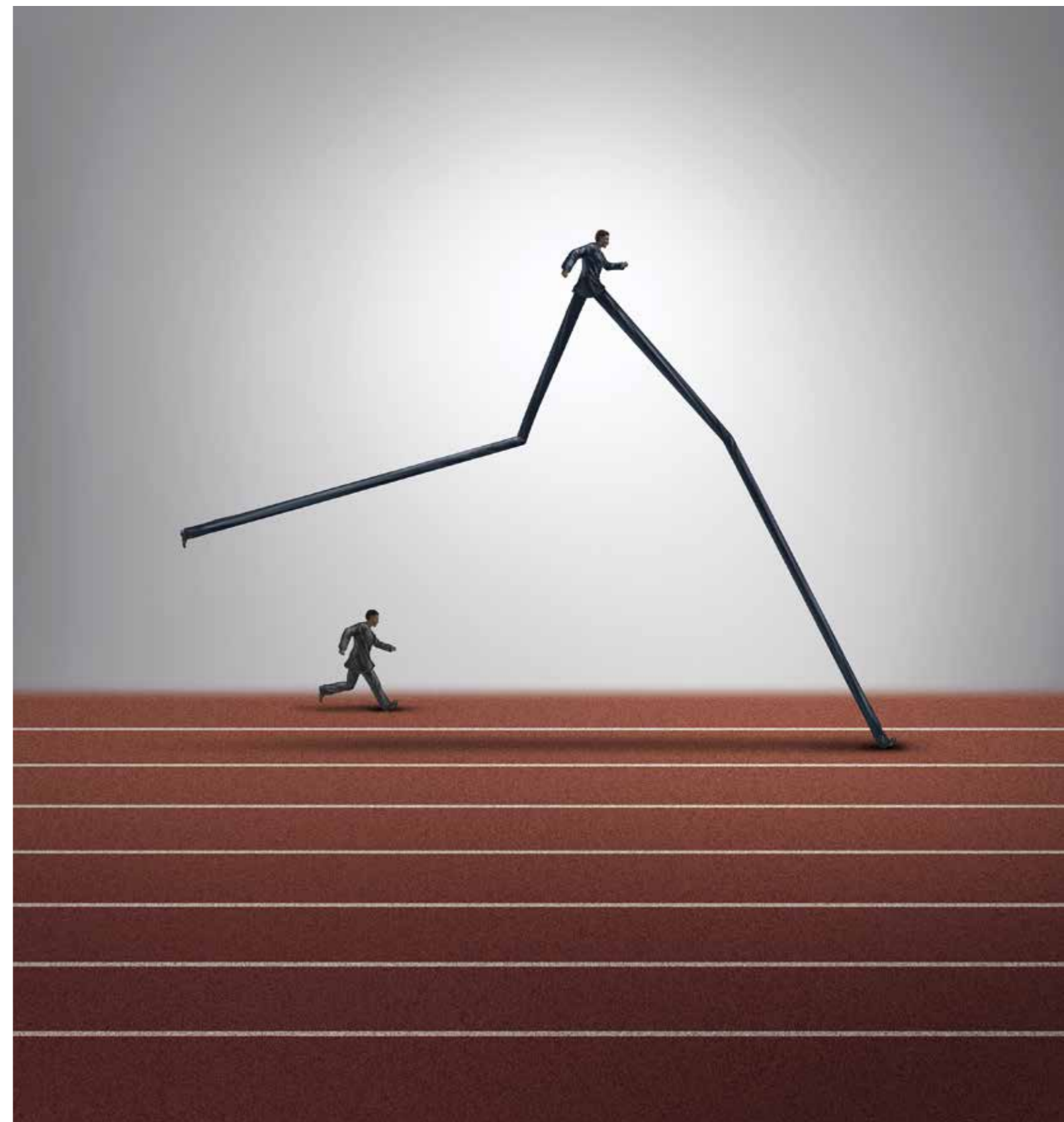
Huoli järjestelmäriskistä vaikuttaa pankkialalla nähtyjen kriisien jälkeen perustellummalta, mutta vaikuttaa kuitenkin siltä, että kilpailun lisääntymisen mahdollisia negatiivisia vaikutuksia ei ole otettu huomioon. Tässä kirjoituksessa pyritään kansainvälisten tutkimustulosten perusteella selvittämään, millaisia vaikutuksia kilpailulla on havaittu olevan tilintarkastuksen laatuun.

Positiivinen korrelaatio laadun ja isojen yhteisöjen välillä

Markkinoiden keskittyminen yhdistetään puheissa ja kommentoissa usein

kilpailun puutteesta johtuvaan tilintarkastusten laadun heikkenemiseen (mm. Iso-Britanniassa - House of Lords 2010 ja Yhdysvalloissa - United States Treasury 2008). Vastaavasti Euroopan komission vihreässä kirjassa viitataan siihen, että keskittyneillä tilintarkastusmarkkinoilla asiakkailla ei ole riittävästi valinnanvaraa tilintarkastajien nimeämisessä sekä siihen, että suuret toimeksiannot menevät pelkkien mielikuvien takia suurille yhteisöille.

Näille esityksille on kuitenkin yhteistä se, että niitä tukevia tutkimustuloksia ei juurikaan ole. Esimerkiksi tilintarkastustutkimuksessa yksi laajimmin ja johdonmukaisimmin dokumentoituja seikkoja on tilintarkastuksen laadun (sekä palkkioiden) ja suurten tilintarkastusyhteisöjen välinen po- →

KUVA: MVphotostock

sitiivinen suhde (esim. Francis 2004 tai DeFond ja Zhang 2014). Eli tutkimustulokset eivät lainkaan tue väitteitä siitä, että markkinoiden keskittyminen suurille yhteisöille heikentäisi tilintarkastuksen laatua tai sitä, että markkinat keskittyvät suurille yhteisöille vain mielikuvien takia.

Kilpailu tilintarkastusmarkkinoilla ja tilintarkastuksen laatu

Markkinoiden kilpailua mittaavissa malleissa oletetaan, että markkinoiden keskittyminen vähentää kilpailua ja nostaa tuotteiden tai palvelujen hintoja. Perusolettamuksena näissä kuitenkin on se, että myytävät suoritteet ovat homogeenisia ja kilpailua käydään määrällä ja/tai hinnalla.

Nämä oletukset eivät vaikuttaisi pätevän tilintarkastusmarkkinoilla, joilla palvelu räätälöidään asiakkaan ominaisuuksien mukaan ja asiakkaat maksavat tilintarkastajalle ominaisuuksiensa perusteella määritellyn palkkion. Näin ollen se johtopäätös, että tilintarkastusmarkkinoilla on liian vähän kilpailua, vaikuttavaa melko rohkeilta etenkin, kun toimijoiden lukumäärä ei automaattisesti korreloi kilpailun kanssa.

Tasavahva kilpailu nostaa taloudellisen raportoinnin laatua

Viimeaikaisessa tutkimuksessa on eri näkökulmista selvitetty tilintarkastusmarkkinoiden keskittymisen ja kilpailun vaikutusta tilintarkastuksen laatuun. Tulokset ovat jossain määrin ristiriitaisia, mutta yhteenvetona voidaan todeta, että ne eivät tue ainakaan laajasti esitettyjä huolia tilintarkastuslaadun heikkenemisestä keskittyneillä markkinoilla.

Francis, Michas ja Seavey (2013) havaitsivat 42 maata kattavassa tutkimuksessa (ml. Suomi), että maissa, joissa Big4-yhteisöjen markkinaosuus oli suurempi, oli myös asiakkaan taloudellisen raportoinnin laatu (tilintarkastuksen laatuna käytetty mittari) keski-

määrin korkeampi. Toisaalta he myös havaitsivat, että maissa, joissa keskittyneellä markkinalla yhdellä Big-4 yhteisöllä oli selvästi muita suurempi markkinaosuus, oli tilintarkastuksen laatu heikompi.

Nämä tulokset näyttäisivät viittaavan siihen, että lainsäätäjän huoleen ei ole aihetta silloin, kun markkinoilla on markkinaosuuksiltaan tasavahvoja tilintarkastusyhteisöjä. Mutta vaikutukset voivat olla ei-toivottuja silloin, kun yksi yhteisö dominoi markkinoita voimakkaasti.

Lisääntyvästä kilpailusta ei-toivottuja tuloksia?

Kallapur et al. (2010), Boone et al. (2012) ja Newton et al. (2013) tutkivat Yhdysvalloissa markkinoiden keskittymistä suurissa kaupungeissa ja raportoivat keskenään ristiriitaisia tuloksia. Kallapur et al. (2010) ja Newton et al. (2013) havaitsivat, että asiakkaiden tilinpäätökset ovat laadultaan parempia kaupungeissa, joissa Big4-tilintarkastajilla on suurempi markkinaosuus. Mutta Boone et al. (2012) raportoivat vastakkaisia tuloksia.

Numan ja Willekens (2014) pyrkivät täydentämään näitä tutkimuksia. He tarkastelivat Yhdysvalloissa tilintarkastajien kilpailutilannetta vertaamalla markkinaosuuksia lähimpiin kilpailijoihin toimialoittain suurimmissa kaupungeissa. He havaitsivat, että tilintarkastuksen laatu vaikuttaa olevan korkeampi silloin, kun ero tilintarkastusyhteisön markkinaosuudessa lähimpään kilpailijaan on suurempi eli kilpailu ei ole yhtä kiivasta kuin tilanteessa, jossa markkinaosuudet ovat lähimmän kilpailijan kanssa tasan. Näiden tulosten perusteella vaikuttaisi pikemminkin siltä, että kireämpi kilpailuasema tilintarkastusmarkkinoilla heikentää tilintarkastuksen laatua.

Näiden tutkimustulosten perusteella on myös mahdollista, että lainsäätäjien ja markkinavalvojen sääntelyn turvin ajama lisääntyvä kilpailu tilintarkastusmarkkinoilla johtaa ei-toivottuun lop-

putulokseen eli tilintarkastuksen laadun heikkenemiseen ja tilinpäätösten käyttäjien päätöksenteon vaikeutumiseen. Vaikuttaakin siltä, että kilpailua rajoittavien sääntelyhankkeiden osalta on edettävä harkiten. □

LÄHTEET:

- Boone, J. P., Khurana, I.K. ja Raman, K. 2012. Audit Market Concentration and Auditor Tolerance for Earnings Management. *Contemporary Accounting Research*. 29(4): 1171–1203.
- DeFond, M. L. ja Zhang, J. 2014. A Review of Archival Auditing Research. University of Southern California, saatavana verkossa: <http://ssrn.com/abstract=2411228> tai <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2411228>
- Euroopan komissio. 2010. Tilintarkastuspolitiikka: kriisin opetukset. KOM(2010) 561.
- Francis, J. 2004. What do we know about audit quality? *British Accounting Review* 36, 345–368.
- Francis, J., Michas, P. ja Seavey, S. 2013. Does Market Concentration Harm the Quality of Audited Earnings: Evidence from Audit Markets in 42 Countries. *Contemporary Accounting Research* 30, 325–355.
- House of Lords. 2010. Auditors: Market concentration and their role. Saatavana verkossa: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201011/ldselect/lddeconaf/119/11902.htm>
- Kallapur, S., Sankaraguruswamy, S. ja Zang, Y. 2010. Audit market concentration and audit quality. National University of Singapore.
- Newton, N.J., Wang, D. ja Wilkins, M.S. 2013. Does a lack of choice lead to lower quality? Evidence from auditor competition and client restatements. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 32(3): 31–67.
- Numan, W. ja Willekens, M. 2014. Competitive pressure, audit quality and industry specialization. KU Leuven.
- United States Treasury. 2008. Advisory committee on the auditing profession. Final Report. Washington D.C.

KT **Kim Ittonen** toimii yliopistotutkijana Hanken Svenska Handelshögskolanissa.

BALANSSI

Raportointi & hyvä hallinto

Lähetä yhteystietojen muutokset, lehden jakelua koskevat tiedustelut ja laskutusta koskevat yhteydenotot sähköpostitse osoitteeseen:

toimitus@balanssilehti.fi

Balanssi-lehden vuosikertatilaajana saat huomattavan edun – maksuttoman lukuoikeuden alkuvuodesta 2016 avattavaan Balanssi Online -palveluun!

Lisää Balanssi Online -kuulumisia osoitteessa:

www.balanssilehti.fi

BALANSSI TILAUS

Kestotilaus alkaen _____

Kestotilaus vuonna 2016 on 125,00 euroa (sis. alv 10 %).
Tilaus sisältää 5 numeroa ja lukuoikeuden Balanssi Online -palveluun.

NIMI _____

OSOITE _____

Laskutus, ellei sama kuin toimitusosoite

NIMI _____

OSOITE _____

/ 2015 ALLEKIRJOITUS

VASTAAN-
OTTAJA
MAKSAA
POSTIMAKSUN

BALANSSI

Tunnus 5007630

00003 VASTAUSLÄHETYS

Luotettavaa kumppanuutta ja saumatonta yhteistyötä

- Visma Services Oy

- Taloushallinnon palvelut ja kokonaisratkaisut
- Palkanlaskenta- ja HR-palvelut
- Asiantuntijapalvelut kansainvälisille tytäryhtiöille Suomessa
- Controller- ja konsultointipalvelut
- Automatisoidut prosessit, sähköiset työkalut ja arkistot, jotka tehostavat ja helpottavat myös tilintarkastajien arkea